

АНДРЕЙ ГУЛЯШКИ
ПОСЛЕДНОТО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ НА АВАКУМ
ЗАХОВ

Част 7 от „Авакум Захов“

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

Случаят ме сближи с Авакум Захов и между нас възникна добро и трайно приятелство, макар че природата беше дала на Авакум много, а аз бях само един най-обикновен и незабележим човек. Благодарение на дружбата ни, на доверието, което беше се възцарило помежду ни, имах щастието да проследя по-отблизо работата му около разкриването на няколко много сложни и международно обвързани афери. Две от тях — Момчиловската и Шапната, а към тях може да се прибави и историята със Спящата красавица — вдигнаха на времето голям шум. Тия афери бяха хитроумно скроени, с богато въображение, с широко използване на всевъзможни технически средства. Бях убеден, че момчиловокият случай например е най-дяволското нещо, което злият човешки разум може да изобрети.

Сега, като отварям дума за тия минали събития, аз си мисля малко сконфузено, че човек не бива да слага таван над някои неща. Особено над такива неща, които се подхранват от отровните сокове на политическата ненавист. Злото, родено от това чувство, не познава граници, коя да е негова изява не е никога „най-страшна“, защото над най-страшната може да се появи друга, още по-страшна. Както при оня змей от приказките. Отреже му юнакът една от огнедишащите глави, и в същия миг се появява друга, още по-огнедишаща. Ето, аз си въобразявах на времето, че не човек, а самият сатана е изобретил Момчиловската афера. Но сега, след тази мистериозна, бих казал, свръхестествена кражба в чашата лаборатория, Момчиловската афера ми се вижда проста като задачите от простото тройно правило и толкова ясна, каквато е, да речем, безоблачното синьо небе над Карабаир. Може би преувеличавам? Или, по-точно — може би надувам размерите на настоящата афера и омаловажавам дяволските качества на предишната — Момчиловската? Кой знае! Преди десет години, като ветеринарен лекар на Доспатския край, въодушевен от някои качества на краварката Балабаница, момчиловската Месалнна-Лорелай (Балабаница беше нещо средно между двете), аз обявих много

категорично кравата Рашка от Момчилово за царица на районния млеконадой. Две години по-късно кравата Лалка от Змеица надмина Рашка. На тържеството по този случай аз бях много злъчен и гледах със скрито злорадство опечаленото лице на Месалина-Лорелай. Тъй й се падаше! През тия две години тя не подсказа дори с поглед, дори с едно мигване, че държи на чувствата ми, и сега съдбата я наказваше жестоко, но справедливо: лавровият венец на първенството щеше да качи рогата на Лалка, а нейната Рашка, довчерашната шампионка, преминаваше в категорията на изоставащите. Какъв срам, какъв срам! Въодушевен от Лалкиния небивал млеконадой, аз не пестях възхвалите си, а за Рашка казах някои песимистични неща. Споменах например, като крадешком погледнах към Балабаница, чието лице беше пламнало от срам ли, от негодувание ли, споменах, че Рашкиното някогашно постижение е едно нищо в сравнение със сегашния Лалкин рекорд...

Представяте ли си? Едно ведро мляко да обявите за нищо! Тъй става, когато новите постижения ви замайват като току-що кипнало вино и взимат ума ви: старите рекорди, пред които е секвал някога дъхът ви, като че ли изведнъж се превръщат на безнадеждно обезценени пари. Фокус-мокус — и лъскавата стотачка се стопява в нищо и никакво бакърено левче.

Такова значение на „бакърено“ левче придоби за мен Момчиловската афера, след като оня ден беше извършена в нашата лаборатория една ужасна кражба. „Ужасна“ е най-мекото и най-невинното определение за случая. От нашата лаборатория беше открадната по мистериозен, фантастично-загадъчен начин стъкленница със страшна вирусна зараза, още неизвестна за света.

Не си струваше да омаловажавам старата Момчиловска история — тя и сега е такава пъклена и кошмарна, каквато беше някога. Но както вече намекнах, моя слабост е да възвеличавам без мярка новите неща, а на старите да махам небрежно с ръка. Така например бях готов да възхвалявам дори на публичен митинг качества на Месалина-Лорелай (Балабаница), но ето че се появи в Змеица онази нова учителка и аз забравих на часа прочутата вдовица от Момчилово. Не стана нужда да говоря дори в кръчмата на бай Гроздан. Учителката беше русокоса и в нея имаше наистина нещо от Лорелай, а Балабаница си беше една чистокръвна Месалина и за никаква Лорелай не можеше да става дума.

Но за тия неща допъти ще разкажа по-нашироко. И наум не ми минава да държа читателя дълго време в недоумение и да го карам да се пита озадачен каква е тази лаборатория, за която става дума, и какво търси там тоя страшен вирус, който може да измори света. Да не би да става въпрос, може да се запита читателят, за чумни бацили? Или за бацили, родеещи се с чумните? Такъв въпрос е много законен, защото в днешно време и децата знаят, че в някои лаборатории се отглеждат с голямо старание всевъзможните вируси и бацили. Отглеждат ги по живо, по здраво, за да им намерят после подходящи серуми и ваксини, с които да ги изтребват до корен. Ето защо читателят с основание ще пита коя и каква е лабораторията, за която става дума, и как тъй оттам е изчезнала злокобната стъкленница. Но той ще иска да узнае с още по-голяма настойчивост най-главното, а именно, какво търся аз във въпросната лаборатория и как съм попаднал там. Нали ме знае, че съм в Родопите, в Доспатския край, където се намира прочутото село Момчилово и поетичното село Кестен, и че в битността си на ветеринарен лекар полагам постоянни грижи за кравата Рашка и за нейната съперница Лалка, и че за увеличения млеконадой и на двете аз имам много съществен дял. Това знаеше досега читателят и сега изведнъж, и то от самия мен научава, че съм в някаква си лаборатория, откъдето била открадната при мистериозни обстоятелства една стъкленница със страшна зараза. Е, добре, в литературата внезапните и неподготвените преходи не носят добро на писателите, но читателят знае, че аз не съм по професия литератор и че не познавам някои от основните литературни правила, затова се надявам, че няма да ми се сърди кой знае колко. Но нека да бъде спокоен читателят, ние и друг път не сме спазвали правилата, както трябва, пък на края все пак сме излизали на чиста вода.

Ще излезем и тоя път на чиста вода, стига онази стъкленница да се намери отново, но *цяла и затворена*. Защото, ако вирусите излязат по някакъв *начин* на бял свят, тоест, ако някой ги пусне да се измъкнат навън, този разказ може да остане незавършен — не съм се къпал като оня юнак от приказките в кръвта на змей с огнедишащи глави, за да стана неуязвим от чумоподобна зараза. Може да се случи и аз да изпружа крака а да обърна към небето изцъклени очи, като хиляди

други. Но и да не ме стигне заразата, зная ли дали следствието по тази зловеща и загадъчна кражба няма да изправи и мен на подсъдимата скамейка? Нали и аз съм сред сътрудниците на лабораторията, и проклетата стъкленница беше до последния си час под носа ми? Толкова е лесно да бъда привлечен под отговорност, че ще бъде наистина чудно, ако ми се размине!

Известно е от предишните истории, в които описвам някои случки от живота на забележителния човек, аз съм по характер войник, *homme dur*, както казват французите, но тоя път в душата ми е тъжно, сякаш е настъпила късна есен и по склоновете на Карабаир пълзят мъгли. Настроението ми е отвратително, сигурно един дерайлирал локомотив се чувства несравнимо по-весело и гледа много по-оптимистично на света. Следствието по нашата кражба навлезе вече във второто си денонощие, а до тоя час резултатът е равен все още на нула. Нито е открит крадецът, нито се знае, което е сто хиляди пъти по-важно, къде е стъкленницата и какво е станало с дяволския ѝ разтвор. Не дай си боже, вирусите да са плъзнали по белия свят!

Градът е все още спокоен и животът си тече нормално, а това означава, че неизвестният похитител държи вирусите затворени. Но докога? Ослушвам се и сърцето ми се свива: сякаш чувам адски писъци на линейки и тревожни сирени на болнични коли. Затварям очи залитащи хора, обезумели тълпи. Сноват безшумно черните сандъци на автомобили-катафалки. Притискам ушите си с длани и тръскам глава. Ако не бях *homme dur*, сигурно щях да си представям кой знае колко по-страшни неща. Добре, че характерът ми е войнишки! За всеки случай пия по-често кафе и взимам по три пъти на ден таблетки с успокояващ ефект.

Най-много ме плаши следствието. Разпитите и въпросите на следователя не ме стряскат толкова, колкото чудовищните съмнения, че крадецът може би е между нас, че един от шестима ни е задигнал чумоподобните вируси. Забелязах, докато седим в чакалнята и чакаме реда си за разпит, забелязах, че всеки от нас оглежда крадешком съседите си и при това с доста мрачен израз на лицето си. О, господи! Нима е възможно? Един измежду нас? Като изключва себе си, остават петима: началникът, помощникът, двамата кандидати на науките и лаборантката. За всеки от тях бих се закълел не един път, а хиляда пъти, дори за Найден Кирилков, който е един лош и изпортен младеж. Дори

и за него бих се закълел. А за лаборантката бих се оставил да бъде по-скоро разпънат на кръст, отколкото да повярвам, че тя е евентуалният крадец!

Но аз не съм емоционален по природа, характерът ми е войнишки, затова не ми отива да се обръщам към свръхестествените сили и да се кълна. Трябва да си мълча. А всеки знае, че в такива мъчни часове мълчанието е равносилно на кошмар. Върху Змеица са легнали гъсти мъгли, чува се навремени провлачен вой и човек не знае вълци ли вият, или самият тартор на дяволите е надул бузи, скрит зад някоя потънала в сумрака скала.

А понякога усещам по гърба си мравки. Мисля си: е, добре, но я си представи, че следователят те посочи с пръст? Посочи те с пръст и най-добронамерено те запита: „Ти, любезни, няма ли да си признаеш греха и да разкажеш по-подробно как задигна стъкленницата?“ О, небеса! Ако следователят се одързости да ми отпрати подобна покана, аз така ще се обидя, толкова огорчено лице ще направя, с такива унищожителни очи ще го погледна, че той дълго време ще има да съжالياва и да проклина, че се е сетил за мен. Този следовател, изглежда, си няма представа, че аз съм войник. На края той ще се изчерви от смущение и когато стане да си ходи, непременно ще ми кимне с глава, за да ми се извини.

И все пак усещам от време на време, че по гърба ми лаят проклетите мравки. С тези гадни насекоми не успях да свикна, въпреки че като ветеринарен лекар често ми се е случвало да ходя по места, почернели от мравуняци.

Но ще каже някой: „За какви мравки дрънкате, любезни, когато Авакум ви е приятел? И щом като такава страшна беда е надвиснала над целия град, пък и над страната изобщо, и в опасност е животът на хиляди и хиляди хора и съществува опасност да избухне една страхотна епидемия, защо, по дяволите, Авакум Захов още не е включен в следствието? Какво чакат отговорните длъжностни лица?“

На тоя законен въпрос ще отговоря само с повдигане на рамене и с усмивка на безкрайно съжаление. Авакум отдавна е престанал да се занимава с контра-разведчески работи. Той се е отдал на археологически проучвания, ходи по експедиции в чужбина, по далечни и близки земи, на север и на юг, а когато се застои по-задълго в родината, пише съчинения на археологически теми и лепи по навик

счупени вази. Авакум е въвн от „играта“ и затова нито аз, приятелят и биографът му, нито отговорните длъжностни лица могат да поискат някаква помощ от него. Седи си център-нападателят на трибуната, а долу, на терена, бившите му съиграчи всуе се мъчат да отбележат гол; но той не е в състояние да им помогне, център-нападателят, дори с едно подаване на топката, защото е само зрител и не участвува в играта.

Впрочем кога и как Авакум се отдаде само на археологически проучвания — за това ще разкажа, когато му дойде времето. Сега нямам настроение. На човек с мравки по гърба си не му е до приказки.

Същият ден. Чувствувам се така, сякаш седя над яма, в която е заровена бомба със закъснител. Иначе с нервите съм добре. Стискам зъби и си казвам, че най-лошото може би няма да се случи. И си казвам още, че един войник трябва да бъде готов за всичко.

Преглеждам бележките си и изведнаж откривам, че съм допуснал твърде досадна грешка. О, небеса! — възклицавам в душата си и ми става тъжно. Когато човек стои над яма, в която дреме бомба със закъснител, той няма право да възкликва на глас, той трябва да се държи тихо и смирено, защото се намира пред лицето на вечността. Пред лицето на вечността най-добре е човек да си мълчи и да размишлява.

И тъй, аз разказвам за разни завъртулки около нашата кражба, а за самата кражба не обелвам нито дума, Изпускам главното. А пък главното е такова, че като помислиш за него, свят ти се завива! Каква ти „голяма“ кражба! Размерите на събитието са по-големи и от най-голямата дума. Преди три години, струва ми се, четох в „Monde“ как шайка гангстери обрала един пощенски влак. Гангстерите спрели наред полето пощенския влак за Глазгоу, навързали пазачите и задигнали от бронирания вагон, където била касата, над двадесет милиона фунта стерлинги. После тия синковци изчезнали „яко дим“. Тоя обир известният „Monde“ наричаше „кражбата на века“. Посочих на Авакум съобщението (вестникът беше негов). Той го прочете набързо, усмихна се презрително и с подчертано пренебрежение повдигна рамене. По-сетне, когато пак отворих дума за това събитие, по лицето му се изписа явна досада и той леко се намръщи. „Любезни

Анастаси — рече той, — за Запада тази случка може да представлява интерес, там могат да я нарекат дори «Кражба на епохата» или «Царица на кражбите» — това е в техния стил, но за мен случаят не е нищо повече от един най-обикновен пладнешки обир, организиран, разбира се, с помощта на подкупени чиновници и полицаи.“ Той помълча някое време, после обърна разговора на друга тема; напоследък проявяваше все по-жив интерес към вирусологията, макар тази наука да нямаше нищо общо с неговите археологически проучвания. Тогава се учудих най-вече на подчертаното му нежелание да слуша истории с криминален характер и на враждебното му отношение към разговорите, възникнали във връзка с някакъв криминален случай. Учуди ме естествено и оценката му за обира на лондонския пощенски влак. Обикновен пладнешки обир! Ако тия думи не бяха изречени от него, първомайстора, а от който и да било друг смъртен, щях непременно да му кажа: „Гражданино, вие чувате ли се какво приказвате? Да се задигнат двадесет милиона фунта стерлинги под носа на Скотланд Ярд — това шега ли ви се вижда? Ами ако ви кажа, че въпросният влак е притежавал собствена късовълнова радиостанция, че пътят му е бил наблюдаван от нарочен хеликоптер и че охраната му е била въоръжена с базуки и леки картечници? И ако добавя още, че покрай това място е минавало шосе, гъмжащо от лек и тежък транспорт? Пак ли ще настоявате, че ограбването на лондонския пощенски влак е един най-обикновен пладнешки обир?“

Така щях да разговарям с всеки друг освен с Авакум, чието пренебрежително отношение си обяснявах по онова време с промените, които бяха настъпили в неговия начин на живот. Той беше излязъл от света на престъпленията, за да се втурне с присъщата му неутолима енергия (сякаш го гонеше смъртен враг!) в света на руините и на застиналото време. Кой знае, може би тоя свят също имаше своите неразгадаеми загадки!

Така мислех някога за обира на лондонския пощенски влак, но сега, след кражбата в нашата лаборатория, и на мен ми иде да махна пренебрежително с ръка. Но — ще кажете — в лондонския случай става дума за двадесет милиона фунта стерлинги, една планина от злато! А колко струва вашата стъкленица, моля ви се? Едно джобно портмоненце пари!

Не ви съветвам да казвате така. Моята стъкленица, уверявам ви, може да причини такива нечувани беди, че стойностното им изражение, както се изразяват икономистите, да надхвърли двадесет пъти по двадесет двадесетте милиона лири! И ако в бедите се включат и човешките мъки, скръбта по умрелите, то двадесетте милиона фунта ще изглеждат като едно пясъчно зрънце в безкрайна пустиня, като капка вода в безкрайния океан. Затова аз не ви съветвам да сравнявате кражбата в нашата лаборатория с оня пладнешки обир. Пък и по замисъл и изпълнение обирът в пощенския влак, между нас казано, е една просташка работа, а нашата работа е филигранна игра, ювелирно изделие на престъпния човешки гений. Съдете сами!

Кражбата. Трябва да започна тази част на разказа малко по-отдалеч, за да може читателят да добие по-ясна представа за някои съществени неща: предназначението на нашата лаборатория, облика на хората, които работят в нея, местоположението на сградата ѝ, вида ѝ и разпределението на помещенията.

Нашата лаборатория се казва „Лаборатория за специални вирусологични проучвания“. Нейното предназначение е във висша степен хуманно: да търси средства за борба с ония епидемии и грипове, които съкращават в значителна степен живота на хората. Лабораторията има четири отделения и всяко отделение е разположено на отделен етаж. Отделението, където аз работя, се помещава на четвъртия етаж. Той е последен и над него има само небе, слънце и звезди. С една дума, покривът над нашия етаж е плосък, над него няма таван.

И така лабораторията ни се помещава в една масивна сграда на четири етажа, с плосък покрив и със сиви стени. По тази сграда не се виждат никакви балкони, веранди, чардаци. Прозорците ѝ са еднакви по размер и тая еднаквост ѝ придава малко униформено-казармен вид. А железните решетки, с които прозорците са покрити отвън, макар да са направени изкусно, с вплетени в квадратите им стилизирани листа на водни лилии, придава към униформено-казармения ѝ вид и известна доза затворнически елемент. Тъй или иначе, водните лилии са толкова нагъсто инкрустиращи в железните квадрати, че дори една котка не би могла да се промъкне помежду тях. Прозорците откъм нелицевата

страна на сградата също са покрити с решетки, само че в квадратите тук не са вплетени никакви лилии, затова откъм нелицевата си страна тази сграда направо прилича на затвор или, в Най-добрия случай, на някакъв склад за запалителни материали.

Тази мрачна сграда, предназначена за най-светли дела, има два входа. Официалният гледа към просторен затревен двор, който излиза на асфалтирано шосе за Горна баня. Дворът е ограден с ниска желязна ограда, твърде деликатна за това строго здание. Той обикаля постройката, като откъм нелицевата ѝ страна е широк само десетина крачки. На тази страна на постройката се (намира вторият ѝ вход, *черният*. Черният вход е сляп, той няма достъп към етажите, той води към приземието, където е разположена инсталацията за парното отопление. Срещу този вход се зеленее леко нахълмените горнобански поляни.

Официалният вход е тържествен, двукрил, сводест. Двете крила на вратите са остъклени до половина и усилены отвътре с орнаменти от ковано желязо. Зад тия врати се отваря широк хол, облицован с цветни мраморни плочи. Тук се намира стъклената портиерска будка, а встрани от нея започва коридорът, който води за вътрешността на сградата.

Поради особения характер на задачите, които изпълняваме, ние боравим със силно токсичен микросвят. Нашите вируси и бацили биха могли да предизвикат масови и ужасни епидемии, ако някоя злосторна ръка изнесе навън капсулите, стъклениците и контейнерите, в които грижливо и с повишено внимание ги съхраняваме. Теоретически един грабеж е винаги вероятен, затова ние взимаме всички възможни предпазителни мерки, за да превърнем теоретическата вероятност на нула. Така например ние затваряме опасните вируси в специални стъкленици, аптекарски модел, предварително заредени с подходяща питателна среда (бульон). А самите стъкленици, особено ония от тях, които съдържат най-опасните вируси, ние заключваме в стоманени шкафове, снабдени с два отделни ключа. Единият ключ прибира началникът на отделението, а другият се оставя на съхранение при дежурния портиер.

Но освен тия специални мерки срещу „бягството“ на вирусите ние сме въвели и един строг режим във вътрешния ред. Например външно лице не може да влезе в сградата, без да представи на

портиера специален пропуск, подписан от началника на отделението, където лицето отива, и преподписан от началника на кадровия отдел. Същото външно лице не може да напусне сградата, без да представи на портиера своя пропуск, заверен от съответния сътрудник. Не е без значение и обстоятелството, че на външните лица е забранено да влизат в сградата с чанти, сакове, писмени несесери и куфарчета.

Отбелязвам тия свръхскучни неща, за да стане ясно на читателя, че да се задигне една стъкленница от нашата лаборатория е начинание почти невъзможно. А още по-невероятно е „начинанието“ да остане неразкрито.

„Но — ще каже може би съобразителният и мнителен читател — нима някой от вас, сътрудниците, не би могъл да изнесе навън една стъкленница, като я скрие, да речем, под палтото си?“ На този недоверчив читател аз ще кажа, че това е не само невъзможно, но е дори и теоретически неосъществимо. И ето защо. Ние сме по начало *проверени* хора, но за всеки случай, когато напускаме лабораторията обед и вечер, една електронна уредба, монтирана в последния коридор пред изхода, отбелязва безпогрешно кой от нас, сътрудниците, носи в дрехите си предмет от стъкло, пластмаса или метал. Преди да тръгнем, ние правим съответната оборка на джобовете си, прислужникът отнася вещите в края на коридора и всеки от нас, след като мине през проверочната зона, взима обратно своята вещ. Самият главен директор минава през проверочната зона, тъй че никому не е криво и никому не иде наум да се цупи. Ние сме политически просветени хора и отлично знаем, че враговете не гледат равнодушно на нашата научна работа. Нали като специалисти ние най-добре знаем какво може да се случи, ако, не дай си, боже някоя от най-опасните стъкленници попадне във вражески ръце! Класовият враг е коварен и от него трябва всичко да се очаква. Затова ние обичаме много нашата електронна проверовъчна уредба и за да ѝ докажем добрите си чувства, минаваме понякога два пъти пред невидимото ѝ, но всевиждащо око.

Аз ще ви разкажа все пак как тя се подигра веднъж много жестоко с моите добри чувства. Вие сигурно знаете, че някои кибернетични машини имат твърде странен характер, а нашата се случи съвсем особена, най-ненадейно започна да проявява склонност към лоши шеги. Веднаж толкова се увлякох в работата си, че когато дойдох на себе си, видях с безкрайно удивление стрелките на

часовника да показват осем (двадесет) часа. Бях сам в отделението. Тоя път наистина се бях здраво увлякъл, но, общо взето, аз не бързам да се прибирам в къщи. Живея сам в една двуетажна вила, чийто собственик се беше обесил преди две години на перилата на парадното й стълбище. Аз не обръщам внимание за пет пари на никакви призраци, защото това са глупости, но вие ще се съгласите, че не е приятно да се обитава една необитаема къща, където се е обесил човек. Като се прибирах вечерно време, защото не е възможно човек да не се прибере някъде, па макар и в къща на обесен, аз тутакси се мушках в леглото, завивах се презглава и затварях очи. Имаше ли смисъл да се разхождам насам-натам из вилата без работа и без определена цел? Сами разбирате, че от такива разходки няма полза и че е за предпочитане човек бързо да се мушне в леглото и да брои до хиляда, напред и назад, докато заспи.

Увлякъл се бях, значи, и когато погледнах часовника, много се учудих. Извадих от джобовете си каквото трябваше да се вади, наметнах палтото си, взех асансьора и след половин минута минах тържествено през наблюдавания коридор. Кой знае защо, но когато крачех по мраморната му настилка, изпитах едно особено чувство на доволство — чувах шума от стъпките си и същевременно осъзнавах, че ме оглежда внимателно нашата кибернетична машина. „Това се казва компания!“ — рекох си наум и ми стана весело. Де в моята вила да кънтеше тоя шум от стъпки и да чувствавах, че съм във фокуса на едно постоянно внимание! Там всичко беше покрито с плътни пътеки и дебели килими и когато се движех, имах усещането, че се движа извън пространството, в иреалния свят на разни сини сънища и галактични мъгли. Ако не бях човек с твърда душа, щях да си умра от досада. И ето, стана ми весело и вместо да продължа пътя си към изхода, върнах се обратно Дори ми идеше наум да извикам силно: „Ехо-о-о!“; толкова ми беше добре. Така направих още две обиколки, крачех бавно, гледах към тавана и съучастнически намигах на всевиждащото око. Но на петата обиколка нещата се объркаха, обърнаха се, както се казва, с главата надолу. Съвсем ненадейно и по такъв начин, че косите ми се изправиха от ужас, или ми се стори, че се изправят, макар че имах шапка на главата си. Застинах на едно място, сякаш отпред ми беше се изпречила ламята от приказките или някакво още по-страшно животно.

Сега зная, че всичко това е било от изненада, разбира се, но тогава наистина се втрещих. Над главата ми виеше сирена, а над входа святкаше на промеждутъци червената алармена лампа. В секундата, когато сирената нададе вой, автоматично устройство беше затворило всички изходи на сградата. Повлиял бях някак върху нервите на машината и тя беше излязла от транзисторното си равновесие. А когато едно същество, макар и кибернетично, излезе от равновесие, от него могат да се очакват всякакви глупости.

Шегата на нашата машина беше не само лоша, но и жестока. Цяла нощ убеждавах милицията, че не съм носил нищо в дрехите си, но никой не ми вярваше. Моята „честна дума“ беше едно жалко нищо в сравнение с авторитета на кибернетичната машина. Чак на заранта, след като беше направена проверка в нашето отделение и не беше установена каквато и да било липса на опасни вируси, чак тогава директорът се съгласи да подпише някакъв важен документ, и отговорните хора постановиха да бъде пуснат на свобода.

След като ви запознах накратко с предназначението на нашата лаборатория и с нейните защитни устройства, дойде ред да ви представя хората, които работят в отделението за специални поръчки, наречено съкратено „ЛС-4“. Цифрата 4, както вероятно се досещате, означава мястото, където отделението се помещава, *четвъртия* етаж.

В отделението работят шестима души. Началник на службата е проф. Марко Марков, посивял петдесет и пет годишен мъж, авторитетен учен с международна известност. Завършил е микробиология и вирусология в Париж, работил е в Пастъоровия институт, член-кореспондент е на няколко европейски академии, говори се, че догодина щял да бъде избран за редовен член на Българската академия на науките. Допреди четири години проф. Марко Марков завеждаше катедра при Медицинската академия, откъдето с разпореждане на Министерския съвет беше преместен за помощник-директор на лабораторията за бактериологични проучвания и назначен за началник на нейното отделение за особени поръчки.

Ще представя професора с няколко бегли бележки, като се надявам, че по-нататък читателят сам ще си състави мнение за неговия характер. Макар според мен въвеждането му в разказа да не е чак

толкова необходимо. Дори си мисля, че тази история може да мине и без него. „Защо? — ще попита навярно читателят. — Нима може да се разказва за едно толкова важно отделение, и при това «за специални поръчки», без да се спомене с подходящи думи най-главния му специалист?“ „А защо да не може? — ще попитам аз на свой ред. — Нали най-главният специалист е баща на новосъздадения вирус, а къде се е чуло и видяло досега един баща да похищава по най-разбойнически начин собствената си рожба? А щом не е замесен в похищението и не играе никаква роля в отвличането на вируса, за какъв дявол да го въвеждам в разказа?“

Но още отсега чувствавам, че като казвам така, стъпвам тутакси върху корица лед, а под краката ми зее бездна. „Какво! — ще се учуди читателят. — В такъв случай защо се каните да разказвате за себе си, нали не сте участвували в кражбата и изобщо не сте никакъв похитител? Ами като описвахте разни случки из живота на Авакум Захов, не въвеждахте ли в действието лица, които нямаха нищо общо с главната тема, а именно с разните убийства, отравяния, отвличания и шантажи?“

Ето защо чувствавам, че стоя над бездна, като давам воля на желанието си да отстраня професора от действието. И понеже е по-добре човек да не се надвесва над никакви бездни, ще кажа няколко думи за него, бидейки в душата си твърдо убеден, че той няма и не може да има нищо общо с похищението на проклетия вирус.

Има хора, чиято външност тутакси ви впечатлява с нещо особено, което бие на очи от пръв поглед още и никога не се забравя. От тая група на „особените“ беше и професорът. Какво от него се хвърляше в очи най-напред? Без друго две неща правеха силно и неотразимо впечатление: строгото му, аскетическо, навъсено, почти средновековно лице на заклет фанатик. И винаги официалният му костюм, колосаната бяла риза и „летящата“ връзка, вързана артистично на фльонга. В тъмните очи на тоя знаменит човек гореше един дяволски огън, който ту усилваше, ту отслабваше блясъка си, но никога не гаснеше. Казвам „дяволски“, защото тоя огън беше черен, а само черният огън може да бъде дяволски. Ако сте гледали врящ зифт и си спомните бълбукащите му лъскави мехури, сигурно ще добиете представа за какво става дума. Погледнеше ли човек в очите на професора, изпитваше болезнено чувство на опарване, разбира се,

душевно. Като че ли до вътрешното му „аз“ се допираха нажежени жезла. Затова повече хора избягваха да срещат очите му, местеха поглед встрани или скланяха глава. Студентките му, когато трябваше да се явяват на изпит при него, взимаха предварително по двадесет капки валериан. Аудиторията замирисваше на болница. Но за разлика от ужасния му поглед гласът му беше топъл, мек и все пак човек имаше чувството, че извира из някакви дяволски дълбочини.

Иначе той беше свръхвнимателен човек, свръхчутлив, с изискани, дори галантни маниери. Нямаше случай да се вози на автобус и да не отстъпи мястото си на жена па била тя и на петнадесет години. „Благодаря“ и „Моля ви се“ — това бяха думите, които употребяваше най-често, може би стотици пъти на ден. На фигура беше висок, слаб, с поприведени рамене.

Помощникът на професор Марков, доцент доктор Войн Константинов, е на около петдесет години. Той е пълен, с позатлъстяло лице, с едри ханшове и внушителен гръб. Под жълтеникавите си котешки очи има торбички, които приличат на мехчета, напълнени с гъша мас. Той е голям специалист и вероятно ще се хабилитира много скоро за професор. Лаком е, яде много, обича виното, веселяк е по природа. Комарът е нещастиято му. Когато пачели — черпи всичко живо, каквото се мерне пред очите му, а когато губи, което се случва по-често, търси пари назаем и има вид на пропъдено куче. Задлъжнял е до гуша. Разведен. Живее сам в тристаен апартамент на улица „Шипка“, близо до Докторската градина.

Третият по ранг човек в нашето отделение е кандидатът на науките Недьо Недев. Той е висок приблизително колкото професора, но друга прилика с него не бива да се търси. Професорът е от тия хора, които веднага правят впечатление с нещо и се запомнят, а Недьо Недев е на външност безличен човек. За хората от неговия тип мъчно може да се каже нещо особено, защото те по начало не притежават нито една по-особена черта. Всъщност особеното у тях е това, че те не се отличават с нищо, което да бие на очи, добро или лошо. Такъв човек мъчно може да запомниш, а направиш ли опит да си го представиш, веднага изпитваш чувството, че си се заел с една уж лесна, а в действителност много трудна задача. Образът, който се появява пред очите ти, е разлят и изменчив, с неопределени контури, струва ти се, че гледаш по-скоро лъкатушна къделя дим, а не образ на истински човек.

Но външното безличие съвсем не означава, че съответният човек е и по душа безличен. Колко са измамливи понякога външните черти! Да вземем например Недьо Недев Нима може да се намери по-работлив и по-дисциплиниран от него сътрудник в цялата лаборатория? Ами кой има сбирка от стари монети, не кой знае колко богата, но все пак сбирка? Но Недьо Недев не е само нумизматик, той е и градинар, и не какъв да е, а особен — отглежда само на някакъв си един декар вилно място седем вида лалета, шест вида рози и три сорта разкошни многоцветни зюмбюли. Идете после и казвайте, че тоя специалист по бацилите няма богата душа! Разправят, че е най-лесно да си съставите мнение за един човек, като го попитате за какво мечтае. Аз попитах веднъж Недьо Недев за какво например си мечтае, а той, като се усмихна стеснително, поверително ми прошепна: „Моята мечта е да закръгля вилното си място с още половин декар Тогава то ще заприлича на истинско имение!“

Какъв ти безличен човек! Понеже единствен, комай не само от отделението, но и от цялата лаборатория, аз проявявам интерес към неговите зюмбюли и рози, той ме покани веднъж на гости в градския си апартамент. Поднесе ми коняк и сладко от рози, което сам си вари. Живее самотно, жена му го напуснала преди десет години заради някакъв си прочут архитект. Има дъщеря, омъжена за естрадно светило. Доколкото почувствувах, той не одобрява брака на дъщеря си, не харесва и зет си и поради тия причини младите живеят отделно. В просторния му четиристаен апартамент е пусто и тихо като в един тъжен свят извън „мира сега“.

Мога да кажа без заобикалки, че четвъртият ни човек, Найден Кирилков, кандидат на науките, е в морално отношение чужд на нашето малко научно общество. Той е сравнително най-младият измежду нас, едва е навършил тридесетте години, но изглежда значително по-възрастен, както изглеждат по-възрастни за годините си изобщо хората, които водят така наречения „нередовен живот“. Тия хора са вапцани с белезите на предивременното повяхване, кожата на лицето им е бледожълтеникава, около устата си имат дълбоки гънки, раменете им са отпуснати, а походката им е провлачена. Такъв е на вид и нашият герой. А по характер е негодник. Обича да се подиграва, да бъде дързък, да се изразява нагло, често пъти цинично. Той от никого не иска „да знае“, все му е едно какво мислят другите за него, нито пък

им доверява какво мисли той за тях. Литераторите ще кажат вероятно, че това е един тенденциозен портрет. Нека казват, тяхна си работа, Найден Кирилков е точно такъв, какъвто го описвам. Пък и защо да го разкрасявам с добри черти, когато ги няма! Той не заслужава милост! На няколко пъти съм му давал да разбере, че ми е неприятно да задиря с цинични приказки нашата лаборантка Марина Спасова и изобщо да се върти около нея, а той само повдигаше рамене и се хилеше по един най-безсрамен начин. Дори веднаж ми се усмихна съвсем безсрамно, аз кипнах и кой знае какво щях да направя, защото съм два пъти по-едър от него, но навреме се овладях. Изобщо той не заслужава снизхождение и няма защо да напругам въображението си, за да му измислям някакви по-благородни черти.

Иначе, като професионалист, той си знаеше отлично работата и в това отношение заслужава само похвали. Работи леко, безукорно и винаги като че ли на шега. Питам се — откъде черпи тази чудновата енергия, когато нощем си недоспива и не води редовен и здравословен живот?

Петият човек в нашето отделение съм аз, но нали ние се условихме, че за себе си ще разкажа по-късно?

И така, стигнахме най-после до човека, който — поне според мен — е откраднал толкова стъкленницата, колкото съм я откраднал и аз! Става дума, както се досещате сигурно, за лаборантката ни Марина Спасова. Ако следователят имаше капка чувство за реалност, той по начало не би следвало да разговаря с нея по този въпрос, камо ли да я подозира! Но ще кажете — откъде тази увереност? Нали, както казва Авакум: „Човек звучи гордо, но от човек може всичко да се очаква.“ Е, добре, тъкмо от Марина Спасова може да се очаква едно блестящо потвърждение за схващането за гордото звучене на думата „човек“. Тази Доротея-Гретхен няма и не може да има пръст в каквато и да било мръсотия. А за проклетата кражба не би следвало и да се отваря дума! Доротея-Гретхен да бъде крадла? Вие с ума ли сте си? Вие, гражданино следовател, не чувствувате ли, че, съмнявайки се в тази жена, вършите грях, който дори пламъците на ада не биха могли да изличат!

Доказателство? Колкото щете! Аз бих предложил например да се взрете в очите ѝ. Те са яносини, бистри, едно пролетно небе, изметено, измито, прозрачно. Аз не бих повярвал никога, че очите на

една крадла могат да бъдат толкова ясни и образцово чисти! Къде ти! В очите на крадлите непременно плуват разни облачета — това са техните нечисти помисли, техните съмнения и страхове.

Но да оставим външните белези, това е материя за психолозите, а да хвърлим поглед, макар и най-бегъл, на нейното поведение. Вижте, моля ви се, облеклото ѝ! Тя не носи къси рокли и поли, не показва по безсрамен начин бедрата си, а това означава, че тя има достойнство. Крадлите обикновено нямат достойнство. Ако го притежаваха, те нямаше да бъдат крадли.

Аз съм забелязал, че колчем Найден Кирилков започне усилено да я ухажда или да ѝ говори двусмислици, да ѝ намеква за разни неприлични работи, тя винаги свежда поглед, а понякога дори се изчервява. Това говори за душевна чистота, а каква душевна чистота може да има у една крадла?

Ето защо, според мен, следователят греша много, като подвежда и нашата лаборантка под знаменателя на възможните похитители. Аз бих я включил без всякакво колебание в категорията на „невъзможните“.

И така, аз ви представих с по няколко думи хората на нашето отделение за особени поръчки: началника, проф. Марко Марков; помощника на професора, доцент доктор Войн Константинов; кандидата на науките Недьо Недев; най-младия член на нашия колектив, кандидата на науките Найден Кирилков; лаборантката ни Марина Спасова. И на края — моя милост. Но за себе си, както вече решихме, ще разкажа допъти.

А сега, след като се запознахме, време е да поговорим за самата кражба.

И тъй, колкото и да изглеждаше това странно за един прочут учен, професор Марко Марков упорито поддържаше тезата, че срещу всевъзможните разновидности на грипа съвременната имунологична наука била в състояние да създаде една *генерална* антигрипна ваксина. Той поддържаше не само на думи своята теза, фантастична за повече от (колегите му, но всеотдайно, бих казал, с някаква нажежена до червено екзалтадия работеше, за да я осъществи.

От уважение към огромния авторитет на професора аз само деликатно намекнах, че идеята за „генералната антигрипна“ изглеждаше „странна“. Казано между нас, тя си е направо маниакална. Именитите специалисти твърдят дори, че била *абсурдна*. Е, какво пък! Сигурно е абсурдна, но за мен някои абсурдни неща изглеждат много привлекателни. Да вземем например чувствата, които на времето изпитвах към новата учителка в Змеица. Любовта е сфера, където действуват, както е известно, разни ирационални сили, затова беше абсурдно да се мисли, че новата от Змеица ще оцени моите достойнства и ще ми отвърне с взаимност. Къде ти! Хиляда пъти беше по-вероятно тя да отвърне с взаимност на оня главорез, зъболекаря, който по отношение на достойнствата изобщо не можеше да се сравнява с мен. По отношение на достойнствата той беше една съмнителна звезда, а аз греех ослепително, като слънце. Но тъй или иначе, тя щеше него да предпочете, такава е антилогиката на любовта. И все пак абсурдът да се усмихне на мен влюбено, а не на оня касапин, той абсурд беше толкова привлекателен, толкова красив, че аз свалях шапка, отправях благодарствен поглед към звездите и осенен от щастие, тихо шепнех: „О, небеса, колко сте добри!“

И ето поради това свое особено отношение към абсурдите аз бях комай единствен от сътрудниците на лабораторията, който съчувствуваше искрено на професора. Другите сътрудници изпълняваха съвестно разпорежданията му, защото уважаваха името му, пък и сами бяха преизпълнени с амбиции, но в случая се усмихваха скептично и понякога още по-лошо. Само аз се усмихвах на професора с неизменен възторг.

И сега все още не зная дали правителството беше заръчало на професора решение за „генерална“ ваксина, или „генералната“ беше идея на професора, благословена от правителството, в края на краищата това е все едно и тоя въпрос не ме вълнува кой знае колко. Вълнуваха ме и сега ми се виждат по-особени две неща: секретността, с която започнаха работите, и кодовото название на нашия експеримент „Антивирус — Г“, Обикновено ние не обвивахме в тайнственост издирванията си, а що се отнася до зашифриране на работната задача — правехме го за първи път. Зашифровката беше излишна, разбира се, защото на цялата лаборатория беше известно, пък и много

специалисти извън лабораторията знаеха отлично какво търсим и накъде са насочени усилията ни. Както и да е.

Но ако кодовото название на нашия експеримент не представляваше за света никаква тайна, секретността на работата по осъществяването на самия експеримент се опазваше най-строго. При други задачи ние работехме общо и всеки от нас знаеше докъде е стигнала работата и как вървят нещата. При „Антивирус — Г“ стилът на нашите търсения коренно се измени. Всеки вършеше нещо, изпълняваше някаква задача, но само професорът сглобяваше отделните задачи и само той имаше ясна представа за цялото. Дори първият помощник на професора, доцентът Войн, дори той се движеше в тази работа като в мъгла.

На мен (професорът беше възложил да приготвявам три вида бульони. Три месеца след като тази проста работа ми беше дошла до гуша, професорът зареди всеки от бульоните ми с по една порция различни вируси и ми нареди да следя и да описвам развитието им. Три пъти в седмицата аз взимах от вирусите на първия бульон и ги смесвах с вирусите на втория, а вирусите от втория бульон омесвах с вирусите на третия. После взимах от вирусите на третия и ги смесвах с вирусите на първия бульон и така нататък по същия ред, та до безкрайност. Тоест допреди един месец.

Може би читателят ще се учуди на това редуване на цифрата „три“. Изглежда наистина малко „алхимично“ И аз се чудя. Попитах веднаж професора, но той, вместо да ми отговори с топлия си глас, заби такъв студен и остър поглед в мозъка ми, че оттогава в душата ми секна всякакво желание да задавам любознателни въпроси. Превърнах се на тъжен мълчаливец. На мълчаливци бяха се превърнали и моите колеги. И те бяха се опитали да изчоплят някакви обяснения от устата на професора, но и тях беше сполетяла същата участ — забил беше шефът по една инжекция от смразяващ хлоретил в мозъците им и любопитството им беше угаснало тутакси, като духната свещ.

Казвам „както и да е“, защото не зная какво друго да кажа Найден Кирилков, който имаше зла и безочлива уста, също не питаше за нищо; говореше разни дръзки думи с любовно съдържание и нахално се хилеше на Марина.

Тук му е мястото да изтъкна, че професорът за пръв път се показваше толкова необщителен и скъперник на приказки. Той не беше

по природа приказлив и много общителен, но когато започнахме операцията „Антивирус — Г“, необщителността и мълчаливостта му се увеличиха десеторно. За сметка на това увеличение очите му засвяткаха трескаво, понякога с ослепителни пламъчета вътре в зениците, сякаш бяха прозорчета на топилна пещ. Не случайно Найден Кирилков, човек с безсрамна уста, веднаж го нарече най-безцеремонно „алхимик“, В днешно време да наречеш някого „алхимик“ това не е кой знае каква чест! Но тая съмнителна дума беше изречена от още по-сомнителен човек, затова не й обърнах по-особено внимание. Ако беше изречена от сериозен човек, щях да се почувствувам задължен да поискам някакво обяснение все пак Колкото и особено да се държеше нашият професор, аз изпитвах към него едно неугасващо чувство на възторг. Тоя голям учен се беше увлякъл в един абсурден експеримент.

Въпреки секретността, сред която вършехме нашите опити, навън, пък и сред стените на лабораторията, започнаха да никнат и да се разпространяват какви ли не слухове! Всякакви, дори фантастични. Така например напоследък много настойчиво се мълвеше, че професорът, видите ли, бил на път да сътвори по генетичен начин някакъв нов вирус, какъвто във вселената въобще не е съществувал до тоя час. Изменял генетичния код на известен вирус и създавал нов, неизвестен! Забавлявал се, както някога се е забавлявал бог Саваот, създавайки разните видове живот. Хубав слух, нали? Косите ти да настръхнат. Защото, ако в лабораториите започнат да сътворяват по генетичен път разни нови вируси, каква е гаранцията, че след време в същите тия лаборатории няма да започнат да сътворяват *нови* видове човешки същества? Същества, оплодени от Рациото и родени от Логиката? Кибернетичните уроди на научно-техническата революция?

Една заран професорът пристигна в отделението облечен официално, като за правителствен прием или юбилей. Лицето му беше повехнало, имаше цвят на ръждясала тенекия, дори изглеждаше още по-нездравно, но очите му святкаха възбудено, през прозорчетата на пещта се виждаше да бумти голям, невидан огън! Той ни повика в своя ъгъл на лабораторията, където беше бюрото и огнеупорният му сейф, и ни съобщи с глас, който не звучеше много тържествено, че експериментът „Антивирус — Г“ е на привършване и че, слава богу, може да ни зарадва с една добра новина. Той отключи огнеупорната каса, извади една стъкленица, върху която беше залепен червен етикет

с череп и две кости („Много опасно!“), и като я почука леко с показалеца си, усмихнато ни обясни, че тя съдържала един нов вирус, в който, според него, имало доста хляб за бъдещата „генерална“.

„Тоя вирус, който аз предлагам да бъде наречен временно «Нов-Г-1», е плод на нашите общи усилия, той е рожба на целия наш колектив. Тепърва ни предстои да изследваме неговите качества и да го класираме на съответно място сред другите болестотворни вируси. Моите първи впечатления от него са още скромни, но все пак имам основания да мисля, че от всички познати вируси, които причиняват грип, силата на нашия «Нов-Г-1» е многократно по-голяма.“ Тънките, почти незабележими устни на нашия професор се свиха при тия думи бог знае в каква усмивка, поне на мен ми се стори, че се усмихва мъртвец, както е положен в ковчега. „Трябва да се радвате, скъпи колеги — изгледа ни той с режещите си очи и на мен пак ми се стори, че те се усмихват някак особено, — трябва да се радвате — повтори той, — че сте създали едно ново същество!“

Ние не се зарадвахме, защото, първо, никой от нас не се чувствуваше баща на съществото, бащинството принадлежеше, без друго, на професора; второ, съществото беше едно ново Зло и макар ние да бяхме специалисти и да знаехме, че от него ще се приготвява спасителна ваксина, не изпитахме желание да извикаме ура. Злото не се приветствува с ура дори в случаите, когато дохожда уж за добро.

Професорът помълча, може би беше озадачен от липсата на ентузиазъм, въодушевлението ние маркирахме с щедри служебни усмивки, после, за първи път, откакто работех в отделението, той затвори огнеупорната каса с два ключа, като заклинателно ни предупреди отново, че силата на вируса е „големичка“ и затова *следва* да се държи ден и нощ под „двоен ключ“.

Следващите две седмици ние се отдадохме на безумни тържества по случай раждането на новото същество. Професорът се разболя същия ден, когато дойде при нас, за да ни съобщи радостната новина. Болестта му беше тайнствена. Войн Константинов, който ходи в къщи да го навести, повдигаше рамене и сам правеше някакви тайнствени гримаси, което означаваше, че случаят надхвърля обикновените заболявания и че се касае по-скоро до нещо психологическо. Найден

Кирилков каза веднаж, че професорът е обладан (вероятно от дявола, и аз си спомням много добре, че тогава никой не му възрази. Като че ли обсебването от дявола беше нещо напълно в реда на нещата, нещо подобно на един малък грип.

„Новият“ беше затворен с две ключалки, професорът отсъствуваше, няхахме никаква срочна работа. Войн се отдаде на комар, Недьо заседна при хризантемите си, безпътният млад човек дохождаше заран с половин час закъснение и с дебели сини кръгове под безсрамните си и нахални очи. Марина четеше цял ден „Курс по фотография“ и от време на време щракаше с един „Киев“ по посока на опразненото професорско място. Аз пък блуждаех около работната си площадка, представях си разни невъзможни неща и понякога се засмивах на глас.

А навън валеше. Все валеше. Тих, студен, ужасен есенен дъжд се сипеше ден и нощ от потъмнялото небе. Понякога привечер падаше мъгла и тогава имах чувството, че се намирам в дъното на някакво безкрайно блато. Представете ли си как се чувствавах по това време в моята усамотена вила, без жива душа наоколо си, само с оная натрапчива представа за обесения, дете висеше под перилата на стълбището? Общо взето, всички бяхме обхванати от някакви особени настроения и аз мисля, че това се дължеше преди всичко на новороденото същество. На планетата беше се появил един нов и много зъл животински екземпляр.

Тържествата завършиха на петнадесетия ден. Професорът пристигна оздравял, но си личеше по някои неща, че наистина е имал вземане-даване с „дявола“. Толкова беше изтънял и заприличал на прозрачен, че ако не бяха черните му дрехи от раирано дубле, през него сигурно щеше да се гледа. Какъв ли мрачен щеше да изглежда светът през този човек! Представих си веднаж и се засмях много силно на глас. Това беше също дяволска работа.

Както и да е. Професорът извади стъкленицата с червения злокобен етикет, накара ни всички да си сложим предпазни маски и всекиму отдели по една микро-капчица от новото същество. Той го изваждаше със спринцовка от стъкленицата и ни предупреди, че тази работа после ще вършим сами, но да си отваряме очите на четири.

Започнахме изследванията. Трябваше да измерим съществото, да го претеглим, да го фотографираме, да установим навиците му и

начина му на живот, бързината, с която се размножава и преди всичко — силата на отровата му. Силата, с която убиваше различните други организми. Професорът предполагаше, че това чудовище се родее с чумния бацил.

След една седмица ние установихме, че професорът не беше далеч от истината; новото същество ликвидираше жертвата си с една ефикасност, от която настръхваха косите — от сто заразени организми шестдесет умираха с абсолютна сигурност и в невероятно кратко време. Любимата му среда бяха лигавиците, в човешкия организъм щеше да прониква през устата и носа.

Найден Кирилков каза, че „Новият“ или „Нов-Г-1“, както беше временното му име, сме извадили по всяка вероятност от задното черво на дявола и че тази работа няма да ни се размине току-тъй. Тоя пропаднал човек ни вещаеше големи беди.

И те не закъсняха. Нещастieto се стовари отгоре ли като „гръм от ясно небе“. Толкова ненадейно, че отначало всичко това ни изглеждаше недействително, илюзорно, като вещиците и дяволите в разните романтични балети.

Как стана това?

Откакто се появи „Новият“ или, по-точно, откакто открихме кръвожадните му наклонности и способността му да убива, ние засилихме нашите мерки за бдителност. Освен защитните средства, с които разполагаше сградата — железните капаци върху прозорците, бронираните врати на главния вход, контролната кибернетична машина и строгия вътрешен ред: външните посетители да влизат само със специални пропуски и да не носят никакви чанти и сакчета, — ние решихме от своя страна да запечатваме вечерно време вратите на нашето отделение, а главният директор нареди да се засили стационарната охрана през нощта с допълнителен милиционерски обход.

— Аз не зная — подсмиваше се хапливо Найден Кирилков — дали „Джокондата“ има по-силна охрана, или нашата вмирисана лаборатория?

Вярно е, че лабораторията ни понамирисваше понякога, защото ние приготвявахме разни видове кръвни серуми, но все пак тоя човек не биваше да говори така, защото „Джокондата“ не можеше да

вземе никому живота, а нашите вируси бяха в състояние да изтровят за една нощ цял многохиляден град!

Тъй или иначе, след като засилихме бдителността и мерките за охрана, нашата лаборатория за специални бактериологически изследвания заприлича на една истинска модерна крепост. По-скоро камила можеше да премине през иглени уши — както се казва в една евангелска притча, — отколкото вредител да се вмъкне в нашето отделение за „специални поръчки“.

Но ето че онази нощ стъкленицата със страшния „Нов-Г-1“ изчезна безследно.

Пиша отново заглавието „Как стана това?“, та дано, като премисля минута по минута събитията, в моята собствена глава да настане поне малко яснота.

Оня ден, когато стрелките на електрическия часовник показаха пет часа (17), ние станавме от местата си и всеки отиде до личното си шкафче, за да окачи там работната си престилка. Сетне, както правехме напоследък след раждането на новото същество, излязохме *заедно*, групово, начело с професора; на самия изход, професорът се отдръпна галантно, за да направи път на нашата единствена дама. Каквото и да се казва, френското възпитание си личи! И аз съм се отдръпвал при разни случаи, но никога не съм могъл да направя това с толкова изящество, както го правеше той.

И тъй, ние излязохме в коридора и всички се наредихме в кръг около вратата, а Войн Константинов и Недьо Недев се заеха с приготвяването на восъчния печат. В мига, когато топлатата червена слуз на восъка потече на капки върху двата края на шнура, професорът с отчаян жест се удари по челото и с невероятно унил глас извика:

— Стоп! Спрете!

Побиха ме тръпки.

— Забравил съм да заключа стъкленицата! — пое дъх професорът. Той приличаше на човек, който се е разминал на сантиметър с десеттонен камион. — Как можах! — тюхна се той и поклати глава от долу на горе, като крайно озадачен козел.

— Нищо! — каза Войн Константинов. — Случва се. Ще направим втори печат.

— И трети, ако трябва, ще направим! — обади се примирително Недьо Недев. — Голяма работа! Восък има и за десет печата!

— Аз ще ви кажа, че това е лоша поличба! — обади се ни в клин, ни в ръкав Найден Кирилков. Никой не го питаше за нищо, но той се обади. Защо му трябваше!

— Какво казвате? — попита смутено професорът.

— Лоша поличба! — повтори нахално Найден Кирилков.

Читателят ще види по-нататък, че Найден Кирилков си плати за тая необмислена дързост. Защо му трябваше да се обажда! И ако трябваше някой да се обади, той ли трябваше да извиси глас!? Колко струваше неговият глас! Едно нищо. Така му било писано, но ако питате мене — заслужи си го.

— Оставете тия метафизики, другарю Кирилков! — казах строго аз. — Поличбите са една отживялост. Как ви дойдоха наум!

Междувременно Войн Константинов отключи и тогава професорът каза: „Заповядайте, моля!“ — но никой от нас не пожела да влезе. Пък и нямаше смисъл. Като почака няколко секунди, професорът се усмихна — сконфузено ли, накриво ли, не ми стана ясно, но той прекрачи сам прага и след около половин минута всички чухме как стоманената врата на касата меко и приглушено захлопна. От тоя шум ние заключихме, че „Н-Г-1“ е на сигурно място.

Сетне, заобиколени от мълчаливото присъствие на всички сътрудници на отделението, Войн Константинов и Недьо Недев запечатаха двете крила на входната врата с червен восъчен печат. Професорът натисна пръстена си върху още топлия и мек восък и на повърхността му веднага се появи една увенчана с лавров венец императорска глава.

После всички минахме през проверовъчната зона, без каквито и да било произшествия. На края професорът предаде втория ключ от огнеупорната каса на дежурния старшина.

Кажете ми сега, драги читатели, не е ли по-възможно камила да мине през иглени уши, отколкото вредител да влезе в нашето отделение за „особени“ поръчки? И да изнесе тайно оттам една половинлитрова стъкленица! Моля ви се! През къде ще мине? Откъде ще влезе? Но да речем, че се промъкне по някакъв свръхестествен начин — как ще излезе?

Времената на свръхестествените работи отдавна са минали, сега ги има само в романтичните балети и в писанията на някои писатели-примитивисти, затова с чиста съвест ви съветвам да не залагате нищо

на тая карта. Не камила, а буболечка не може да се промъкне в нашето отделение, това ще ви кажа!

И все пак в нашето отделение беше се промъкнало не насекомо някакво, а жив човек!

Но как, за бога, по какъв начин, откъде? Вие уважавате ли логиката, реализма, или вдигате ръка на средновековната мистика? Знаете ли накъде ще ви завлече това ваше увлечение по средновековната мистика? Прекръстете се, макар и да не сте набожен човек. Моля ви се! Имайте милост към тия, които обичат и които ви обичат. Само заради едната обич си струва човек да плюе на цялото това тъмно и мистификаторско средновековие.

На другата сутрин точно в 8 часа ние отново се събрахме пред заключените и запечатани врати на нашето отделение. Професорът строши червения печат, отвори и всеки от нас се запъти бързо към личното си шкафче. Облякохме престилките си, отидохме по работните си места и всекидневната работа тутакси ни погълна. Погълна ни кротко, делово и малко мудро, както биваше винаги в началото на деня.

Сега трябва да опиша накратко нашето работно помещение, тъй като разположението му и работните ни места ще играят значителна роля при следствието. Залата е Г-образна. Три широки прозореца, деликатно зарешетени, гледат към Витоша, но не пропускат изобилна светлина. Срещу прозорците непосредствено до входа се намират нашите лични шкафчета от ламарина, боядисани със зелена боя. В средата на залата, върху специален постамент е инсталиран електронният ни микроскоп, нашето око в дебрите на микросвета, съоръжен с фотометрическа апаратура и какво ли не още. Заедно с осветителните тела той прилича на една солидна машина.

Ако се обърнем с лице към Витоша, нашите работни места заемат следното положение. Първо — най-отляво се намира заградената с параван командна „кабина“ на професора. Следват от ляво на дясно работните маси на помощника, на Недьо Недев, на Найден Кирилков, на моя милост. Най-вдясно се намира едно малко помещение, образувано от стените на четири огромни шкафа. В тия шкафове са вградени безброй лавици и долапчета, натъпкани с лампи, горелки, колби, шишети, съдържащи всякакви киселини, спиртове, отвари, законсервирани парченца месо, кафези, в които временно

установяваме опитните животни, и т.н. Това място, заградено с шкафове, е царството на нашата лаборантка. Там има една мраморна маса, върху която винаги горят разни спиртни лампи, димят и къкрят едва доловимо епруветки, колби и други стъкленици, напълнени с всякакъв вид мътилки.

Между нашите маси има проходи, широки 4–5 крачки, а срещу масите ни е източен един общ тезгях, дълъг от единия край на залата до другия. Върху този обкован с ламарина тезгях правим нашите опити и изследвания. Той е винаги отрупан с хиляди неща — големи и малки микроскопи, стъкленици, стъклени плочки, стойки за колби и епруветки, спринцовки и така нататък.

Насреща са трите широки прозореца, през които се виждат късчета от синята снага на Витоша.

И така, пет минути след като влязохме в залата, откъм командния пункт изригна страшен рев — ревеше професорът, но така, сякаш някой го беше мушнал с нож. Викът беше нечленоразделен, а всички нечленоразделни викове са ужасни, затова ние подскочихме и с всичка сила се втурнахме към мястото, откъдето изригваше тоя вопъл на смъртта. Професорът стоеше до огромното си бюро, в лявата си ръка държеше страшната стъкленица с червения етикет, с черепа и двете кокалчета, а с дясната скубеше малкото коса, която беше останала върху плешивия му череп. Очите му гледаха безумно, а долната му челюст трепереше, тресеше се, сякаш беше завързана за електрически проводник. Като видяхме нашия авторитетен шеф в това неопикуемо състояние и страшната стъкленица, отворена, да се тресе в ръката му, ние сами започнахме бързо да изпадаме в същото неопикуемо състояние. Гледахме го втрещени, ококорени, побиха ни тръпки. Сега си мисля, че ако това състояние беше продължило още половин минута, ние всички щяхме да замучим в хор, като подплашени говеда. Изобщо нещата около тоя вирус винаги стигаха до някакво дяволско положение.

Работата не отиде толкова надалеч благодарение на оня недостоен човек Найден Кирилков. Нали за никого не даваше пет пари и за нищо не се вълнуваше, той и при тази зловеща ситуация остана верен на себе си. Докато ние си гълтахме езиците, той най-спокойно измъкна стъкленицата от ръката на професора, после се протегна за гарафата и го накара да пие насила. Водата се разля по брадата му и

тази картина изглеждаше много непристойна, но нашият човек не искаше да знае, него никакви непристойни картини не можеха да смутят. В края на краищата водата подействува успокояващо и професорът дойде на себе си.

Неговият поглед режеше, но сега той просто ни взе главите. Така ни изгледа, че ние неволно отстъпихме една крачка назад, а Марина се вкопчи в ръката ми, сякаш имаше опасност да бъде изскубната от някаква чудовищна сила. Ако аз самият не бях смутен, щях да благославям гоя неин страх.

— Някой е взел стъкленицата с нашия „Н-Г-1“ и на нейно място е сложил ей тази, в която има кой знае каква пикня! — зина професорът срещу нас и ние едва не изпопадахме на пода.

— Между тази стъкленица и *онази* няма никаква разлика — каза с несвой глас Войн Константинов. — И етикетът е същият!

— Може да е същият, но съдържанието вътре е *друго!* — ревна отново професорът.

— Не разбирам — разпери безпомощно ръце Войн Константинов. — Нали касата е била заключена с два ключа?

— Както я бях заключил, такава заключена я намерих! — изгледа го накриво професорът.

— Е, добре — обади се Недьо Недев и се прокашля. — Нали печатът на вратата беше непокътнат? Когато дойдохме одеде, той си стоеше на вратата непокътнат!

— И печатът беше непокътнат, и касата беше заключена с двата ключа, а стъкленицата с нашия вирус е сменена.

— Хм! — каза Найден Кирилков.

— Какво „хм“? — вторачи се в него професорът.

— Извинявайте, но вие разправяте басни. Нима може да влезе човек в залата, без да счупи печата, и нима може да вземе от касата нашата стъкленица и да сложи на нейно място друга, без да отваря вратата й?

— Щом като *нашата* стъкленица я няма, значи — *може!* — натърти професорът и удари с длан по масата.

— В такъв случай крадецът е бил безтелесен и е носил при това шапка-невидимка! — засмя се дръзко Найден Кирилков.

Докато траеше този разговор между професора и нахалния човек, Войн Константинов беше изследвал вече една капка от *новата*

стъкленица и сега клатеше унило и отчаяно глава.

— Това е най-невинна отвара — каза той. — В нея има само безвредни бактерии и нищо друго.

Ние се умълчахме за минута, две. Беше толкова тихо в залата, че се чуваше как дъждът чука по стъклата на прозорците.

— Как е изчезнала стъкленицата — това може наистина да е една мистерия — изправи се професорът и ние видяхме, че раменете му изведнаж се бяха свлекли и че ръцете му бяха станали ужасно дълги. — Мистерия или не, в тоя момент обаче друго ме тревожи! — продължи той и облиза несъзнателно устните си, вероятно бяха се попукали. — Тревожи ме това, че животът на хората е в опасност, защото нашият чумоподобен вирус е в чужди ръце! — Той стоя така някое време, загледан в пространството, после отново продължи, но вече със своя глас: — Моля ви да не напускате отделението, докато аз съобщя случая на главния директор! — И прегърбен, но с твърди стъпки прекоси залата и излезе навън.

Най-щастливото време от живота на човека е юношеството, а най-щастливите времена през юношеството са ваканциите. Като гимназист прекарвах годишните си ваканции на село, в плевнята на чичо ми. Там реших да ставам астроном. В основата на това ми решение лежеше, разбира се, вродената ми склонност към математическо и логическо мислене, качество, свойствено на хора с по-сурови характери. Иначе астрономическите ми увлечения бяха вдъхновявани и от други обстоятелства, две от които, колкото и да са незначителни, трябва, струва ми се, непременно да спомена, а именно — плевника на първо място, и на второ — съседството ми с Теменужка.

В ония първи години след Девети септември плевници още имаше, но исторически те нямаха бъдеще, затова не се поддържаха, а бяха изоставени на произвола на съдбата си. Горният кат на чичовия плевник беше целият разграден, останали бяха само подпорни греди, така че аз можех да водя астрономически наблюдения по четирите посоки на небесната сфера. Винаги съм обичал да зяпам небето, да скитам мислено помежду тия безкрайни лозници, накичени с гроздове от златни и сребърни звезди. И сега нося в душата си една утайка от

някогашната обич, но къде могат да се сравняват сегашните улегнали години с ония юношески времена! Както и да е, от всички страни, значи, имах открит хоризонт, а над главата ми ветрищата бяха разкрили достатъчно място от тавана, за да мога да хвърлям поглед от време на време и върху самата най-централна част от небесния свод.

От само себе си се разбира, че наблюденията водех с невъоръжено око. Понякога изучавах небето легнал по гръб, но се случваше да сядам на входа, който беше Обърнат към Теменужкини, да провесвам крака надолу и оттам да се вирам към западната дъга от небесния купол. Беше удобно да се седи на дъсчения праг и да се наблюдава, затова навярно западната част на небето бях изучил най-добре.

Донесъл си бях книги, в които се разказваше за старите гръцки митове, свързани с произхода на съзвездията. С каква наслада четях за Касиопея, за Андромеда, за Косите на Вероника! По някой път ми се струваше, че козлоногата ми съседка тича по Млечния път и уж се крие между звездните лози и лукаво ме кани да играем на жмичка. Какво пък, Теменужкините номера нямаха край! Затова я поканих веднъж в плевника, за да ѝ разкрия по-системно най-важните кътчета от небесния свят. Тя на часа се съгласи и когато се мръкна добре, покачи се през плета и тупна с босите си нозе в нашия двор. На какъв чуден дворец се превърна тутакси моят пленник! Всъщност той не беше се превърнал в дворец, голяма работа разните дворци, населени с невежи и умствено убоги велможи! Той се преобрази в една обширна обсерватория, която уж стоеше на земята, а в действителност се носеше из пространството и всяка секунда менеше координатите си спрямо чичовия двор и сливака на Теменужкиния дядо.

Освен Косите на Вероника аз показвах на Теменужка и ред други съзвездия и за всяко съзвездие разказах съответната легенда без съкращения, дума по дума. Теменужка започна да слуша с голямо внимание, но, кой знае защо, по едно време стана разсеяна, ненадейно се разтревожи за нещо си и без да ми каже дори „лека нощ“, скочи от втория кат право на земята, пък не беше много ниско, и като чевръсто козле прескочи в техния двор.

Направих си устата да подновим астрономическите уроци, но тя свиваше устни и не искаше да чуе Обещах ѝ звездна карта, като хитро споменах, че вместо „Косите на Вероника“ ще напиша „Косите на

Теменужка“, но и тази груба фалшификация, с която щях да оскверня душата си завинаги, не ѝ направи впечатление. След някое време тя тръгна с един мой съученик, дето си нямаше понятие от астрономия, не познаваше старите легенди и не се вълнуваше от мисълта за загадъчния блясък на променливите звезди Веднаж — без да искам, разбира се — видях моя съученик да я прегръща; бях се обърнал за наблюдения към източния хоризонт, а те се бяха сгушили край върбалака до старата воденица. Като любител астроном, аз имам много чувствително око и веднага ги забелязах Какво друго знаеше това момче, моят съученик, освен да прегръща? Нали го познавах, той можеше да продаде без никакво колебание една дузина Андромеди и Касиопеи, за да си купи кутия цигари. Пълен невежа и над всичко отгоре — грубиян. Дето се казва — вчера се запознал с момичето, и тутакси — прегръдка. Но тъй ѝ се падаше на Теменужка. Тя си го заслужаваше. Някога ще се черви от срам, как ще се черви, но ще бъде безнадеждно късно. Тъй си мислех и за да забравя обидата, търсех по небето свръхнови звезди.

На кандидатстудентския изпит обаче получих по математика позорна тройка и мечтите ми по астрономията повехнаха. Това първо крушение в живота си преживях болезнено, имаше опасност да се отдам на една постоянна ипохондрия, но когато стигнах ръба на пропастта, осени ме спасителна мисъл В края на краищата — казах си — астрономията, колкото и да боравя с математически формули, е все пак романтична наука, а аз съм по природа трезв и реалистичен човек, със суховата душевна нагласа, склонна повече към войнишки начин на живот. Тогава за пръв път ми дойде наум идеята, че аз съм всъщност войник и че на моя душевен строй са присъщи войнишките добродетели. Тъй или иначе, казах си тогава, астрономията не е моята наука, макар че обичам звездите и че мога с часове да се мотая насам и натам по небесните пътеки. Трябва да се захвана с нещо по-земно, поделово, това повече ще ми отива. Така си казах и реших твърдо да запиша ветеринарна медицина. Там кандидатите не бяха кой знае колко и затова имах повече шансове за успех. Взех изпитите с отличие, а като завърших, тутакси бях изпратен по разпределение в Доспатския край. Когато съдбата си е наумила нещо, тя отдалече решава ходовете си. Помислете: *трябваше* да пропадна по математика, *трябваше* да

запиша ветеринарна медицина, *трябваше* да ме изпратят в Доспатския край, за да срещна на края — Авакум. Тоест да стана негов биограф.

Научих се да вадя конски зъби, да скопявам, да осеменявам, да пускам въздух от надутите конски търбуси, да лекувам метили и шапове, да селектирам черно-бяло говедо, да се боря с кокошата чума и да разпознавам от пръв поглед всички видове тении. Отначало мислех дните си за преброени, не се надявах дълго да издържа, но постепенно свикнах и се примирих. В края на краищата, казвах си, аз съм войник, а един войник трябва да бъде готов за всичко. И си казвах още, че на война едва ли е по-добре.

Сега, петнадесетима години след началото на ветеринарното ми битие, аз не бих сменил моя животински свят с никакви звездни светове, честна дума давам, че не бих разменил кравата Рашка дори за божествената Касиопея! Аз обикнах моите обречени, неми приятели, привързах се и към приятелките им от типа на прелестната Балабаница от Момчилово, и на още по-прелестната Хаджидие, внучката на дядо Рашид. Понеже съм строг човек, нито Балабаница, нито Хаджидие посмяха да ми отвърнат с взаимност, но все едно, аз ги обичах тайно и доста упорито.

Главното обаче е в друго. Като скитах из планинската пустиня от село до село, по пасбища и кравеферми, по махали и колиби, аз открих природата. Нашата дивна природа! Войникът ходи на учения, на походи, на война и някой ден изведнъж открива, че освен тия неща на света има небе, което е синьо и безкрайно, и гора, която шуми, пее и приказва, и ечемици, които приличат на златотканите губери, дето ги майсторят невестите от Змеица. Войникът изведнаж вижда тия хубости, изпада в умиление и му иде да напрегне паметта си и да си припомни някое стихче от ученическата читанка, но навреме се сеща, че той е суров човек, а стихчетата са за по-мекосърдечни и мечтателни души.

Затова премята туристическата торба през рамо, взима тояжка и тръгва през тилилейски пътеки за къшлата на дядо Рашид. Пътеките вървят през слънчеви лъки, постлани с треви, набраздени с папрати, накичени с лайкучка и разцъфнал бъз, напоени с мирис на здравец и бабина душица. Въздухът е бистър, небето е прозрачно, светът изглежда млад, пиан от здраве, от лекомислие, от момчешки мечти. Лега войникът на сянка, да се отмори, и гледа как над главата му

плават седефени лодки, а наблизо брѣмчи приспивно дива пчела и скрибуца в треволяка подранил щурец. „Мирновременен живот“ — усмихва се малко презрително, малко високомерно войникът и както се взира в прозрачната синевина над главата си, току му се привиждат сините очи на Хаджидие. Тя никога ле му се е усмихвала свойски и обикновено не го забелязва, когато той минава покрай къшлата, пък и да го забелязва понякога, само ще му кимне разсеяно, но войникът си казва, че това равнодушие е привидно и че по този начин тя просто крие силните си чувства.

После той навлиза в една гъста и сумрачна борова гора, тайнствена като приказките за магьосници и вещици. Земята е покрита с дебела настилка от изсъхнали борови иглици и войникът не чува стъпките си, сякаш краката му не са обути в тежки и подковани обувки, а в меки, кадифени пантофки. „Доста е неудобно да се върви по такъв път! — мисли си войникът. — Не човек, а вол да крачи подире ми, пак няма да го чуя! — И продължава да мисли в същия порядък: — Не ще усетиш, когато някой ще се прокрадне и ще те сграбчи отзад!“ Под „някой“ войникът си представя рунтавия цар на гората, разбира се. Той е храбрец, не се бои от нищо, но се озърта предпазливо, все пак ослушва се... То се знае, за да не пропусне от погледа си някоя гиздава ела, за да не се размине равнодушно с някой хвърковат певец!

Най-после! Пред очите му блясва боядисана със златна боя широка планинска лъка. Тук-там са разхвърляни сред тучните морави къшлите на овчарите, най-отпред стърчи къшлата на дядо Рашид. В лъчите на залеза кошарата на дядо Рашид прилича на същински палат. Тя е от камък, покривът ѝ е натрупан от вършини и сено, но в заревото на залязващото слънце има вид на излята от злато и бронз.

Подарявам на дядо Рашид един пакет с тютюн, той изважда от пояса си глинена луличка, пали тютюна с прахан и блажено пухка. Лицето му, нарязано от бръчки и издълбано от гънки, изглежда толкова щастливо! Мисля си: „Колко е нужно на човека?“

Дядо Рашид повиква внучката си и благо ѝ нарежда да ме почерпи. Хаджидие се усмихва, но кой знае кому, във всеки случай не на дядо си, нито пък на мен. Може би се усмихва ей тъй. А най е вероятно, мисля си, тя да се усмихва вътрешно на мен, но гледа да не се издаде, крие си чувствата. А може би, мисля си аз, с тази си

неопределена усмивка тя ме предизвиква по своему? Кой знае, кой знае!

Хаджидие тръгва из къщи да шета. Боса е, движи се гъвкаво, като дива котка. Дори по-гъвкаво. Мисля си: кое животно от коляното на котките стъпва по-леко? Гледам подире ѝ внимателно, но не мога да се сетя, А дядо Рашид пухка ли, пухка от опушената си луличка!

Хаджидие донася паничка мед и друга пръстена паничка, пълна догоре със сушен на слънце ошав. Изведнаж се сещам, че в сакчето си имам една огърлица от цветни мъниста, и си казвам: ето случай да се отърва от този гердан, защо да не го подаря на момичето? И без това се чудя какво да го правя, нося го безцелно насам-натам, пък и място заема, сакчето ми не е кой знае колко голямо!

Купих гердана оня ден, когато избирах тютюн за дядо Рашид. Разхождам се по главната улица на Девин, виждам павилион за тютюн и подаръци и си казвам: тъкмо това ми трябва! Имах пред вид тютюна, разбира се. Огърлицата забелязах съвсем случайно, тя просто сама се хвърли в очите ми. Купих я, защото ме досрамя от продавачката. Гледаш ли дълго и усмихнато един предмет, трябва непременно да го купиш, иначе ще си помислят за тебе кой знае какво.

Та Хаджидие сложи паничката с ошава отпред ма и аз изведнаж си спомних за огърлицата. И се зарадвах, защото ми беше омръзнало да я нося, а да я захвърля на пътя не идеше. Може да се разчуе, че стървя огърлици по пътя си, че иди след това се оправяй!

— Тия мъниста са за тебе — казах на момичето, като му подавах гердана. — Ще ти отиват, защото са сини, имат цвета на очите ти. Носи ги със здраве!

Хаджидие погледна с такова ледено безразличие огърлицата, че чак на мене ми достудя.

— Вземи я, дъще! — влезе в положението ми дядо Рашид.

— Не ми трябва! — поклати решително глава Хаджидие. Всъщност тя не поклати главата си, а я наведе по един особен начин. Както беше застанала неподвижно, напомняше досущ ония козлета, които, наумили си веднаж нещо, за нищо на света не мислят да се отказват от него.

— Ти си момиче, прилича ти да се кичиш! — казах аз.

— Ако ми е до кичене, ще се закича с китка цвете! — трепна лека усмивка по устните ѝ, сякаш беше помръднала с криле майска

пеперуда.

Предпазлива беше козичката, не се поддаваше на никакви примамки! Или пък аз имах вид на покварен млад мъж, на един безскрупулен донжуан? Ухажвам невинните момичета, вземам ума им, а после ги захвърлям на произвола на съдбата; какъв тип! Без друго от подобен мръсник тя не бива да взима едно-едничко мънисто, камо ли цял гердан!

Спомням си, че когато си отидох в къщи, заставах пред огледалото, за да проверя дали наистина приличам на един безотговорен и пропаднал в морално отношение млад човек. Или по-точно — дали приличам на човек безотговорен в любовта. Защото моралът е едно много широко понятие и в него делът на любовта не е кой знае колко голям. Някои по-съвременни хора свеждат тоя дял до една резчица. Те казват, че в любовта може да си пропаднал човек, но ако например в трудовата дисциплина си добре, работата била наред. Както и да е. Аз се огледах няколко пъти и макар да не открих в образа си типичните донжуановски черти, стори ми се, че имам все пак доста опасен вид. Очите ми изглеждат замислени и малко тъжни, а известно е, че хора с такива очи са склонни към буйство и какви ли не авантюри. Жените изпитват панически страх от такива авантюристи. Тоя страх попречи и на Балабаница, и на учителката от Змеица да отвърнат с взаимност на моите чувства. Ето че сега и Хаджидие ми беше обърнала гръб вероятно пак по същата причина. Войнишката ми душевност се е отразила по един фатален начин на външността ми, а това не е кой знае колко обнадеждаващо, защото досега никой не е избягал от външността си.

Такъв строг беше животът ми до появата на Авакум. В сянката на този забележителен човек аз преживях много опасни часове — като записвач на Авакумовите подвизи и преживелици участвах в най-фантастичните приключения, с една дума, станах малко по друг човек. Облъхна ме полъх на романтиката. Това става винаги, когато човек съпричастува, па макар и мислено само, в житейските работи на друг човек, който по едни или други причини стои винаги на ръба между живота и смъртта, обикновеното и необикновеното, на ръба между логиката на един математик и фантазиите на един поет. Облъхна ме полъх на романтика, казах си, че освен кравата Рашка и въпросите на млеконадоя в живота съществуват и други значителни неща. Пратих по

дяволите и доктор Начева, и Балабаница, и учителката от Змеица, и внучката на дядо Рашид, сетне подстрих една дузина моливи и запретнах ръкави да описвам историите на Авакум. И ако все пак тия жени се появяват в приключенията, то е заради моята строгост, аз обичам достоверността, пък и читателят да види, че съм имал доста познанства и истории с някои жени от Доспатския край.

Имах щастието да дружа по-отблизо с Авакум около десетина години. Казвам „по-отблизо“, защото през това време ние се срещаме често, било в моя Доспатски край, било в София, на улица „Латина“. Трябва веднага да поясня, че когато Авакум пристигаше в моето горско царство, той дохождаше винаги с една определена и срочна служебна задача, а пък аз отивах в София, ей така, за развлечение. Но се случваше обикновено и, кой знае защо, да се разминавам с развлеченията, те не се изпречваха на пътя ми, а пък аз смятах, че е под достойнството ми да ги търся. Аз отивах при Авакум с израз на човек, който току-що е преживял една поредна авантюра и вече му е дошло до гуша. Авакум, разбира се, не се улавяше на тая моя въдица; по не зная какви признаци той всякога отгатваше безпогрешно, че наистина ми е дошло до гуша, само че не от авантюри, а от скука и безметежен живот.

Както казах в началото на моите записки, аз имах щастието да бъда очевидец при разплитането на няколко много сложни шпионски афери. Първата от тях беше Момчиловската, оттогава са се изминали точно петнадесет години. От Момчиловския случай насам в продължение на десет години Авакум взе участие в разкриването на пет големи афери, организирани от НАТО и ЦРУ. Това беше неговият най-славен период.

Удивен от човешките му качества, от добрината му, от изключителната прозорливост на ума му, от умението му да анализира и да обобщава, аз стоях смаян пред личността му, както бива с човек, когато се изправи с лице пред някакво величествено и неповторимо природно чудо. Стои смаян, гледа ненаситно, а в душата му пеят възторжено хилядогласни хорове и хиляда медни тръби възнасят благодарствени химни към природата-творец. Така беше с мен, по тоя начин се отнасях към Авакум през ония първи месеци от нашето запознаване.

После, без да ме напуска чувството на възхищение, в душата ми настъпи едно чудно спокойствие, което ми даде възможност да видя по-отчетливо особените черти в характера на Авакум, изключителното в неговата богата природа. Как възникна у мен желание да описвам приключенията му, тоест работата му по разкриването на аферите, за които стана дума, това не мога да обясня. Кое ме накара да описвам приключенията — дала интересните криминални моменти, с които бяха наситени, или защото чрез тях, криминалните моменти, по-лесно можех да стигна до Авакумовия образ — и това не съм в състояние да обясня. Но кой знае, може би самото мое възхищение от тоя човек ме вдъхнови, непосветения в литературата, да взема писалка?

Сега, петнадесет години след първата ми книжка за Авакум, това последно предположение ми изглежда най-вероятно. Но пък толкова ли е важно? Защо да не приемем най-после едно „неутрално“ обяснение — че с Авакумовите приключения аз изразявам някои свои мисли за житейските (работи? Един ветеринарен лекар, и то от районен мащаб, има право да мисли за такива неща. А личните размишления, когато са строго лични, са като заключена врата, зад която никой няма право да наднича. Дори инспекторите от Главната дирекция на млеконадоя!

Щастливи бяха за мен тия десет години! Но както се казва в прелестното Тургенево стихотворение, че щастливите дни отшумявали бързотечни като пролетни води, така това десетилетие отмина през моя живот като един пролетен сезон.

След последното приключение, на чиято авансцена играеше една прочута балерина, Авакум замина за Италия, за да издири някакви материали, които му бяха необходими във връзка с последната му книга. Той ми намекна, че ще се върне вероятно скоро, и много бодро ми обеща, че ще ми пише често, та аз да не то мисля, а спокойно да си обработвам записките върху последната афера. Но се случи така, че аз получих от него вест чак след една година. Изпрати ми от Рим картичка, с изглед от Via Aria. На гърба на картичката беше написал: „Sic transit gloria mundi.“ Нито дума повече.

По Via Aria някога бяха преминавали победоносни легиони, триумфиращи императори, преситени патриции, куртизанки, носени в

носилки и накичени с венчета като весталки. Сега безлюдният и смълчан път, устремен към хоризонта, със стърчащи развалини тук и там напомняше на задрямал на сянка старец, комуто се присънват чудесни, но отдавна отминали неща. Как ми домъчня! Бедната Via Aria!!

Той можеше да ми напише поне още няколко думи — например как се чувства или в краен случай мен да запита как се чувствавам. Нищо не му пречеше да на пише две думи за времето: Тук е слънчево! И да ме уведоми или залъже, все едно, както правят отсъстващите от родината: Тогава и тогава възнамерявам да се завърна! Нищо не му е струвало да напише тия няколко общоприети приказки. Той не ги беше написал. Нещо повече — той не си беше обозначил дори адреса! Накратко — не желаше ответ.

Е, добре, Via Aria, старецът, дето си припомняше славните минали неща, но забравени вече, тази картичка не биваше да ми разваля настроението, аз не съм сантиментален човек и не обичам тъжните изгледи! Скъсах картичката на парченца, а парченцата захвърлих в огнището, да се превърнат на дим.

После се сетих за някогашния си войнишки живот и си казах, че ще бъде добре отново да нарамя войнишката торба и пак да тръгна по старите пътеки, макар че трябваше да си седя преди всичко в района, както беше редно за един старши лекар. Аз бях повишен в чин старши лекар и затова не ми отиваше да нарамвам разни торби и да скитам по всякакви пътеки.

Както и да е, тръгнах. Но старите пътеки не бяха същите, каквито ги знаех отпреди десетина години, някои бяха се превърнали в асфалтирани пътища, по тях препускаха леки коли. Миризмата на здравец, опойващият лъх на разцъфнал бъз, ароматът на мащерка — тия прелести съжителствуваха сега с пушилките на изгорелите автомобилни газове. Дядо Рашид не беше между живите, Хаджидие пристанала на някакъв знатен миньор и заминала с него за Мадан. Онази Балабаница, която замайваше главите като силно вино, тя беше прехвърлила четиридесетте, приличаше сега на една солидна матрона и за никаква Месалина не можеше да става дума. Да, изменил се беше светът и за войника не беше кой знае колко интересно да броди по облагородените пътеки.

Кого да побеждава, чии женски сърца да покорява, кой рунтав цар на горите да предизвиква? Дори кравата Рашка и кравата Лалка, и двете тия хубавици бяха се превърнали на спомени.

И ето дойде време войникът да се почувствува като оня космонавт, дето уж летял само някакви си десет години из галактическите простори, а когато се завърнал на земята, разбрал, че е летял всъщност не десет, а сто години. Защото десетте небесни години се равнявали на сто земни. Толкова, се бил променил родният му свят през тия сто години и на външност, и по нрави, че не могъл да го познае, и се почувствувал пришелец.

Ето до каква мъртва точка бях стигнал в житейския си път! Дали щях да я прекрача — един бог знае, защото в гърдите ми не пламтяха жизнеутвърждаващи чувства. Около сърцето ми се беше възцарила пустота. Работите вървяха на лошо, но преди да се случи най-лошото, а то изглеждаше неизбежно, от Италия пристигна Авакум. Сякаш съдбата го беше изпратила или някоя друга кибернетична организация, или пък навременното му пристигане беше чиста случайност. От трите вероятности една беше действувала, а може би да са вършили работа в моя полза и трите едновременно. Както и да е. Той веднага, на часа, още разбра, че моите чувства не са в ред, стана му ясно от пръв поглед, че в Дания има нещо гнило, затова на следващия ден ми предложи, уж случайно му беше хрумнало, да напусна Доспатския край.

— Човек, като стои дълго време на едно място и на една работа, започва да се вкисва! — рече той. И се усмихна. — Освен ако службата не е владишка!

Заведе ме на обяд в едно ханче сред околностите на Витоша и там, както беше наредил предварително, сервитьорът ни поднесе печен петел, напълнея с подлютена подробина, туршия, козе сирене и топли ръжени питки, украсени в средата с по едно печено яйце. Насипаха ни в дълбоки глинени чаши червено вино.

— Какъв ден сме днес? — попита Авакум.

— Сряда, 24 октомври — отговорих машинално.

— На същия този ден преди единадесет години седяхме на една подобна софра, но истинска, селска. Гощавахме се с печени петли, сирене и лютивни чушки, Сещаш ли се къде?

През кръвта ми премина топла вълна и в изстиналата ми душа изгря слънце.

— При бай Гроздан, в Момчилово! — усмигнах се аз.

— На днешния ден се склопят единадесет години от Момчиловската афера — каза умислено Авакум. — Единадесет години! — повтори той и се умълча. После наля вино и повдигна чашата си. — Това са минали работи — каза той. — Минали и заминали! — И се засмя.

Забелязах, че както и да се стараеше, усмивката му не изглеждаше съвсем весела, две горчиви гънки се бяха вдълбали в краищата на тънките му устни.

— Човек като стои дълго време на едно и също място, непременно се вкисва! — подхвана ненадейно нишката на приказката си, която беше започнал заранта.

Сега чак научих, че той не бил вече по „онези“ истории, че бил потънал в късноримската епоха и се надявал да стигне след няколко години до ранновизантийската. Що се отнася до моя милост, бил на мнение да напусна Доспатския край и изобщо — ветеринарната служба. По-добре съм щял да направя, ако постъпя на работа в някой научноизследователски институт.

— Има ги толкова! — махна с ръка Авакум. — Сега например откриват една лаборатория за специални вирусологични изследвания. В това заведение ще се работи и за хората, и за добитъка. Ето подходящо място за крехката ти душа!

В Доспатския край, както вече споменах, аз се чувствавах от някое време пришелец. Все едно ми беше къде ще ида, но подготовка за научна деятелност нямах, затова повдигнах със съжаление рамене.

Авакум, който беше свикнал да чете мислите ми, поклати глава.

— Не се тревожи! — рече той. — Ще те проводят за една година, където трябва, и там ще те въведат в науката за вирусите. Какъв учен ще ми станеш ти, какъв учен!

Не можеше да се разбере по гласа му какъв учен ме виждаше, както не беше възможно да се отгатне и каква е усмивката му — весела или тъжна.

Ето как стигнах до нашето „отделение за специални поръчки“. Тръгнах от Момчилово, където се подвизавах на времето с рекордния си млеконадой кравата Рашка, и през разни донжуановски истории, тъмня шпионски афери стигнах най-после до тихото пристанище, наречено „Лаборатория за специални вирусологични проучвания“. На

тоя пристан се надявах да прекарам най-после някоя и друга безметежна година, омръзнали ми бяха авантюрите, но не би... Само преди два дни бях натопен в центъра на кражба, не каква да е, а достойна да бъде наречена „Кражбата на века“.

П. П. Що се отнася до моите срещи с Авакум — от само себе си се разбира, че те оредяха. Вируси и късноримска епоха, това са наистина несъбираеми величини. Но като му дойде времето, аз пак ще кажа някои неща за Авакум... Ако следователят не ме предаде на прокурора, разбира се, или новото същество, дете извадихме от червото на дявола, както безсрамно се изразява колегата Кирилков, не ме изпрати без време на оня свят!

В стремежа си към добруване човечеството ражда мечтатели. Едни от мечтателите запретват ръкави и се мъчат да измислят *генерален* философски цяр против злото; други — генерално химическо средство за добиване на изкуствено злато; трети — генерална ваксина против всички видове грип... Не е моя работа да се бъркам в опитите на философи и алхимици и да гадая дали ще успеят и колко; твърдя с положителност обаче, че професор Марков щеше да хване „генералната“ за рогите, ако дяволът не му беше скроил една мръсна шега. Както казва Найден Кирилков, в търсенето на „генералната“ професорът без друго се е ползвал от помощта на дявола, иначе как щеше да създаде своя чумоподобен вирус. От само себе си се разбира, че човек създава чумоподобни само с помощта на дявола. А дяволът, като проумял доброто, което се задавало за хората, тутакси решил да действа по свой образец: задигнал новото същество от огнеупорната каса сам или чрез подставено лице, а на устата на топа изправил професора и ревнал: „Дръжте крадеца!“ Така с един удар дяволът улучил две цели: лишил човечеството от „генерална антигрипна“ и лепнал върху челото на професора позорната фирма „Обществен враг!“

И така, дотук аз водех записките си успоредно със самото следствие, час по час, но след като арестувах професора, захвърлих молива и пратих всичко по дяволите. Само ми беше до писане!

Продължих Записките чак когато следствието по кражбата приключи. С една дума — *Post factum*. Но и това си има добрата

страна: ползувам се от магнетофонни записи, от протоколи, от разкази на трети лица.

Този ценен материал, в много случаи автентичен, ми помогна да възстановя събитията в истинския им вид, неподправено и без измислици. Измислени са само имената на въведения в действието персонаж. И ако въпреки тази предохранителна мярка някой все пак познае себе си или се усъмни, че съм имал него пред вид, да знае, че се лъже и че за това му чувство на мнителност аз нямам вина.

ИЗ ЗАПИСНАТА КНИЖКА НА ПОЛКОВНИК ЛЕОНИД ЕЛЕФТЕРОВ

На 24-и октомври, заранта към 9 часа специалният телефон на бюрото ми, ням обикновено, ненадейно иззвъня и аз приятно се развълнувах. Викаше ме министърът. В кабинета на министъра заварих генерал Анастасов, началникът на нашето управление. Генерал Анастасов имаше много високо мнение за моя предшественик, полковник Манов. Той наричаше времето на полковник Манов „златно време“ за отдела, затова, срещнех ли го, макар да ми беше симпатичен, изпитвах киселото чувство на състезател, когото съдията несправедливо е оцетил. Аз трябва да кажа, че и министърът имаше същото отношение към моя предшественик. Когато встъпвах в длъжност, той каза: „Надявам се, полковник Елефтеров, че вие ще продължите традициите, които вашият предшественик полковник Манов създаде, и ще умножите славата, която той ви остави в наследство!“ Да му се не види славата! По времето на полковник Манов тя се е купувала по пет пари кило, нали зная какви бяха методите на шпионажа през ония години... Примитив! Човек с четвърто отделение образование можеше да стане Наполеон!

— Голяма работа се отваря за вас, Елефтеров! — каза ми министърът.

„Е, дай, боже — помислих си. — Дай, боже, и на моята улица да грейне слънчице! Защото човек става нещо, когато печели точки, а не когато стои със скръстени ръце!“

— Работата е наистина голяма! — кимна на свой ред генерала.

„Дано, дано! — рекох си. — Дано да е така! Защото от една година, откакто съм поел отдела, нищо значително не е зарадвало душата ми. Само тиквички на фурна и пенсионерски кафета с локум!“

Министърът ме покани да седна. Докато той преглеждаше бележките си, генералът подхвърли:

— Една история в стил „Авакум Захов“, другарю Елефтеров! — и се усмихна с предизвикателни пламъчета в очите си.

По-добре да ме беше полял със студена вода! Тоя човек явно не ме обичаше! Той знаеше отлично, че аз не признавам легендата, наречена „Авакум Захов“, или най-малкото — че не я превъзнасям, и тъкмо затова, изглежда, не изпускаше случай да ме подразни. Извинявай, генерале, извинявай! Аз не съм от тия, дето плащат данък на разните митологии. Сега времената са други, контраразузнавачът не ходи със сгъваема лупа в портфейла си, с изкуствена брада в куфарчето си и с правилата за дедуктивното мислене в главата си! Сега контраразузнавачът е част от една умна електронноизчислителна машина, наречена „Управление Х“, и неговият майсторлък е в това да изпълнява точно и безупречно функцията си на една частица от голямата машина. Всичко друго е книжнина и овехтяла суета!

— Какво ви е? — попита министърът, като ме гледаше изпитателно. — Да не ви боли зъб?

Генералът се засмя. Той беше весел човек и не пропускаше случай да се посмее, когато имаше за какво.

— Другарят генерал ме заприказва за полковник Захов, а пък вие знаете, че аз не съм от обожателите му! — казах аз.

— Не, не знаех — каза равнодушно министърът.

— И аз не знаех, че вие толкова се дразните на тая тема! — забеляза генералът и ме изгледа с не особено весели очи.

В огромния кабинет настъпи за някое време неловко мълчание, после министърът каза:

— Преди половин час ни известиха, че от Четвърто отделение на Лабораторията за специални вируоологични проучвания е изчезнала стъкленица, която съдържала вируси, сходни с бацилите на чумата. Ако тия вируси бъдат пуснати в градския водопровод например или в някое от звената на системата за обществено хранене, градът, пък и цялата страна ще бъдат поразени от страшна епидемия, сходна с чумната. За да не се създава паника, ние с генерала решихме това изчезване да се държи под най-строга тайна. Хората от лабораторията ще знаят, че е изчезнал далече по-невинен разтвор, а персоналът на Четвърто отделение няма да напуска работното си място до второ

разпореждане. Общото ръководство на операцията по издирването на стъкленницата възлагам на генерал Анастасов, а с пряката оперативна работа разпореждам да се заемете лично вие и да включите в операцията по спешност целия отдел.

Тръпки ме побиха. Задачата беше голяма, това се наричаше удар, нищо общо нямаше с постните тиквички. Но пък, дявол да го вземе, кога съм работил аз с вируси и съм имал вземане-даване с вирусологията и с хората, които работят в тая област на науката?

— Мога ли да ви задам един въпрос за моя лична ориентация? — попитах аз министъра. И когато той ми кимна с глава, че може, аз го попитах: — Щом като възлагате тази работа на нашето управление, вие сте убеден, че изчезването на вируса има политически характер. Така ли да ви разбирам?

— А как иначе? — учуди се искрено министърът.

В приемната, преди да се разделим, генералът ми рече:

— Точно в 12,00 ще ви чакам в кабинета си, за да чуя вашата хипотеза. Ако ми донесете и стъкленницата, уверявам ви, че ще бъда напълно доволен!

Той се усмихна и макар че ми заговори на протоколен език, стисна ми дружески ръка и ми пожела успех.

Същия ден. Най-напред ще кажа за времето — то е отвратително. Вали и вали, не спира. И не вали като хората, да се изцеди за час, два, а ръми ситничко, упорито, със спокойствие, което може да ти скъса нервите. Човек би помислил, че така си ръми от началото на сътворението. Ужасно! Разправят, че Авакум обичал дъждовното време. Смахнат човек. Попитах доцент Калмуков какви са тия хора, дето обичат дъждовното време, а той поклати глава и каза, че тия хора вероятно са болни. Тогава го запитах дали мисли и Авакум Захов за болен човек. Той се изчерви и смутено смънка, че се бил изказал *въобще* за хората, които обичат дъждовното време, но че конкретно никого не е имал пред вид.

За моя доклад генерал Анастасов побърза да ми изпрати за помощник капитан Баласчев. Докато аз премислях кого да взема за помощник, мое право е да си избирам помощник, ето го, Баласчев

пристигна. Дяволите да го вземат! Подозирам го, че симпатизира на Авакум, иначе генералът не би го изтърсил на главата ми.

За консултант по научната част взех доцент Калмуков.

По пътя за лабораторията доцент Калмуков ме запозна набързо с вирусите като първична форма на живота и с експеримента на професор Марков за създаване на генерална антигрипна ваксина. Попитах го как гледа лично той на тоя въпрос. Калмуков ми отговори, че в научните среди се отнасяли скептично към експеримента на професор Марков. Попитах го дали вярва, че професорът е създал един нов вирус и дали е възможно тоя нов вирус да притежава токсичната сила на чумния бацил. Калмуков ми каза, че теоретически е възможно да се получи по генетичен път вирус с нови качества, макар практически това да не е постигнато досега. Той каза още, че теоретически е напълно възможно който и да е от новосъздадените вируси да наподобява чумните и дори да ги надмине по токсична сила. Той каза на края „за съжаление“ и аз веднага усетих, че нещо ме жегна през сърцето. Обикновено Авакумовите хора подчертаваха, че държат на хуманизма. И аз държа на хуманизма, но извергите от типа на Пиночет и прочие с велико удоволствие бих почерпил с по една порция чумни и чумоподобни бацили. Не, аз не съм сантиментален хуманист!

В десет часа паркирахме пред лабораторията. Както очаквах, външната врата беше заключена, а ключът съхраняваше един строг старшина. В хола бяха обесили носове четирима души външни посетители. Заповядах на Баласчев да ги обискира и да им даде пътя, ако у тях не се открие нещо подозрително. После отидох при главния директор.

Главният директор, като всеки интелigent при подобни случаи, изглеждаше доста смутен. Но той се беше сетил още при първия сигнал на професор Марков да даде тревога по специалната уредба и да затвори излазите от сградата. Аз го поздравих за тая му съобразителност, а после го попитах какво знае за вируса на професор Марков и дали и той смята, че силата му е като на чумния бацил. Главният директор каза, че лично е проверил токсичния ефект на новия вирус и че според него той отстъпвал много малко на чумния бацил, „Брей!“ — казах аз, доволен вътрешно, защото чак сега осъзнах с каква важна задача съм натоварен. „Брей — повторих аз, — това нещо може да причини голяма пакост, ако попадне в ръцете на врага.“

Главният директор разпери ръце и аз видях, че лицето му побледня. Той беше красив човек, с побелела слепоочия и високо, леко набраздено чело.

— Ако това „нещо“ попадне в ръцете на злосторник — каза той и миглите му трепнаха, сякаш насреща си имаше ослепителна светлина, — ако това нещо попадне в ръцете на злосторник, нашата столица ще бъде парализирана за двадесет и четири часа, страната ни ще бъде подложена на зашеметяващи удари през следващите четиридесет и осем часа, а само след една седмица тази част от Европа ще заприлича на един; безкраен лазарет!

Той прекара ръка по челото си, беше го избила студена пот, и замълча. Трябва да си призная, че в този миг и мен като че ли ме заля една паническа вълна, един неописуем страх, Стоял съм срещу автомати на изменници, но такова гадно чувство не бях изпитвал, дяволите да го вземат! Чак стомахът ме заболя. И си казах: „Ето, исках удар, исках точки, но какво ми се падна, а? Какво ми се падна!“

В тоя критически момент капитан Баласчев се прокашля и поиска разрешение да разстави хората си, за да започнат работа.

— Почакай — рекох. — Работата е много важна а ватова всичко Ще се върши по мое указание и под мое наблюдение. Искам само да задам един последен въпрос. — И като се обърнах към главния директор, запитах: — Съмнявате ли се в някого и имате ли някакво свое обяснение за случая?

— В никого не се съмнявам — усмихна се тъжно и пряко сила директорът. — В никого от *моите* хора — уточни се той. После каза: — А „случаят“ ми се вижда необясним. Ние имаме инсталирана в сградата електронноизчислителна уредба с кибернетично задание. Тя не позволява да се изнесе *незабелязано* навън дори карфица, камо ли еднолитрова стъкленица, напълнена с разтвор!

Аз се отнасям към техниката с голямо уважение, а електронноизчислителната техника обожавам. Но тоя път свих устни и предизвикателно рекох:

— Ще я видим ние тая кибернетика! — и излязох с капитан Баласчев навън.

Изкачих се на четвъртия етаж. Пред входа за отделението стоеше пост. Поставих още един пост на излаза на стълбището, тъй че сега, както се казва, нито муха можеше да влезе вътре, нито муха можеше да

излезе навън. Наредих на работещите в отделението да не мърдат от местата си, включително и на професор Марков, той да не шава извън територията си, след това разреших на Баласчевите момчета да започнат работа, Едни снимаха пръстовите отпечатаъци по външната ключалка, други — отпечатаъците върху дръжката на касата, трети — следите върху пода, четвърти търсеха да открият „необичайно“ положение на някои предмети, пети снимаха пръстови отпечатаъци от работещите в отделението, включително пръстовите отпечатаъци на професора. Специалисти изследваха състоянието на решетките и рамките на прозорците. Друга специалисти изследваха тавана, подовете, сервизните помещения, личните шкафчета на персонала. Всички тия операции продължиха около един час. През това време двамата с капитан Баласчев изследвахме обстановката около сградата, официалния и черния вход, оградата и следите около оградата, доколкото в това мръсно дъждовно време можеха да личат изобщо някакви следи. Докато ние обикаляхме нагоре-надолу, наши хора проверяваха пропуските, които бяха дадени на външни посетители от началото на вчерашния следобед до девет часа тази сутрин.

Материалите за изследване изпращахме с бързи куриерски коли. Чрез специална радиокола установихме връзка с министерството и с различните технически служби.

На края проверих кибернетичната система. Сложих в подплатата на сакото си едно малко шишенце и минах бързо през проверовъчната зона. Чудесната система нададе вой, светнаха алармените червени лампи, железните решетки пред излазите бяха спуснати само в разстояние на няколко секунди. Системата работеше безупречно.

Точно в 11,00 часа влязох отново в помещението на злополучното Четвърто отделение. Трябва да си призная, дявол да го вземе, че аз прекрачих прага му вече напопан с малко озлобление, защото, докато обикалях с капитана насам и натам, в главата ми започна да се заражда едно предположение. Аз се здрависах с персонала, бяха пет души мъже, включително професора, и една жена, лаборантка. Едва ли съм се усмихвал на тия хора много любезно. Накарах ги да ми повторят имената си, после наредих на фотографа да ги заснеме анфас и в профил. След туй ги събрах в центъра на помещението, съобщих им името си и ги посъветвах да бъдат откровени, колкото се може повече.

— Само при едно условие — обади се най-младият измежду тях на име Найден Кирилков, като ме погледна нахално и издуха дима от цигарата си върху лицето ми, — само при едно условие — повтори той. — А именно — че няма да държите нашия професор прав, като наказан ученик.

Нещо кипна в гърдите ми, но аз се въздържах и казах спокойно.

— Дори наум не ми е минавало да държа вашия професор прав Моля ви се! Вие можете да стоите, да седите, да лежите по корем, ако щете, то си е ваша работа. Аз искам от вас само откровеност и нищо повече.

— Аз бих си лепнал — обади се отново нахалникът, — особено до колежката Спасова, ама засега няма върху какво!

Спасова беше лаборантката. Тя се изчерви и наведе глава, затова аз сметнах, че тоя човек трябва да държа по-изкъсо.

— Ако вие възнамерявате да се подигравате със следствието — казах му аз, — ще ме принудите наистина да се държа с вас като с лош ученик.

— Ако вие си позволите — каза нахалникът, — то дяволът, който е наш приятел и съдружник, ще ви скрои такъв номер, та ще съжалявате цял живот!

— Тъй ли? — казах аз.

— Имам чувството, че дяволът вече ви е взел мярката! — каза сериозно нахалникът. После изведнаж се засмя.

За втори път тая заран нещо ме жегна през сърцето. Но все пак се въздържах.

— Който се смее последен — най-добре се смее! — Напомних на тоя човек, който се стараеше да играе ролята на шегобиец. После се обърнах към професора: — Сега ще идем във вашето отделение, зад паравана, и там вие ще ми разкажете тази история, като започнете от вчера следобед, пет минути преди края на работното време, и свършите със събитията от тази за-[???

Тоя, който се стараеше да играе ролята на шегобиец, погледна часовника си, но сега аз се засмях.

— Няма смисъл — рекох. — Вие и вашите колеги няма да напускате помещението до второ разпореждане.

После помолих хората да излязат в коридора и там Да чакат.

Професорът прекъсна разказа си в момента, когато червеният восък течеше върху двата края на шнура, и Войн Константинов и Недьо Недев чакаха професора да свали златния си пръстен.

— Е? — попитах аз.

— Тогава изведнаж се сетих, че не съм заключил стъкленицата.

— Как можяхте да забравите! — тюхнах се аз.

Професорът разпери ръце.

— Та нали на вас ви е било най-добре известно *какво* съдържа тази стъкленица! — упрекнах го аз.

— Не само аз — всички знаехме *какво* съдържа стъкленицата. Затова я заключвахме в касата и затова запечатвахме вратите на помещението!

— Вашата отговорност е най-голяма! — казах аз.

Професорът ме погледна мълчаливо и на мен ми се стори, че очите му тежат като парни чукове. Дяволите да те вземат — помислих си, — притискаш ме, но и аз не съм от тесто!

— После! — казах аз.

— После поканих колегите си да влезем вътре заедно и, както правехме друг път, да заключа стъкленицата пред очите на всички.

— Защо пред очите на *всички*?

— Тъй бяхме се споразумели.

— Защо поканихте колегите си да влязат *заедно* с вас?

— За да бъде пред очите им, и това, което върша със стъкленицата, да става пред очите им.

— А колегите ви влязоха ли *заедно* с вас?

— Отказаха.

— Значи, вие не сте били пред очите им, и това което сте вършили със стъкленицата, не е ставало пред очите им.

Професорът повдигна рамене.

— Само бог ви е бил свидетел, дето се казва! — усмихнах се аз.

— За какво намекувате? — втренчи се проклетникът в лицето ми. Стори ми се, че ме блъсна по челото а каменарски чук.

— Моля ви се! — дадох си вид на учуден. — Защо мислите, че намекувам за *нещо*? Какво ви минава наум?

— Минава ми наум, че през вашият ум минават разни глупости — отговори ми троснато професорът.

Ама че професор!

— Достатъчно — казах аз. — Следобед ще продължим.

Наредих на Баласчев да осигури за всекиго по една порция печено и чашка кафе.

Ох, тия Авакумови възпитаници! Баласчев беше се погрижил вече: освен печеното в порциона вадеха очите ми по два сладкиша още и по един портокал!

Задето някои от тия хора бяха подпалили земята под петите ми, Баласчев услаждаше всички, включително и подпалвачите, услаждаше ги със сладкиши и портокал. Търсете Авакум!

Докладът. Като взех под внимание резултатите от техническата експертиза, проверката на посетителите, огледа на сградата и на помещението на Четвърто отделение, резултатите от изследователската работа на цяла група специалисти, а така също като изхождах и от свои лични наблюдения, успях да стигна до някои първи изводи. Сигурен съм, че като добавя към тях и резултатите от разпитите, които смятам да проведе до довечера, окончателният извод ще ме отведе непременно до крадеца на стъкленницата и до самата стъкленница, ако тя все още съществува или ако тя все още се намира в страната.

Аз изграждам моята хипотеза върху становището, че подменянето на истинската стъкленница с фалшива е извършено не от външно лице, а от вътрешно, тоест от лице, което работи в отделението. Защо? Защото проникването на външно лице в сградата след приключване на работното време е практически невъзможно. Още по-невъзможно е проникването на външно лице в помещението на Четвърто отделение, където външната врата е била напоследък редовно запечатвана с печат от червен восък. Брониранияте прозорци, бронираният вход, милиционерската охрана, кибернетичната уредба — това прави абсолютно невъзможно проникването на външно лице. Как е било в такъв случай извършено подменянето на стъкленницата? Подменянето на стъкленницата е било извършено *непосредствено* след работно време, на излизане от залата на Четвърто отделение, но *преди* да се запечата вратата на отделението. Как е станало подменянето? Под предлог, че е забравил да заключи стъкленницата в касата, само *професорът* се е завърнал в залата. Той се е възползувал от създалото се благоприятно положение, а именно, че е *сам* и че не е наблюдаван от никъде и от никого. Той е заключил в касата *предварително* приготвена от него стъкленница с фалшиво съдържание. На другата

заран, отключвайки касата, той намира там същата тази своя стъкленница, но разиграва известната вече сцена, преструвайки се на ограбен.

Следва да се изяснят две неща. Къде е скрита стъкленницата. Трябва да се предполага, че тя не е изнесена вън от сградата поради риска изнасянето да бъде разкрито от съществуващата кибернетична уредба. Но все пак съществува известна вероятност, макар и минимална, стъкленницата да е изнесена и да е предадена на външно лице. Второто нещо, което трябва да се изясни, това са мотивите, *целта* на престъплението. Кому е била нужна тази стъкленница и защо?

Премислих на няколко пъти хипотезата си и трябва да отбележа, че след всяко премисляне оставах все по-доволен. Мъчно можеше да се намери слабо място в моята хипотеза. Но доволството ми идеше най-вече от обстоятелството, че моите изводи бяха основани на реални данни от експертизи и съпоставяне на факти, а не на разни дедукции, психологии и свръхразмишления, с каквито се славеше моят предшественик Авакум.

Генералът беше свикал на съвещание помощниците си, за да бъде обсъдена в по-широк кръг от сътрудници моята хипотеза. Когато привърших изложението си, аз погледнах генерала, като се надявах да видя лицето му просветлено, огряно от лъчите на надеждата, но за моя изненада той седеше тъмен зад бюрото си и дори не ме удостои с поглед. Спрях очи на другите — и те ми се сториха мрачни. Само Баласчев се усмихваше или така ми се стори, защото неговото лице беше изобщо приветливо.

Ето ти сега работа! Аз ли изложих криво мнението си, или те криво ме разбраха?

После започнаха да се изказват и всеки недоумяваше защо, дявол да го вземе, професорът ще краде собственото си произведение? А Баласчев, моят любезен помощник, той пък си позволи да се усъмни и в първата част на моята хипотеза — че в сградата, и по-специално в помещението на Четвърто отделение, външно лице не могло да проникне.

— Първо — каза той, — подправени ключове от касата може да има всеки. Второ — да се излее един втори восъчен печат е работа за три минути, а дали върху восъка ще бъде отпечатан образът на Август или Юстиниян, това няма практическо значение, тъй като и единият, и

другият излизат еднакво неясно. Трето — външно лице може да проникне чрез групата на работниците по чистотата. Те се обличат в помещението на парното отопление. Като нахлузят каскетите, престилките и забрадките, иди разпознай кой беше Стоян и коя — Иванка. Всеки показва пропуск на входа, но пропускът е най-лесното нещо, което може да бъде измайсторено, това е хартийка, която всеки може да си отпечата и попълни. Работниците по чистотата са дванадесет души — девет мъже и три жени. В тази група винаги някои напускат и някои пристигат новоназначени. Тъй че нито сами се познават добре помежду си, нито портиерът и милиционерите успяват да ги запомнят на лице. Достатъчно е един от групата да отсъства или да бъде заставен да отсъства, за да бъде заето мястото му от така нареченото „външно“ лице. При повече самообладание и сръчност влизането на външно лице не е някакъв особен проблем.

— Но ще кажете — продължи Баласчев, — кибернетичната машина! Бдящата умница! Е, добре, но колко ѝ трябва на тази бдяща умница? Изваждате един щепсел, прекъсвате тока и бдящата умница тутакси се превръща на купчинка безжизнен материал.

На края взе думата генералът. Той каза, че по отношение на проникването в сградата в моята хипотеза имало повече реализъм. Похвали ме с приятни думи, задето съм се ползвал нашироко от данните на техническите експертизи. Предположението ми, че подменянето на стъклената било извършено от вътрешно лице и непосредствено след работното време, заслужавало също известно внимание. Но генералният ми извод, че професорът бил извършителят на престъплението, не могъл да възприеме, поне засега. Защо професорът трябва да краде собственото си произведение? Тази мисъл и на него му изглеждала абсурдна. Освен това професорът бил един „изпитан“ наш другар.

Ето ти двадесет! Та генералът ли не знае, че не един и двама наши уж „изпитани другари“ са ставали изменници.

В моите жили не тече вода, затова казах, че държа на хипотезата си и на нейния краен извод — че професорът е подменил истинската стъклената с фалшива. А какви са били мотивите му — казах, че това тепърва ще разберем и че за това е необходимо още малко време.

— Утре до обяд ще ви поднеса личните признания на крадеца — обърнах се аз към генерала.

Като се мъчеше да сдържи гласа си, което мъчно му се удаваше, генералът каза:

— Аз предпочитам, полковник Елефтеров, да ми поднесете стъкленицата! Това запомнете! А колкото до признанията на крадеца — ще се въоръжа с търпение да почакам.

Когато сътрудниците излязоха, генералът приближи до мен, погледна в очите ми, сякаш надничаше да види нещо, и загрижено поклати глава.

— Като слушах експозицията ти одеве — рече той, — имах чувството, че дяволът е размътил ума ти! Как можа да изречеш такива приказки за професора?

— Ако тази работа не е свършил професорът — казах аз, — вие ще трябва да ме изпратите направо за лечение в психиатрията, защото ще започна да вярвам в духове! Или професорът е подменил истинската стъкленица с фалшива, или дух някакъв е влязъл през комина и е забъркал тази каша. Едно от двете. Това, дето го приказва Баласчев, са фантазии. Външен човек там не може да проникне!

— Жалко, Елефтеров! — въздъхна генералът. — За пръв път се сблъсках с по-трудна задача, откакто си началник на отдела, и вече ти се привиждат духове! По времето на полковник Манов и Авакум Захов трудните задачи се посрещаха като празници.

Пред очите ми притъмня и аз поисках разрешение да си отида.

По целия път до лабораторията мислех как да се освободя от моя помощник. Не исках да присъствува на разпита, но, от друга страна, не желяех да създавам впечатление, че му нямам доверие или че го отстранявам от работа. Избрах средната линия и когато колата ни спря пред входа на лабораторията, аз му казах:

— Очаквам от вас, капитане, две неща. — Заговорих му на „ви“ — значи, да си има нещо наум! — Първо: да разберете дали вчера следобед професорът или някой от помощниците му са слизали по другите отделения и етажи, с кого са се срещали, колко време са приказвали и на кое място. Второ: да съберете повече сведения за френския период от живота на професора: кой го е издържал като специализант, в какви среди се е движил, как са се отнасяли към него официалните власти.

— Вие искате да знаете — усмихна се Баласчев, — първо, дали професорът е скрил стъкленицата в някой от долните етажи, и, второ,

дали, като е бил в Париж, не е имал връзки със съмнителни хора. Добре ли съм ви разбрал?

Хитрец!

Затова му отговорих достойно:

— Разбирайте ме, капитане, както щете, но изпълнявайте само това, което ви заръчах!

Да види, че и ние, дете не признаваме Авакум, че и ние отбираме по нещо от френския език!

Продължаваше отвратително да ръми.

Заварих компанията от Четвърто отделение настроена войнствено. Професорът се преструваше, че не ме забелязва, Найден Кирилков работеше над електронния микроскоп, даде ми знак с ръка да не го доближавам; Войн Константинов вареше някаква мръсотия в една колба, около него се разнасяше непоносима миризма. Другите седяха с гръб към вратата и когато влязох, дори не извърнаха глави. Всички, от професора до лаборантката, си даваха вид, че не ми обръщат нула внимание, и с това искаха да демонстрират, че нямат нищо общо с историята, за която бях дошъл. „Ах, така ли, милички... Е, ще видим!“ — помислих си. Свалих шапка и ги поздравих.

— Тук не се влиза с палто и шапка, гражданино! — извърна неочаквано глава към мен Найден Кирилков. Той ме изгледа недоволено, кимна към вратата и ми рече: — Съблечете се в коридора, гражданино, вземете от някое шкафче една бяла престилка и тогава благоволете да се явите пред нас!

— Благодаря! — казах. — Ще зачета реда ви. Щом е ред — казах, — трябва да се спазва.

Облякох бяла престилка и попитах шегобиеца:

— Сега имате ли бележки?

Той ме изгледа критично и малко злобно, както ми се стори, и поклати мълчаливо глава. Аз на свой ред кимнах и се засмях, макар да нямаше за какво. Не, тоя ден не владеех нервите си, генералът беше забелязал, че нещо необичайно ставаше с мен.

— Сега — казах аз, като се стараех да задържа усмивката върху лицето си (каква ли ще да е била тая усмивка, един дявол знае!), сега — повторих аз — вземете столовете си и бъдете любезни да се

разположите в коридора. Ще ви извиквам подред на кратък разговор. Това е необходимо, за да изясним час по-скоро тази загадъчна история около подменянето на двете стъкленици.

— Нищо няма да изясните! — повдигна презрително рамене Найден Кирилков, като гасеше разните висящи лампи над микроскопа. — Аз ви казах — продължи той, — че това е дяволска работа, а нито една от дяволските работи не подлежи на изясняване.

— Дори дяволските работи лъсват като задник, когато човек се заеме с тях, както трябва! — ядосах се аз. Омръзнало ми беше това плашене с дявола.

Попитах професора.

— Уважаеми професоре — казах, — спомняте ли си, дали вчера следобед сте работили с въпросната стъкленица?

— От една седмица работя с „въпросната“ всяка заран и всеки следобед.

— Питам за вчерашния следобед.

— През вчерашния следобед взех от стъкленицата три проби.

— Тоест, по колко?

— По една стотна от капката приблизително.

— А можете ли да си припомните, дали през вчерашния следобед и някои от вашите хора са работили със стъкленицата?

— Всички са работили. Това е главната им работа сега.

— Можете ли да ми посочите къде и на кое място е стояла стъкленицата през вчерашния следобед? Има ли тя едно постоянно място, или всеки от вашите сътрудници я мести по свое усмотрение?

— У нас никой не мести нищо по „свое“ усмотрение. Върху етикета на всяка стъкленица е означено постоянното ѝ място. Ето — той взе фалшивата стъкленица — под черепа, както виждате, са изписани два знака: буквата „К“ и цифрата „5“. Буквата „К“ означава постоянното жилище на стъкленицата, а именно — касата; цифрата „5“ пък означава на колко крачки може да бъде местена стъкленицата от постоянното ѝ място. Разбира се, цифрови означения ние поставяме само на ония стъкленици, които съдържат особени и силно токсични разтвори.

— Вие ли написахте тия сигнатурни знаци? — попитах аз, като кимнах към стъкленицата.

— Аз ги написах върху оригиналната стъкленица, а тук са имитирани доста сполучливо от непознато лице.

Не се улови на въдицата дяволът!

— Бихте ли поставили тази стъкленица на мястото, където вчера е стояла истинската?

— Това няма да ме затрудни. Моля!

Професорът стана от стола си доста уморено, както ми се стори, заобиколи паравана, измина четири крачки и остави стъкленицата върху дългия тезгях, който се точеше от единия край на залата до другия. Мястото беше отдалечено на четири крачки от паравана. Седнах зад бюрото на професора и погледнах — стъкленицата не се виждаше, закриваше я дясното крило на паравана.

— Кои от вашите сътрудници седят непосредствено срещу стъкленицата? — попитах.

— Отляво седи моят помощник Войн Константинов, ето масата му. Отдясно — Недьо Недев. Стъкленицата се намира точно срещу прохода между двете маси.

— Вие казахте, струва ми се, че вчера следобед на няколко пъти сте взимали проба от стъкленицата?

— Три пъти.

— Именно. Нима и вие ставате от мястото си и обикаляте паравана, за да дойдете до това място?

— А как другояче?

— Последен въпрос, уважаеми професоре. Кои от някогашните ви французки колеги знаят за настоящия ви експеримент?

— Аз лично не съм уведомявал никого.

— А някой ваш близък да е сторил това?

— Не е изключено.

— Имате ли някого пред вид?

— Нямам никого пред вид.

— Тъй. Спомняте ли си, колко пъти излизахте от кабинета си през вчерашния следобед?

— Мисля, че съм излизал само веднаж. Главният директор ме помоли да сляза при него.

— Кабинетът на главния директор е на първия етаж, нали?

— На първия.

— Да сте се отбивали някъде, преди да стигнете до първия етаж?

При този ми въпрос такива огньове пламнаха в очите на професора, че просто ме достраша да го гледам. Аз не съм слабодушен човек, виждал съм какви ли не страшни работи, на екзекуции съм присъствувал, но сега истински ме достраша. Тия огньове в очите му като че ли изскачаха из някакви адски дълбочини, където горяха като факли душите на най-големите грешници от целия свят и от всички времена.

— Какво искате да кажете? — попита ме професорът с вледеняващ глас.

Допрях челото си с ръка и усетих, че ме беше избила пот.

— Засега въпросите задавам аз, уважаеми професоре! — помъчих се да се усмихна, но не зная дали излезе нещо. — Във всеки случай, ако някой въпрос ви затруднява наистина, вие не сте длъжен да ми отговаряте веднага. При повторния ни разговор ние ще се върнем отново на тоя въпрос. И тъй — колко време се бавихте при главния директор?

— Около половин час.

— Половин час. Добре. Ако не беше изчезнала стъкленицата с вашия новооткрит вирус, щяхте ли да започнете скоро приготвянето на генералната антигрипна ваксина?

— Може би.

— Колко време ще ви е необходимо, за да създадете отново тоя вирус?

— Колкото време ще изтече от днешната дата до възкресението на мъртвите, толкова ще ми трябва! — отговори професорът и дали тъй ми се стори, но почувствувах, че се усмихва някак си невесело. — Нито един ден по-малко! — допълни той.

— Радвам се, че имате настроение за шеги — казах аз.

Професорът не отговори.

Изпратих го да поседи в коридора и повиках помощника му.

— На това място ли беше стъкленицата през вчерашния следобед?

— Професорът неизменно я поставя на това място. Мястото ѝ е означено на етикета със сигнатурни знаци.

— Вие седите точно срещу стъкленицата. Някой да я е местил, макар и временно?

— Никой.

— Дори професорът?

— И той дохожда при нея, за да си взима проби, както правят впрочем всички.

— Колко пъти напускахте мястото си през вчерашния следобед?

— Два пъти.

— Слизахте ли на по-долните етажи?

— Не.

— Като сте напусkali два пъти залата, на какво основание твърдите, че стъкленницата не е изобщо помествана от определеното ѝ място? Нали не сте били тук и не знаете какво е ставало във ваше отсъствие?

— Никой не е помествал стъкленницата и никому не е минавало наум да я мести.

— Понеже сте участвували в запечатването на вратата с червен восък, вие сте стояли непосредствено на входа. Когато професорът се сети, че не е заключил стъкленницата, и влезе в залата, за да я заключи, вие видяхте ли я на обичайното ѝ място?

— Така я видях отпред си, както сега виждам вас!

— Как си обяснявате изчезването на истинската стъкленница и подменянето ѝ с фалшива?

— Някой се е вмъкнал в отделението, отключил е касата с подправени ключове, взел е истинската стъкленница, а на мястото ѝ е оставил фалшива.

— Тази сутрин вие сте заварили входната врата на отделението заключена и печатът от червен восък — непокътнат. Как е могло въпросното лице да влезе в залата, без да строши печата?

— Много просто — изляло е нов печат. Това е работа за две, три минути.

— При положение, че има милиционерски обход по стълбите и по етажите?

— Издебнало е подходящ момент. Пък и вие да не си мислите, че тия обходи са кой знае колко редовни? Особено през нощта!

— Вие сте помощник на професора, затова ще ви задам един дискретен въпрос. Защо професорът не е дал на всеки от вас по малко от своите вируси, та всеки да си има своя стъкленничка, от която да взима проби?

— От съображения за сигурност. Вирусът е страшен, изпусне ли се контролът над него, бедите стават неминуеми. По-лесно е да се контролира една стъкленица, отколкото пет.

— Освен професора кой друг упражняваше контрол над стъкленицата? Кой бдеше тя да не се изнася навън, да не се мести?

— Аз, разбира се, в качеството си на помощник! Аз упражнявах контрол. Макар че никому не е минавал през главата такъв абсурд — да мести стъкленицата или да я изнася навън!

— Убедихте ме! — засмях се аз. И го посъветвах да си намери по-удобно място в коридора и да спи.

Същите въпроси зададох и на Недьо Недев. Той ми отговори дори още по-тъпо.

Докато разпитвах Недьо Недев, пристигна бележка от Баласчев. Професорът е престоял при главния директор около десет минути. Десет минути! А когато аз го запитах, той ми отговори, че се бавил половин час! Явява се разлика от двадесет минути. Къде е бил професорът през тия двадесет минути?

Лаборантката.

— Имате ли впечатление, другарко Спасова, че през вчерашния следобед стъкленицата не е била премествана от определеното ѝ място?

— Ние сме толкова улисани в текущата работа, че мъчно бихме могли да забележим своевременно дали нещо се премества, изнася или донася. Това важи особено много за мен, тъй като моят кът, както виждате, е отделен от залата с тия няколко високи шкафа.

— Какво мислите за подменянето на стъкленицата?

— Когато вчера вечерта професорът каза, че е забравил да заключи стъкленицата Найден Кирилков се провикна: „Това е лоша поличба!“

— Тоест какво? — недоумявах аз.

— Как „какво“? Това провикване на Найден Кирилков показва, че той е *предчувствувал* кражбата. За какви поличби ще се провиква, ако не е предчувствувал нещо?

— А-ха! — казах аз и замълчах. — Интересно!

— Много интересно, нали? Освен това, Найден Кирилков често намеква, че професорът е измъкнал вируса, с извинение, от задното черво на дявола. Тоест иска да каже, че при изнамирането или, по-точно, при сътворяването на вируса професорът се е ползвал от помощта на дявола.

— Чакайте — казах аз. — Какво общо има задното черво с поличбата?

— Как „какво“? Найден Кирилков иска да каже, че е в течение на професорския експеримент, че му е близка работата на професора и затова „чувства“, когато нещо грози професора. Той каза, че вижда „поличба“, и ето че наистина стана нещо.

— Хм! — казах аз. — Това момиче, ако не е смахнато, говори умни неща. И на мен Найден Кирилков още при първо виждане ми се видя съмнителен. Мъчеше се да изглежда шегобиец. Защо?

Обещах на лаборантката, че ще се погрижа да не спи в съседство с Найден Кирилков, а сетне извиках шегобиеца.

— Имате ли впечатление дали през вчерашния следобед стъкленницата е била местена, или изнасяна някъде?

— Имам впечатление — усмихна се Найден Кирилков. — Тъй като самият аз занесох стъкленницата при професора и там тя престоя около две минути.

— Защо занесохте стъкленницата при професора? — попитах, като едва се сдържах да не скоча от атола си.

— Забелязах една лека пукнатина върху запушалката на стъкленницата.

— Е, и какво направи професорът!

— Каза ми, че не вижда никаква опасност, тъй като пукнатината била, според него, повърхностна, и ми нареди да оставя стъкленницата на постоянното ѝ място.

— Е?

— Какво „е“! Оставих стъкленницата, и толкоз.

— Тъй. В колко часа занесохте стъкленницата при Професора?

— Струва ми се, че приближаваше три.

Повиках Баласчев.

— В колко часа е бил професорът при главния директор?

Баласчев отговори:

— В четири.

Наредих да повикат Войн Константинов и Недьо Недев.

— Вашият колега — казах им, като кимнах към Найден Кирилков — призна, че самолично бил занесъл стъкленицата при професора и че тя престояла в неговия кабинет около две минути. А вие и двамата се кълнете, че стъкленицата не била местена нито за миг. Как да разбирам това?

— Просто не сме забелязали — разпери ръце Войн Константинов. Той говореше от името на двамата. Недьо Недев изглеждаше потиснат и мълчеше.

Помълчах и аз. После казах:

— Давам ви час и половина време, за да размислите дали наистина не сте забелязали отнасянето на стъкленицата от Найден Кирилков, или пък сте се престорили, че въобще не сте видели нищо.

Наредих да повикат професора.

— Уважаеми професоре — казах, — давам ви час и половина време, за да съберете сили и да ми съобщите къде сте скрили или кому сте предали истинската стъкленица, тоест стъкленицата с вашите новооткрити вируси.

— Новосъздадени! — поправи ме Найден Кирилков.

Не му отговорих. Наредих на Баласчев да поставя и четиримата под най-строга охрана.

Часът приближаваше шест.

В седем и половина извиках професора. Забелязах много добре, че при влизането си в лабораторията той леко залитна. Дори най-силните духом мъже губят нервите си, когато фактите ги притиснат до стената. А най-податливи на психологически сривания са високопоставените хора, хората с титли и с положение. Като погледнат от висотата на обществения си пост бездната, която се разкрива под краката им, свят им се завива. И залитат, разбира се, лесно ли е да се гледа в бездна!

Поканих го да седне, предложих му цигари. Попитах го дали да му поръчам чашка кафе. Той отказа най-високомерно всичко. Остана да стърчи насреща ми, макар да си личеше, че вследствие на силните си преживявания едва се държи на краката си. Ех, помислих си, колко съм виждал като тебе, отначало стоят като скала, а после омекват,

някои се превръщат на плужеци. Но в душата ми нахлу съмнение. Тревожеше ме спокойният му поглед, увереното му държане, глождеше ме и съзнанието, че срещу него имам само добри улики, а доказателствата ми са никакви.

— Е — казах, — добре е да сложим край на тази игра, как мислите вие? Тя е еднакво неприятна и за двама ни.

— Аз не играя на нищо — каза професорът. — Вие разигравате разни глупости.

— Изчезването на стъкленицата с вирусите вие „глупост“ ли наричате?

— Поне начинът, по който я търсите, е архиглупав! — каза професорът.

— А какъв „умен“ начин бихте ми препоръчали? — попитах аз.

— Моята специалност е микробиология, с криминалистика не се занимавам. Помолете за съвет някой ваш по-опитен събрат.

С последните си думи сякаш ме настъпи по пръстите и аз кипнах:

— Ще кажете ли най-после, професоре, къде скрихте стъкленицата? Или кому я дадохте?

Той се засмя и не отговори нищо.

— Как извършихте подмяната? Когато Найден Кирилков донесе в кабинета ви истинската стъкленица, или после, след края на работното време, когато влязохте в залата сам?

Той продължаваше да мълчи.

— Ако ми разкриете къде е стъкленицата, аз ви обещавам, че ще сложа край на тази история. Ще туря пепел отгоре ѝ. Било каквото било, ще измислим някакво недоразумение и духовете ще се успокоят. В противен случай нещата така ще се усложнят, че вие наистина ще трябва да обяснявате на съда дали за пари сте продали откритието си на някоя капиталистическа страна, или сте извършили предателството от политически подбуди.

— Това са жалки приказки — каза професорът. После допълни: — В България няма да се намери такъв луд, който ще ви позволи да ме позорите!

— Не разчитайте на връзки! — предупредих го аз. — В името на революцията аз ще ви предам на съда, а съдът си знае работата. Ще кажете ли къде е стъкленицата?

Професорът повдигна рамене.

— За последен път ви питам: ще кажете ли къде скрихте стъкленицата, или кому я дадохте?

— Вървете по дяволите! — каза професорът. — И ме оставете най-после на мира, защото не се чувствавам добре!

— Заключете го и го охранявайте най-строго! — обърнах се към Баласчев.

Останах неприятно, дори горчиво изненадан: Баласчев гледаше професора с удивени, ласкаво-възторжени, благоговейни очи!

Попитах Войн Константинов и Недьо Недев:

— Какво решихте? Ще ми кажете ли кой ви посъветва да си мълчите?

— Нито ме е съветвал някой, нито съм търсил от някого съвет! — отговори с достойнство Войн Константинов. — И да съм видял, че Найден Кирилков отнася стъкленицата при професора, аз не бих обърнал на тоя случай никакво внимание. Кой не ходи при професора? Всеки го търси за нещо! Това е напълно в реда на нещата.

— Кое за вас е напълно в реда на нещата? — попитах. — В реда на нещата било стъкленицата да не се мести от постоянното ѝ място, в реда на нещата било стъкленицата да се мести до мястото на професора — това вие ред ли наричате? Според мен, това е една хитрост. Хитрувате, гражданино Константинов! За последен път ви питам: кой ви нареди да мълчите?

Войн Константинов повдигна рамене и не отговори.

— А вие — попитах Недьо Недев — имате ли мнение по този въпрос?

— По кой въпрос, моля?

— Защо скрихте, че Найден Кирилков е местил стъкленицата?

— Никаква стъкленица не е местил!

— Но той сам призна! Местил е стъкленицата при професора!

— А, при професора! Ние наричаме това консултация, то не е местене.

— Хитрувате, гражданино Недев! Сам се подвеждате под параграфа за съучастничество! Толкова по зле за вас.

— Е, Кирилков, ще ми кажете ли най-сетне къде скри стъкленицата вашият професор?

— Сигурно под опашката на дявола, къде другаде?

— Никакво хулиганство няма да ви помогне, любезни. По-добре си кажете!

— Каквото ме питахте — казах ви го: под опашката. Да ви открия ли още нещо?

— Моля!

— Утре ще ви гощават с дяволска попара!

— Заключете го — казах спокойно на Баласчев.

Минаваше осем. Продължаваше все така отвратително да ръми. Изпратих колата да ме чака до трамвайната спирка и тръгнах да се поразходя сам.

Към полунощ ме повикаха в министерството. Генералът ми каза, че бил прослушал магнетофонния запис от моите разпити и че се посмял доста на оня пасаж от показанията на Кирилков, където шегобиецът намекнал, че утре щели да ме „гощават“ с дяволска чорба. После генералът ме уведоми, че министърът говорил лично с Авакум Захов и че Авакум Захов склонил да участвува „според възможностите си и доколкото не бил забравил занаята“ в по-нататъшното търсене на изчезналата стъкленица.

Това известие толкова ме изненада, че чак когато се прибрах в къщи и понечих да окача на закачалката прогизналото си палто, разбрах, че съм се върнал от министерството пеш.

ВТОРА ЧАСТ

Същата тази вечер, седнал удобно в старото си кожено кресло, в обичайния си халат, с неизменната си лула, протегнал крака към разпалената камина, Авакум се вслушваше в тихото почукване на дъжда по стъклата и все му се струваше, че някой непременно ще позвъни на пътната врата. Това чувство на очакване му беше познато, появяваше се в часове, когато самотата започваше особено да му тежи. Уж дохождаше в душата му плахо, а после избуяваше с невероятна бързина, превръщаше го на слух, пречеше му да се съсредоточава, да работи. Преди две, три години, за да се спаси от него, той беше измислил една жалка игра, която обаче винаги даваше добър резултат. Той се обличаше, излизаше на верандата, спускаше се по високостеблената череша, заобикаляше къщата и, сякаш току-що пристигнал, заставаше тържествено на парадния вход. Натискаше звънеца продължително и силно и когато портиерът му отваряше смутен и почесващ се по тила, той весело го поздравяваше, делово питаше дали някой го е търсил и бодро се изкачваше на своя етаж. После тази игра му омръзна и той я замени с една хубава чашка коняк. Ефектът не беше същият, от чувството на очакване оставаше тънка утайка, но все пак с повече усилия можеше да се съсредоточи и да чете.

Споменаването на високостеблената череша сигурно е подсетило читателя, че става дума за къщата на Свинтила Савов, военния лекар от запаса, където преди десетилетие и нещо Авакум разкри чуждия агент Асен Кантарджиев, режисьор от документалните филми. В тази къща той беше се нанесъл по препоръка на полковник Манов и тук беше преживял едно неподходящо за зрелите си години увлечение. После доктор Свинтила Савов почина, без да довърши мемоарите си, и полковник Манов, за да запази къщата само за Авакум, настани в долния етаж пенсиониран служител, който се съгласи с голямо задоволство да изпълнява службата на пазач и портиер. През годините на Авакумовото странствуване той поддържаше двете лехи здравец

около оградата и веднаж в месеца се изкачваше на горния етаж, за да забърсва мебелите и книгите от прах.

Тази вечер той не чувствуваше самотията около себе си, нито бездействуваше, а ето че това чувство на очакване пак го споходи. Дъждът ли го доведе, огънят ли, който беше започнал да затихва? Тази вечер той се готвеше за голям път, шареше с пръст по картата, която беше разгънал на коленете си, пресичаше пустини, катереше се по планини, от чиито стръмни върхове се разстилаше пред очите му панорамата на света.

За да не звучат тия думи високопарно, трябва да обясним на читателя как стоеше работата с тази карта. Преди три месеца той беше получил покана от съветския академик Румянцев да участва в една археологическа експедиция, която щеше да мине през пустинята Каракум, през пустинята Гоби, за да се спре на връщане и за по-дълго някъде по средните плата на Памир. Като прочете за Памир, Авакум почувствува едно леко вътрешно замайване, като че ли тази дума имаше някаква съдбовна връзка с неговия личен живот. А Памир всъщност му беше толкова чужд, колкото, да речем водопадът Виктория в Африка. Но нали никой не знае по какви неведоми пътища се движи съдбата на човека!... Не можеше да знае, разбира се, и Авакум.

А чувството, че някой ще го потърси, не го излъга. Само че не го потърсиха на пътната врата, а по телефона.

Докато генералът разказваше накратко историята на изчезналата стъкленица, като мереше внимателно всяка своя дума, за да не би неволно да драматизира положението или пък да го представи по-оптимистично, отколкото беше, Авакум пушеше бавно лулата си и с чувство на лека тъга оглеждаше всяко кътче на просторния кабинет. Такава лека тъга изпитват възрастните, когато чуят стара школка песен или случаят ги отведе по ония места, където са любили за първи път. Нищо не беше се променило през тия няколко години, само шарките на килима като че ли бяха поизбледнели. Всичко останало беше същото, както го помнеше, и на мястото си, както го беше оставил. Голямото орехово бюро запълваше дъното на кабинета, така го знаеше от двадесет години; библиотеката, тежкото кожено кресло, където полковник Манов канеше някога почетните гости, дългата заседателна маса, столовете, нищо не беше изместено от постоянното

си място. Тук часовникът беше спрял преди десет години, с него беше спряло и времето, а с времето бяха застинали и спомените, също както в един паноптикум от восьмични фигури. Разбира се, това се отнасяше до него, иначе времето бушуваше и връхлиташе върху това орехово бюро, върху тия кожени кресла, върху тази заседателна маса, покрита със зелено сукно, бушуваше и връхлиташе върху целия този мъничък свят с последните си часове, със злобата и яростта на последните си пъклени заговори и хитрини.

Предметите не бяха помръднали от мястото си. Ето ги и двата телефона върху бюрото, червеният и белият, Червеният телефон беше директно-оперативен, той звънеше при специални случаи, когато някъде по секторите на управлението ставаше горещо. Чуеше ли алармения му зов, полковник Манов повдигаше слушалката спокойно, без да трепне, без да мигне дори. Белият телефон не беше служебен, свързваше го с външния свят, Но прозвъняваше ли — шефът на управлението се стресваше, сякаш наблизко падаше гръм. Най-често го търсеше жена му, тя беше от театралните сноби, не пропускаше премиерите... Да, всичко беше по старому, само на стола зад бюрото седеше друг човек.

Авакум познаваше тоя човек още от онова време. Тогава той беше шеф на „съседния“ отдел, на разузнаването, и понякога дохождаше на съвещания, когато работите опираха до опасни „гости“ от някоя атлантическа страна. Поостарял беше, но духом не се предаваше, в зеленикавите му очи не бяха престанали да припламват бодри, понякога парещи пламъци, устните му не бяха омекнали, а гънките от двете им страни често се свиваха в една иронична и предизвикателна усмивка.

— Така стоят работите с тази стъкленица — завърши генералът. — А сега ще ви моля за още малко търпение — да изслушате магнетофонния запис от разпитите, които полковник Елефтеров е провел през днешния следобед.

Той натисна един бял клавиш и след няколко секунди кабинетът се изпълни от спокойния, уверен и плътен глас на професора. Щом дойде ред на Анастаси, Авакум леко се усмихна; Марина изслуша със снизходителен израз на лицето си, Войн Константинов и Недьо Недев слушаше безразличен, а отговорите на Найден Кирилков, виждаше се, му доставяха истинско удоволствие. Когато разпитите завършиха с

ареста на четиримата и заповедническият глас на полковник Елефтеров увисна във въздуха като един заплашително размахан, но безпомощен юмрук, лицето на Авакум помрачня, той побърза да запали загасналата си лула и тутакси се обви в облаче синкав дим.

— Ако желаете да чуете повторно някои пасажи, заповядайте! — предложи учтиво генералът.

— Благодаря! — поклати глава Авакум. — Наслушах се. — После продължи с иронична усмивка, която по краищата си изглеждаше дори хаплива: — Това, което чух от лентата, другарю генерал, дълбоко ме разтревожи. Щом като и моят приятел Анастаси Буков е събудил съмненията на полковник Елефтеров, трябва да се предполага, че на тази грешна земя не са останали повече от една дузина честни хора! Тоест по двама човеци и четвърт на континент. Струва ли си в такъв случай ние двамата с вас да се борим със злото? Ако попитате електронната машина от Центъра, тя непременно ще ви се изсмее! Не си струва, разбира се. Изгледите за успех са равни на нула.

— На мен не ми е до смях — каза генералът. — Пък и няма време за шеги. Часовете текат, а стъкленицата е в неизвестност. Не ви ли каза министърът, че правителството ни е дало срок да намерим проклетата стъкленица най-късно утре до полунощ? — Той погледна ръчния си часовник, макар че точно срещу него блестеше като една огромна тава електрическият часовник на службата. — Остават ни някакви си двадесет и три часа! — въздъхна генералът. — Ами ако утре заранта или, по-точно, ако тази заран осъмнем с една епидемия, подобна на чумата?

— Това не е изключено — каза Авакум. — Макар и да не е много вероятно!

— Моля ви се! — засегна се генералът. — Аз обичам шегите, но както ви казах, сега не ми е до шеги. Просто, трябва да се бърза.

— Да — кимна неопределено Авакум и започна да пълни отново лулата си.

— Действайте, другарю Захов! Нали сте обещали на министъра да действувате?

— Аз обещах на министъра да ви изслушам.

— Е, добре, вие ме изслушахте вече. Сега трябва да действувате!

— Знаете ли, ако сте ездач и така пришпорвате коня си, както мене пришпорвате, той непременно ще ви хвърли на земята.

— Е, не се сърдете! — усмихна се малко насила генералът. Той се усмихна и донякъде накриво, защото, каквото и да беше уважението му към Авакум, Авакум беше все пак полковник, а на полковника не отиваше да си прави шеги с един генерал. Но си спомни в същия миг, че Авакум отдавна е в оставка и че сега срещу него седи и разговаря граждански човек. Дори се почувствува неудобно. — Не се сърдете! — повтори той. — Ако съм припрян, то е заради ужасната стъкленица. Знае ли човек какво може да се случи! А вие не се бавете, ами запретвайте ръкави и действайте, защото времето не работи за нас.

— Времето не работи за никого от живите и в това отношение аз бих ви посъветвал да не си правите никакви илюзии. Времето работи само за историята. Това ви го казвам като археолог. А що се отнася до запретването на ръкавите... Министърът ме посреща: „Това и това се случи, приятелю Захов, идете при генерала, той ще ви обясни!“ Аз дохождам при вас, вие ми обяснявате и ме пришпорвате: „Действайте!“ А никой от вас не ме пита дали изобщо съм съгласен да действам!

— Никому не идва наум, че може да откажете — разпери ръце генералът.

— Защото живеете с представи отпреди десет години.

— Какво искате да кажете? — наведе се генералът напред, над бюрото си, и учудено го загледа.

— Станал съм друг човек — отговори студено Авакум. И понеже генералът продължаваше все така учудено да го гледа, той продължи: — Гледам си работата, плавам в тихи води, живея кротко. Такъв човек съм станал! Написал съм две книги за античното изкуство по нашите земи, сега събирам материал за трета. Може би след някоя и друга година ще ме изберат за член-кореспондент на академията! — Като изрече последните думи, Авакум се усмихна и тази усмивка като че ли изведнаж срина всичко, каквото беше казал до тоя момент. Тя не го изличи, а го срина, защото заедно с насмешката в нея имаше разтворен и по един равен дял от горчива ирония и от недвусмислено съжаление над самия себе си.

Генералът разбра само отчасти усмивката му, той тутакси побърза да намери златната среда, за която да се държи.

— Нищо — каза той. — Вие пак пишете книгите си, преуспявайте в науката Това, че ще се включите в следствието по изчезналата стъкленица, няма да попречи нито на книгите, нито на намеренията ви. И как ще попречи, когато сега това ще бъде за вас един случаен и кратковременен епизод!

— Нямате представа колко ще ми попречи! — възрази Авакум с тон на човек, който добре си знае работата — Вие нали сте имали случай да наблюдавате какво фатално значение оказва оная една-единствена цигара, която дългогодишният пушач запалва, след като дълги години не е помирисвал тютюн? Тая „единствена“ цигара отново го връща и пристрастява към никотина, макар запалването ѝ да представлява нищо и никакъв епизод. Вие разбирате какво искам да кажа, нали? Случаят с изчезналата стъкленица ще изиграе за мен същата фатална роля, каквато играе „единствената“ за отказалия се от тютюна пушач — отново ще събуди у мен позадрямалия търсач на „неизвестните“. Аз съм му постлал меко легло на тоя търсач, затворил съм го в уютна стая, спуснал съм щорите, за да не го дразни никаква светлина, изобщо — създал съм му условия, за да спи и сънува колкото се може по-дълго, като оная омагьосана царкиня в балета на Чайковски... А вие искате да го будя! И дори сте убеден, че аз непременно ще го събудя, защото не ме питате дали съм съгласен, а веднага ми заръчвате „действайте, действайте“, както е било в ония времена, предишните. Пришпорвайте ме, сякаш аз не съм излизал изобщо от тази сграда!

— Аз и сега съм убеден, че вие ще се включите в следствието! — каза търпеливо генералът.

— На голям риск отивате! — поклати глава Авакум. — Той помълча някое време. — Не бъдете толкова сигурен и не бързайте! Аз ви казах вече, че ако се върна отново към „неизвестните“, старият глад в душата ми непременно ще се събуди. Това не бива да става, защото като откривател на „неизвестни“ аз съм извървял пътя си. Сега си създавам заетост с друга дейност, скромна, силите ми в науката са скромни, но тя ми доставя известно удовлетворение. Не е бог знае какво това удовлетворение, но засега нещата вървят! Такава е психологическата страна на въпроса.

Но има и практическа страна, която напълно се разминава с вашето предложение. Ако запретна ръкави за тази работа и се уловя

тутакси на хорото, ще се осуети днешното ми излитане за Москва. Ето го, билетът е в портфейла ми. Момент... Днешна дата, сутрешния самолет! Ще кажете — как пък тъй се случи, че тъкмо днес трябва да летите? Ще ви кажа — ето че се случва! И във вашия въпрос, и в моя отговор няма логика, затова да сключим примирие и да вървим по-нататък.

Поканен съм от съветски археолози начело с академик Румянцев да участвувам в експедиция, която има за цел да изследва някои райони в пустинята Каракум и в пустинята Гоби; на връщане от пустинята Гоби групата ще се спре за някое време в подножието на Памир. Тази вечер групата заминава от Москва за Ташкент.

Не се ли събера тази вечер с участниците в експедицията на Московското летище, моето участие ще се смята за пропаднало. Трудно ще ми бъде сам да търся и да откривам една шепка археолози в пясъците на Каракум и Гоби, някъде към границите на Индия и Китай... Но ще кажете: „А защо, любезни, не заминахте вчера? Когато на човек предстои такъв главоломен преход от Балканския полуостров до пустинята Гоби, че и по-нататък, той обикновено не чака последния час!“ Е, добре, този път във вашия въпрос ще има логика, а в моя отговор — непростим индивидуализъм за един диалектически мислещ човек... Но да остава човек верен на себе си, това е стил, а вие знаете, че аз много държа на стила.

И тъй, аз ви изложих и психологическите, и практическите обстоятелства, които ме възпрепятствуват, за да участвувам в разследването, което ми предлагате. Ловът е интересен, но както виждате, аз имам много сериозни доводи, за да не участвувам в него.

Но и доводите да взема участие в това разследване са много сериозни. Аз изпитвам страх не толкова от стъкленницата, колкото от реалната опасност да бъде набеден за неин похитител един невинен човек. Крадците ще държат откраднатото научно откритие, тоест новосъздадения вирус в тайна, за да го използват като бактериологическо оръжие в *подходящ* момент. Такива подходящи моменти настъпват например по време на мобилизация, на война, на кризисни политически ситуации в близост до границите ни и така нататък. Една тежка епидемия, когато вътрешното или външното положение е напрегнато, това е вече нещо, нали? Но в момента подобни бедствени явления и ситуации не съществуват, затова

избухването на епидемията не ми изглежда неизбежно или пък да е въпрос на часове.

Разбира се, аз не искам да кажа, че по отношение на стъкленицата не съществува никаква опасност и че една епидемия в близките часове е *напълно* изключена. Всичко става на този свят! Може авантюризмът у крадците да надделее и те да се решат на безумна постъпка! Може да се почувствуват притиснати и в обзелата ги паника да захвърлят стъкленицата или да я разбият... А за избухването на чумна епидемия например е достатъчно чумните бацили да проникнат в организма на *един* само човек!

Тъй или иначе, аз не очаквам епидемия в близките часове, но опасността един честен човек да бъде обявен за мошеник или шпионин вече чука на вратите. Сега за крадците е по-важно да *отстранят* човека, който е създал новия вирус и който единствен знае тайната на неговото създаване. Кой е този човек? Вие се досещате, това е професор Марков, разбира се.

Как са решили крадците да вържат ръцете му и да му запушат устата, за да не повтори или не възобнови своето откритие поне за дълго време? Крадците, бидейки умни хора, са се ръководили от мъдрата максима! „С един куршум — два заека!“ Те открадват стъкленицата, но същевременно се изхитрят да „натопят“ професора, „създавайки“ неоспорими доказателства или, както обичат да се изразяват някои наши специалисти, „очевидни доказателства“, че той именно е крадецът. Така извършват кражбата тия умници, че на „устата на топа“ остава той, професорът. Всички улики водят по един най-категоричен начин към него!

Постигнали ли са похитителите своята цел? Според мен те са я постигнали напълно и блестящо. Така артистично са изпипали работата си, че сега нашият професор е с двата си крака в капана. И за най-несведущия човек изглежда съвсем ясно, че той е сменил истинската стъкленица с фалшива, защото, първо, той единствен е имал право да мести стъкленицата от мястото ѝ и да я държи в своя кът; и, второ, защото на 24-ти октомври следобед, в края на работното време, преди да бъде заключена и запечатана вратата, той сам е влязъл в лабораторията и *сам*, в отсъствието на свидетели, е заключил касата си. И за децата е ясно, че вместо истинската стъкленица той е заключил в касата си фалшивата.

Тия два факта са били достатъчни за Елефтеров, за да открие и да установи в лицето на професора безспорния крадец. Оттук нататък той вече не търси крадеца, човека, който е подменил истинската стъкленица с фалшива, или крадците и техните вдъхновители, а се стреми да изтръгне *самопризнание* от набедения крадец.

Както виждате, и пътят на търсенето е неверен, и обектът на търсенето е мним, и самата цел на търсенето — стъкленицата — от второстепенна се е превърнала в първостепенна. Всичките тия фатални грешки се дължат — както това съм изтъквал неведнаж — на сляпото робуване на фактите, на обожествяването на така наречените „очевидни“ истини. Те се дължат на освобождаването на фактите от властта на логиката, на детронирането на логиката и заместването ѝ с един *набор* от факти и техника. Аз нямам нищо против фактите и техниката, но фактите и техниката трябва да се водят, според мен, както мечкарят води мечката си — с верига и за носа! Аз не зная дали логиката е взимала глави, но фактите и техниката, освободени от опеката на логиката, са изпращали мнозина невинни души на оня свят...

След това дълго слово, съчетано с ходене напред и назад, Авакум спря пред широкия прозорец и се загледа навън. Нищо не се съзираше в черната тъмнина оттатък стъклото, чуваше се само тихият и равен шепот на дъжда.

После той седна отново на мястото си в дълбокото кожено кресло, кръстоса крак върху крак и започна бавно да пълни лулата си.

— Аз изложих моите „за“ и „против“ — каза той, като леко подухваше, за да разпали тютюна. — Ако се уловя за хорото, рискувам участието си в експедиция, за която съм мечтал, откакто се помня Човек не минава под Покрива на света всеки ден! Ако пък обърна гръб на хорото — на смъртен риск ще бъдат изложени честта и животът на един невинен човек. Така изглеждат в момента двете страни на моето житейско уравнение, А на всичко отгоре — аз съм вече един доста остарял и уморен играч.

— А какво да кажа аз, който съм десет години по-възрастен! — каза огорчено генералът.

Авакум повдигна рамене.

И двамата помълчаха, после генералът извади коняк от барчето при библиотеката, наля две чашки, остави едната пред Авакум, а другата задържа за себе си. Изправи се и Авакум, беше неучтиво да седи, когато домакинът стоеше прав.

— Е — попита генералът, — какво реши?

Авакум се усмихна колкото тъжно, толкова и насмешливо. Но светлината на настолната лампа осветяваше само едната страна на лицето му, и, разбира се, половината от усмивката му — насмешливата. Гледан откъм светлината, той приличаше на човек, който се надсмива добродушно и над себе си, и над целия свят. Не личеше никаква тъга.

Те допряха чашките си и взаимно, и с разбиране си кимнаха с глава един на друг. Пиха.

— Имам няколко малки молби — каза после Авакум. — Да изпратите междувременно бутилка коняк на професора, от мое име. Той ме познава, разбира се, като археолог. Ще ви моля да освободите и доктор Анастаси Буков. Аз поемам отговорност за него.

Генералът леко кимна с глава.

— Някои хора от лабораторията ме познават и те ще останат поразени като от гръм, ако започна да ги разпитвам в ролята на следовател. Затова ще се наложи да внесе известни промени във външността си, да се превърна от Авакум Захов, да речем, в майор Васил Василев.

— Може — каза генералът. Той помълча някое време, после попита: — Тази вечер до 24 часа, нула, нула ще имаме ли стъкленицата?

— Не съм довършил още малкия си списък — поклати глава Авакум. — Ще ми бъдат необходими следните неща: радиостанция, кола с радиостанция, Баласчев за помощник, дежурна група оперативни работници, специалисти по кадровите работи и връзка с Париж. Вие ме питате дали тази вечер до 24 часа, нула, нула ще имате стъкленицата? — Авакум се усмихна пак с онази усмивка и пак от нея излезе наяве само едната половина. — Може би ще я имате! — каза той. — Но да ви дам честна дума — не бива. Не съм работил „занаята“ почти едно десетилетие. Представете си, че съм забравил някои неща? Или че съм изостанал от времето? Както и да е! В края на краищата успехът зависи и от това, дали ще имам шанс!

Той дойде при нас на двадесет и шести в два часа и двадесет и шест минути през нощта. За едни щеше да бъде спасител, за други палач, нещата се повтаряха, но ми направи впечатление повторението на цифрата „две“. Това повторение действуваше на нервите, будеше загадки и вещаеше съдбовни неща. Ако бях по-впечатлителен или поне мъничко фаталист, щях да си кажа, че в това съчетание на двойки се крие един много важен смисъл, който не може да бъде обяснен, за жалост, от никаква логика. Но като заклет реалист аз махам с ръка на всички видове цифрови съчетания, предчувствия и съдбовности и си качвам, че човек трябва да се осланя преди всичко на щастливата си звезда. Ето, ние с Марина бяхме родени под щастливи звезди и затова нашият спасител пристигна навреме. Навреме пристигна и за Найден Кирилков, но този човек беше роден под лоша звезда и затова не биваше да чака добро.

И в най-тежките минути, когато полковник Елефтеров насмалко не заповяда да ни оковат във вериги, а професорът и Найден Кирилков да окачат на ченгели, както месарите окачват свинските бутове на куки, даже в тия най-тежки минути аз не губех надежда, надявах се дълбоко в себе си, че ще стане някакво чудо, че началниците на Елефтеров ще се убедят в нашата невинност и ще заповядат на този строг човек да ни освободи.

Като мъжествен и честен човек трябва да си призная, че отначало много се боях за кожата си, че в първите часове на следствието усещах какви ли не мравки и други инсекти да лазят по раменете ми. А после се примирих и постепенно стигнах до убеждението, че ми е все едно, че ми е безразлично каква ще бъде понататъшната ми участ. Изпаднах в едно състояние на пълна отчужденост към себе си, както се беше случило преди няколко години след смъртта на кравата Рашка. Тогава и дворът на дядо Рашидовата колиба опустя, и пътеката, по която беше стъпвала Хаджидие, обрасна безнадеждно с магарешки тръни.

Сега аз не се боях вече за кожата си, но все давах ухо за воя на ония линейки — няма ли да чуя писъците им? Пред очите ми препускаха като черни призраци моторизирани сандъци на катафалки. Тълпи от ужасени хора безпомощно сновяха насам-натам и аз виждах

как невидимата смърт размахва нашироко-нашироко лъскавата си коса сред тях. Падаха стотици. Стенеха, протягаха ръце към небето, скубеха косите си, разкъсваха дрехите си, валяха се в праха. Умираха сгърчени, с червени петна по лицата си. Червените петна, като от изгорено, тоя печат на алената чума! Горко вам, горко вам! Чумата не познава милост.

Когато това кошмарно видение изчезваше, съзирах наблизко недоумяващото и леко опечалено лице на Марина. Тя седеше свита на своя стол и гледаше унесено в някакъв хоризонт пред себе си, зад който се синееше една вечна и беззвездна нощ. Зад тоя хоризонт сигурно царуваше Нищото и Нищото сигурно я потискаше, защото лицето ѝ ставаше все по-недоумяващо и тихата печал в очите ѝ непрекъснато се сгъстяваше. Тя страдаше, личеше си, не беше леко за добросъвестен работник като нея, очакващ търпеливо служебно повишение, да бъде заподозрян в грабеж. Но аз си мисля, че сгъстяването на тихата печал по лицето ѝ се причиняваше до голяма степен от нахалното държане на нашия циник. Докато строгият Елефтеров да го сложа под ключ, аз на няколко пъти го чух да ѝ отправя недвусмислени и доста вулгарни думи. Не може една порядъчна жена да не страда дълбоко от такива думи.

И тъй, в два часа и двадесет минути любезният капитан Баласчев събра всички ни в залата на лабораторията. Лично аз очаквах, че в следващите една-две минути ще се появи освирепелият Елефтеров с някакви железни в ръцете си, и може би затова жумях, гледайки към вратата. Но сега, като си мисля за тоя момент, аз съм повече от сигурен, че съм жумял от силната светлина, в нашата лаборатория светят десет крушки, и то не какви да е, а всяка по сто свещи. Как няма човек да жуми!

Очаквах със свито сърце да влезе Елефтеров с железата в ръцете си и когато се изминаха двете минути, а той все не идеше, почувствувах в ушите си да гърмят водопади. В края на краищата имах право да негодувам: защо ни събираха посред нощ, когато никой не идеше! Бях много нервиран и затова водопадите бучеха ужасно. В два часа и двадесет и шест минути в залата влезе не Елефтеров, а един друг човек, по-висок от него, в тъмна мушама и широкопола черна шапка, Под носа му се кипреха завити надолу мустаци като на морж, а една къдрава хемингуеевска брада красеше силната му лъвска челюст.

Тутакси познах в тоя среднощен гост „майор Василев“ и ако не извиках от безумна изненада, то беше само поради липса на глас, бях онемял.

Майор Василев ни поздрави с една сдържана, бих казал, „служебна“ усмивка, здрависа се с мен като с познат, чието име трудно можеше да си спомни. Подире му вървеше Баласчев и ни представяше подред. Когато стигна до Войн Константинов, той извади от джоба си тесте карти и любезно му ги подаде. Помощникът зина от учудване, а майорът снизходително махна с ръка.

— Знаех, че ви липсват! — каза той.

— Аз пък чувствавам липса от мадама! — обади се безочливо Кирилков.

— Помогнете си сам! — повдигна рамене майорът.

Така му се падаше, мръсникът си го заслужи.

После майорът ни нареди да заемем обичайните си работни места и помоли професора да сложи мнимата стъкленница на определеното ѝ според сигнатурата място. Той се разпореждаше, както първосвещеникът дава нарежданията си, преди да започне тържествената литургия. Сърцето ми биеше зачестено, сякаш щях да се явявам на изпит. А пък нямаше причини да се тревожа, защото нито бях замесен в тази кражба, нито майор Василев ми беше чужд човек!

— Всеки да върши работата, с която се е занимавал през последните два часа от следобеда на двацет и четвърти октомври — каза майорът. Гласът му не беше заповеднически, дори звучеше меко, но, кой знае защо, никак не приличаше на глас, който търпи или допуска възражения. Как добре го познавах! — Сътрудниците да вземат проби от стъкленницата — продължи майорът, — а лаборантката да си гледа текущата работа!

Той се настани на един стол, встрани от паравана на професора, така че да има пред очите си цялата зала, а него никой да не гледа. После извади цигари и запуши. Авакум ненавиждаше цигарите, но изглежда, че майор Василев ги обичаше.

Започнахме да нагласяваме микроскопите, в отделението на лаборантката забръмча примус. Стана сякаш по-топло, работата възвръщаше на залата обичайната ѝ атмосфера, деловия ѝ уют.

А сетне един по един се изнизяхме за проби. Най-напред това сториха Войн Константинов и Недьо Недев. Те бяха най-близо до

стъкленицата, трябваше да направят някакви си три-четири крачки до нея и да се върнат обратно със заредени спринцовки.

Отиването до стъкленицата се извършваше в следния ред. Войн Константинов минаваше направо през прохода, той не заобикаляше никого. Недьо Недев заобикаляше Войн Константинов. Найден Кирилков, за да стигне до стъкленицата, трябваше да заобиколи и двамата откъм гърбовете им. Тук му е мястото да отбележа нещо много странно — на връщане, като минаваше зад масата на Недьо Недев, Найден Кирилков, той нахален и циничен човек, изведнаж и някак много ужасно се закиска, като че ли най-внезапно си беше спомнил някакъв свръхсмешен виц. О, небеса, толкова страшно прозвуча тоя негов ненавременен смях, че косите ми настръхнаха като от електрически ток. Марина притисна ръце към сърцето си и очите ѝ се разшириха от ужас.

Най-накрая дойде редът на Марина, тя вършеше лаборантската си работа със сръчността на един опитен човек и аз не разбрах защо трябваше майор Василев да се усмихва някак особено, когато тя тръгна да се прибира в своя кът.

След това майор Василев и професорът се уединиха на разговор в отделението на професора, отгатакъ паравана. Ние наричахме това място от лабораторията „командния пулт“. Майор Василев и професорът прекараха в командния пулт около половин час. Тоя половин час се стори на всеки от нас безкраен.

Найден Кирилков, който винаги се перчеше с безгрижието си и с правото, което беше си извоювал да дрънка всякакви нелепости, сега седеше на стола си смачкан като една дрипа. Той гледаше вторачено пред себе си, но безсмислено, приличаше на пиан човек.

Войн Константинов ту разтваряше тестето с карти, ту го събираше отново, мълчаливо размесваше картите, но си личеше, че мисли за други неща. Недьо Недев беше извадил една божигробска броеница, местеше бавно и машинално янтарените зърна и устните му потрепваха навремени, сякаш недоизречени думи се плъзгаха покрай тях.

Най-странно и тъжно впечатление правеше Марина. Тя седеше чинно на стола си, с прибрани колене, с ръце в скута си, неподвижна, мълчалива, заслушана, приличаше на една забравена вещ, която

търпеливо и безнадеждно чакаше стопанина си. Има забравени вещи, не лоши, но със загадъчна участ — тях никой не ги търси втори път.

Така седяхме всички през този половин час, чужди един за друг, като пътници, събрани от различни краища на някаква затънтена железопътна гара.

Най-сетне „големите“ двама излязоха иззад паравана. Часът беше три и десет. В района на железопътната гара като че ли се появи очакваният влак и на перона настана изведнаж обичайното оживление.

Всички наскачаха от столовете си.

— Никой не ви задържа — обърна се към нас с подчертано равнодушие майор Василев. — Може да си отивате в къщи или където пожелаете другаде! — допълни той. И се усмихна едва-едва. — Освен ако някой от вас изрично не пожелае да остане тук!

— Никога през живота си не съм изпитвал похвални желаниа — обади се Кирилков.

Как смееше този тип след оная истерична сцена одеде да ни гледа в очите! Една жалка дрипа преди минута-две, сега безочливо се хилеше и насмешливо пристъпваше от крак на крак.

— Радвам се, че се чувствувате добре — каза, сякаш нищо особено не беше се случило, майор Василев. — За всеки случай, аз ще помоля капитан Баласчев да се погрижи за вас!

— Предпочитам да си ида с шефа! — каза безсрамно Кирилков. И допълни: — Ние живеем двамата в една посока.

— Ваша воля! — повдигна рамене майорът.

Кирилков се усмихна победоносно и аз си помислих: не беше ли прекалено благодушен моят приятел?

Последна заслиза по стълбите Марина. Дожаля ми, като гледах приведените ѝ рамене. Часът беше три и двадесет минути.

Останахме тримата — майорът, Баласчев и аз.

— Осигурено ли е наблюдение над всички? — попита майорът.

— Тъй вярно! — отвърна по устава Баласчев.

Майорът извади цигари, драсна с кибритена клечка, но пламъчето се люшна встрани и загасна. Стояхме в коридора, до изхода.

— Откъде духа? — обърна се Авакум към мен.

Посочих с глава към тоалетните. Насреща ни и на разстояние пет-шест крачки зееха отворени вратите им.

— Обзалагам се на едно срещу хиляда, че вашите хора не са снели следи от тези благопристойни заведения? — Думите му бяха шеговити, но очите му не гледаха никак весело. — Признайте си — настоя той, — не сте се сетили! Или още по-лошо — подценили сте ги като обект?

— Наистина — смути се Баласчев и очите му се спряха на лицето ми, като че ли аз можех да му подкажа някакво оправдание. — Следи не сме снемали, но за стъкленницата търсихме навсякъде, дори и в батерията на сифона.

— Не смятайте хората за глупаци! — намръщи се Авакум. — Ако вие бяхте открили стъкленницата, щяхте ли да я скриете в сифона? Нали при първото дръпване на синджира това ще се забележи?

Той влезе в тоалетните да ги огледа, а в дамската се застоя повече. От чувство на деликатност ние останахме навън, макар в случая това чувство да ни правеше глупави като телета.

— В нашия занаят — каза Авакум, като излезе и се спря да запали цигара — *предназначението* на обектите, така наречената тяхна функционалност, нито увеличава, нито намалява значението им, не ги прави ни важни, ни неважни. В нашето следствие например една от тези тоалетни може да излезе по-важна от самия директорски кабинет. Аз не казвам, че това непременно ще се случи, но то може да се случи. Ние сме в самото начало на следствието и трябва да предполагаме, че е възможно заекът да се появи и от най-келявия храст!

— Да — каза Баласчев, като гледаше виновно малките човечета над тоалетните. — Разбирам, за вас тия заведения са келяви храсти, откъдето може да се появи заек.

— Да речем, че е тъй! — кимна снизходително Авакум. — Затова ви моля, капитане, да повикате незабавно дежурните, за да заснемат на лента всичко, което заслужава внимание. Да изследват отпечатъци на пръсти, следи от стъпки, драскотини, а така също и наличие от влакна на тъкани със съответни електро-фотометрични апарати. Аз самият бих могъл да свърша тази работа с моята проста сгъваема лупа, но се боя да не кажат специалистите, че съм изостанал от времето. Елефтеров и други още преди години ме обвиняваха в изостаналост по отношение на техниката. Елефтеров и други забравят, че за добрия доктор и старата дървена слушалка е нещо и че на лошия диагностик

не може да помогне дори най-съвършената електронно-акустична тръба! Всичко зависи от слуха, любезни мои, от слуха! И така, капитане, след като се обадите на специалистите и им напомните, че още в първите часове на деня искам снимки и данни, влезте в радиовръзка с хората, на които е възложено наблюдение, и ме дръжте в известност. Аз ще си бъда в къщи, на улица „Латина“, където с доктор Буков ще ви чакаме за закуска към осем часа.

Той му се усмихна и след строгите думи, казани по повод на тоалетните, усмивката му приличаше на лъч светлина в намръщено време.

— Ще отида лично да изискам резултатите от вчерашния оглед — въодушеви се Баласчев. Той откъсна от бележника си едно листче и го подаде на Авакум. — Това са повиквателните ми. — И като събра токове, попита: — Свободен ли съм?

— Ако ми донесете повече сведения за професора, особено за парижкия му период, няма да се разсърдя! — кимна му Авакум.

Часът беше три и половина.

Продължаваше тихо да вали.

Когато Авакум запали фаровете, пред колата като че ли се люшна една златна мрежа, светът се скри пред очите ми и аз потънах за няколко секунди назад във времето. Едно момче стоеше облакътено на прозореца, взираше се в тъмнината и не можеше да отмести погледа си от уличния фенер, покрай който дъждовните капки прелитаха като захвърлени с шепя златни синци. Момчето гледаше захласнато тази вълшебна гледка, а един топъл глас шепнеше замечтано в душата му Димчовите прочувствени стихове: „Спи градът...“

*Спи градът в безшумните тъми,
на нощта невярна верен син
бродя аз, бездомен и самин,
а дъждът ръми, ръми, ръми...*

Небеса, небеса, къде остана туй чудно време!

— Е, кой е според тебе похитителят? — попита ме Авакум.

Бяхме излезли на бул. „Девети септември“, чистачките леко поскърцваха по стъклото, ние непрекъснато се гмуркахме в светлите дипли на дъжда. В колата беше топло, скътано, имах чувството, че ако затворя очи, тукатси ще заспя.

— Кой е похитителят? — повтори Авакум.

Разтърках очите си, той седеше до мен, зад волана, а ми се струваше, че гласът му иде кой знае колко отдалеч.

— Похитители са професорът и Кирилков — казах аз.

— Това е версията на Елефтеров. Войн Константинов и Недьо Недев са съучастниците, така ли?

— Може би. Ти имаш ли друга хипотеза?

— Аз нямам никаква хипотеза.

— Невъзможно! — казах аз. — Ти никога не си се движил слепешком и в тъмнина.

Той не отговори.

— Ти имаш нещо наум, но си мълчиш.

— Много ли си влюбен в Марина? — попита Авакум.

— Как можа да помислиш!

— Искам да кажа: много ли е влюбена Марина в теб?

— Това е друга работа!

— Именно! Това е друга работа. Ха, ха! — засмя се Авакум.

Замълчахме. Завихме покрай Докторския паметник и поехме по булевард „Патриарх Евтимий“.

— Защо одеде се изсмя, когато Марина мина покрай тезгяха с епруветките?

— Изсмях ли се? — попита Авакум.

— Не беше красиво! Жената се смути.

— Сетих се — каза Авакум. — Тази жена направи две странни грешки. Вратата на нейната лаборатория излиза направо в прохода между масите и тезгяха. Вместо да мине направо през този проход, за да стигне до стъкленицата, тя избиколи без всякаква нужда масите и стигна до стъкленицата през прохода между паравана и масата на Войн Константинов. На връщане тя като че ли се досети, че е направила грешка, но много демонстративно тръгна към лабораторията си не по най-късия и естествения за случая път. Изсмях се, защото, когато се обърна, тя потърси погледа ми. Лицето ѝ изглеждаше много разстроено.

— Смутила се е от грешката си — казах аз.

— Може би! — отвърна тихо Авакум.

— Все пак не е трябвало да се смееш! — настоях аз.

— Кой знае! — вече съвсем тихо отговори Авакум. Разбрах, че предизвиквам опасни мисли, и си замълчах.

Към четири без двадесет дъждът секна, превърна се на падащ от небето воден пращец, но затова пък пад улиците започна да се стеле гъста мъгла. Движехме се сред някаква белезникава каша, отпред непрекъснато ни препречваше пътя една бяла стена. Как сред този хаос Авакум успяваше да се ориентира, не ми беше ясно. Чак когато слязох от колата и той отвори скърцащата желязна порта, едва тогава разбрах, че сме пристигнали на улица „Латина“.

Посрещна ни едър възрастен мъж по войнишка куртка и със скиорска плетена шапка. Грабна от ръцете на Авакум портативната радиостанция, която беше комбинирана с близкодействащ радиотелефон, и чевръсто за годините си се понесе за горния етаж. Изглежда, че го биваше в радиосвързочните работи, защото, докато Авакум се събличаше и стъкваше огъня в камината, радиоуредбата беше готова за действие, можеше да приема и да предава.

Дали от умора, или защото времето беше студено и влажно, аз възнех и непрекъснато се прозявах. Когато пламъците в огнището запърпориха, Авакум ми предложи креслото си, наметна ме с един свой стар халат и сложи в ръката ми чашка с коняк. Тъкмо бях допрял чашката до устата си и радиоуредбата записука. Часът беше точно четири.

Рапортуваше капитан Баласчев.

Професорът се прибрал в къщи в три и четиридесет. Карал реното си бавно и много предпазливо, просто пълзял. Особено след като Кирилков слязъл и той останал сам.

Кирилков се прибрал в три и тридесет и пет. Войн Константинов — по същото време, пеш. С никого не се срещнал, никъде не се отбил.

В часа три и тридесет и пет Марина се отбила в апартамента на майка си, във високата кооперация до Горнобанската спирка. Там престояла около десет минути. След това слязла, качила се отново в москвичка си и потеглила за квартирата си на бул. „Братя Бъкстон“. В момента се движела по бул. „Бр. Бъкстон“ много бавно поради мъглата.

Недьо Недев се забавил при лабораторията около петнадесет минути, понеже москвичът му отказал да запали. След това някъде около Горнобанска спирка бил загубен от наблюдението поради падналата гъста мъгла.

— Постарайте се да откриете Недьо Недев — каза Авакум. — А пред квартирата на Марина Спасова на бул. „Братя Бъкстон“ изпратете друг наблюдател да чака. Телефонирайте ми, когато обектът се прибере.

„Колко е внимателен!“ — помислих си и една топла вълна се разля в гърдите ми. Разчувствувах се от умиление. Втора нощ изкарвах в безсъница и нервите ми бяха станали твърде хлабави. „Трябва да се държа в ръцете си“ — помислих, но тоя случай с човека, когото Авакум изпращаше да пази Марина, много ме разчувствува. „Ето как трябва да се постъпва в мъгливо време!“ — помислих си. Мъгливото време изобщо благоприятствува престъпленията. В лунна нощ човек мъчно може да се реши да убие някого или ако реши — ще го стори много предпазливо, защото светлината издава. Светлината е като едно око, което вижда и помии, едно бдящо око. Тази мисъл бях чел някъде и тя на времето ми направи силно впечатление. Защо Англия е страна с голям брой престъпления и убийства — бях си казал тогава. Защото там падат чести мъгли, придружени с дъжд. Мъглата и дъждът — това е едно покривало, което пази убийците. Какво му коства например на този мръсник Кирилков да изиграе някаква лоша шега на Марина! Мъглата е такава, че човек може да прави всичко, каквото му дойде наум. Дори може да убие и след това да си върви по тротоара и да си подсвирква.

Кирилков се е прибрал в къщи в три и тридесет и пет наистина, но то е било само за камуфлаж. Изчакал е десетина минути, колкото да заблуди евентуалния си наблюдател, а сетне се е примъкнал до колата си като същински хищник. Впрочем не му е било нужно да се примъква като хищник, защото той живее на първия етаж, а немитото си и гуреливо жигули гарира тъкмо под прозореца на стаята, където спи. Именно, именно! Той може просто да скочи от прозореца си със затворени очи и пак да се намери точно пред волана на проклетата си катафалка. А от квартирата му на улица „Ивайло“ №28 до бул. „Братя Бъкстон“ се отива с кола за не повече от петнадесетина минути, дори с такава душегубка, каквато е неговото жигули.

Но да речем, че се отива не за петнайсет, а за тридесет минути поради мъглата, макар че този тип мъчно различава, според мен, кога времето е ясно и кога има мъгла. И тъй, проклетникът спира някъде около входа на кооперацията, за да му е лесно след покушението бързо да се изтегли, спотаява се, въпреки че мъглата сама го крие, и търпеливо чака жертвата си. Кога мъглата не е била закрилица на убийците! След като смачква главата ѝ с манивела, той ще мушне стъкленицата под палтото ѝ (празна, разбира се, вирусите отдавна ще са минали на друго място!) и ще се прибере обратно в къщи, на улица „Ивайло“, ни лук ял, ни лук мирисал. С това убийство той ще насочи вниманието на следствието по фалшива следа.

Убийство, разбира се, той ще мечтае да извърши, но няма да успее да извърши, защото на евентуалното лобно място ще бди въпреки мъглата едно закрилящо око. Когато той пристигне с празната стъкленица и с пъклените си намерения, Авакумовият човек ще бъде вече там...

— Стига си зъзнал! — побутна ме Авакум по рамото. — Я си изпий коняка, за да дойдеш ща себе си! Какво току мърдаш с устни, сякаш си приказваш сам! Да не би да тежи нещо на съвестта ти? Я си признай, признай, и ти си се въртял около стъкленицата, и твоето място е само на няколко крачки от вирусите, и ти си разхождал насам и натам разни епруветки и шишети! Да не би ти да си похитителят? Или да си съучастник на похитителя?

Той се разсмя весело и силно, от сърце, и това донякъде ме обиди. Защо трябваше да се смее на глас? Но онази топла вълна още се разливаше в гърдите ми, тя шумеше ласкаво в кръвта ми и в душата ми сякаш звучеше песен и духаха топли ветрове.

Отпих от коняка и кимнах с благодарност на Авакум.

— Добре направи, че изпрати човек при Марина! — казах аз. — В тази мъгла всичко може да се случи, а тя е една беззащитна жена!

— Хм! — каза Авакум.

Извърнах глава и учудено го изгледах.

— Какво ти минава наум? — попитах.

Той се наведе, стъкна огъня и притури още дърва. Сетне доля коняк в моята чашка, сложи и на себе си, но отпи от чашката си едва-едва.

— Остави тази жена на мира! — каза той и аз забелязах как по лицето му премина една мрачна сянка. — Нека тя да върви по своя си път, докъдето може, а ти си гледай твоите работи. Чувствата ти към нея са една измислица, аз ще ти кажа, че те са игра на въображението, игра, с която ти се залъгваш. Престани най-после с тия игри и въображения, а се хвани на хорото по мъжки. „Дръж бутилката за шията, а жената за кръста“ — според поговорката — и плюй на всякакви фантазии, жените не обичат фантазьорите!

Добрят човек! Той ме смяташе очевидно за най-пропаднал романтик, затова ми говореше така цинично и вулгарно, та дано ми подействува! Стана ми болно за самия мен, задето карах тоя фин човек да се прави на грубиян.

Изпих коняка си наведнаж и за да му угодя, направих една щастлива, дори лекомислена усмивка.

— Непременно ще се оженя за Марина! — казах. — Тази жена наистина е много хлътнала по мен!

Да беше ме погледнал поне недоверчиво, а той само тъжно поклати глава.

Сетне той сложи един голям чайник на огъня да възвира, напълни лулата си и като натъкми червено въгленче върху тютюна, издуха няколко кльбца ароматен дим и замислено рече:

— Има истински чувства и измислени чувства. Истинските са като част от живота, превръщат се в съдба, а измислените се появяват и изчезват като сутрешните сънища — нищо не остава от тях, разсейват се, като че не са били, но при условие, че не са настъпили усложнения, че преди да им махнем с ръка не сме направили някаква фатална стъпка. Имах в Италия една история, която искам да ти разкажа, а ти си извади поука от нея, за да ти бъде от полза. Надявам се, че ще успея да я разкажа, докато капитан Баласчев отново се обади и чаят за закуската възври.

РАЗКАЗ ЗА ЮЛИЯ

— В началото на месец юни миналата година аз напуснах Асизи не без тъга, разбира се, защото кой може да напусне тоя край на спомени и на тишина, на тъмнокоси и мургави сеньорини и на евтино гъсто вино, без да жали и въздиша?

След двуседмично скитане по музеите на Флоренция заминах за градчето Н в Южна Италия, което още отдалече лъха на две взаимно изключващи се миризми: на риба и на плодове. Пристанището, окъпано в изобилно слънце, ослепително бяло, мирише винаги на риба. На риба миришат лодките, моторниците, гемиите, пясъкът, камъните. Човек добива странното чувство, че и от лазура на небето лъха рибена миризма.

Но северните покрайнини на градчето ухаят на райска градила. Тука цъфти средиземноморският юг — портокалите, лимоните и мандарините. Редом с разкоша на по-южните ширини блести, разбира се, и хубостта на умерения пояс — черешите и ябълките, кайсиите. Липсват само Адам и Ева сред тия засмени овошки, за да си представи човек как е изглеждал примерно някогашният земен рай.

Хората на това градче не живеят райски, защото повечето са сиромаси и никога не са достатъчно сити. Хотел „Прентания“, където си наех стая за две вечери, гъмжи от хлебарки и поради неизправност в санитарните инсталации подозрително мирише на популярни дезодоранти. Нямах никакви интереси спрямо градчето Н, то не притежаваше дори музейна сбирка, затова на третия ден „дигнах платната“ и се преселих в съседното крайбрежно село Санта Барбара, на 12 километра югоизточно от Н. От своя страна пък Санта Барбара се намираше само на три километра от древното селище Фотия, което представляваше всъщност истинската цел на това мое последно пътуване по чудната италианска земя. Във Фотия има развалини от византийски храм, който по архитектура напомня храма в Месемврия, и от само себе си се разбира, че аз трябваше непременно да го видя и проуча.

Санта Барбара е малко рибарско селце с чудесен златист пясъчен плаж, със скътано между два хълма заливче, където вечно дремят изтеглени на суша лодки и където от сутрин до вечер възрастни жени кърпят усърдно скъсани рибарски мрежи. Петдесетината къщички са бедни, но блестят на слънцето, защото жените ги варосват през седмица. Улици и дворове няма, по фасадите са опънати нанизии от скумрии, а на прозорците аленеят цветя, посадени в консервени кутии. През деня мъжете и юношите са в морето, старите жени кърпят мрежи, невестите варят рибена чорба и кърпят ризите на домочадието си, а девойките майсторят рамчици от мидени черупки. Когато неделен ден

пристигат излетници от Н, момичетата им предлагат тия рамчици, като ги украсяват с прелестните си усмивчици. Понякога те продават и усмивките си, но това се случва много рядко, когато бащата например се разболеет, а синовете са се запилели по света и няма кой да излиза в морето.

Местната кръчма се казва „Сан Тома“. На „Сан Тома“ принадлежат и три дървени постройки, които според случая служат ту за складове, ту за странноприемници. Трябва да отбележа, че кръчмата се намира в сами устието на заливчето, а трите складове-странноприемници са наредени до нея като шафери. „Сан Тома“ е заел позицията на устието, за да посреща пръв излетниците, а в складовете си да дава подслон на хора, които имат временен интерес да странят от многолюдието и да са по-надалеч от хорските очи. Аз не страня от многолюдието, нито бягам от хорски очи, но в Санта Барбара няма други странноприемници, които да дават подслон, а пък и изгледът, който се откриваше от вратата към заливчето, беше такъв, че само заради него щях да обърна гръб на всичките най-модерни Хилтъни в света...

Фотия, това мъртво селище, лежеше също на морския бряг, в дъното на също толкова тихо и кротко заливче, само че наблизко нямаше ни лозя, ни маслинови горички, хълмовете наоколо бяха голи и на места нащърбени като прогнили зъби. Всъщност самата Фотия беше отдалечена на километър от заливчето, а на морския бряг стърчаха само поломени каменни стени от някогашна крепост.

Бяха ми необходими само два-три дни, за да проуча стария византийски храм, да направя снимки и да опиша някои неща, но Санта Барбара не ме пускаше да отпътувам — беше ме толкова очаровала (тази изтъркана дума не звучи изтъркано, когато се отнася за Южна Италия), че аз все отлагах деня на заминаването — уж с по един ден, а после престанах изобщо да поглеждам към багажа си и да надзъртам в календара. За пръв път в живота ми бездействието не ме плашеше с мъчителни въпроси в сивите си очи, не изпитвах желание да взимам таблетки за сън или уж скришом да поставям до леглото си шишето с коняк. Ходех, скитах, гледах, дишах, възхищавах се — мога да изброя още десетина глагола, които да са синоними на тогавашното ми състояние. Бях просто кротко щастлив.

На десетия ден от моето кротко щастие в Санта Барбара пристигнаха трима души — двама мъже и една жена. Те се настаниха в двата съседни склада до мен. Съдържателят на „Сан Тома“, един тантурест благодушен човечец, започна да ходи с блажено лице, заприлича на блажения свети Августин. „Сан Тома“ доби вид на международен гранд хотел.

Няма да описвам подробно мъжете. Единият беше едър южняк, къдрокос, по-млад от мен, с интелигентно лице. Въпреки жегата, той ходеше с черен костюм и носеше мека шапка. Имаше вид на предприемчив и започнал да преуспява вече провинциален адвокат. Приятелят му беше по-нисък, по-широкоплещест, по-дебеловрат, с месесто лице и смачкан нос. Личеше си, че в бокса не му беше провървяло. Носеше широко сако от ленено платно, широки панталони, ходеше разгърден. И той носеше шапка, но сламена, с увиснала периферия а ла сомбреро.

В жената като че ли се влюбих от пръв поглед. Не зная дали се влюбих, но ужасно ми хареса. Толкова ми хареса, че непрекъснато изпитвах желание да я гледам, да се въртя около нея, да не я изпускам от погледа си, да ѝ се радвам, па макар и отдалече. Това е момчешко и не отива на зрелите ми години, но ето, случи се, може би оня южен лазур ме подведе, кой знае.

Две думи за жената. Беше около тридесетгодишна, чернокоса, мургава, но със светли, топло сини очи. Заоблена в раменете и гърдите; иначе беше висока и тънка в кръста, стройна като бездетка. Гласът ѝ беше малко гърлест, но топъл и мамец, сладен — както казват някои по-старомодни поети. С една дума, тя не беше сантиментално хубава, а повече — порочно хубава, като се изключат от сметката очите и — те бяха светли и чисти.

И така, аз имах вече съседи, но те изглеждаха някак странни, особняци. Най-напред те правеха впечатление с необщителността си. Необщителният човек в Южна Италия е нещо като бялата лястовица у нас. Поздравяваха студено, не разговаряха с никого, сядаха да се хранят на отделна маса. Разхождаха се сами. Не бяха приказливи, особено мъжете. Жената понякога пееше и аз искам да отбележа веднага, че тя пееше чудесно. Тя пееше като школувана естрадна певица. Акомпанираше си с китара. Нейните песни бяха весели, мелодични, репертоарът, който изпълняваше, беше най-често народен,

от южноиталианския фолклор. Спътниците ѝ слушаха тези песни равнодушно и аз си казвах, че те имат сигурно рибешки сърца. Да бях аз на нейно място, щях да им пея само погребални маршове. Отвратителни мъже!

Няма да споменавам, защото това се разбира от само себе си, че поведението на тия хора ме озадачи, че като бивш „търсач на неизвестни“ подуших следи на дивеч, и то на едър дивеч. Моите съседни прекарваха сутрин по-голяма част от времето си в своите хамбари, като си показваха носовете навън само за закуска. Към обяд излизаха да се поразходят по крайбрежието, при това внимаваха да не се приближават много-много до селцето. По време на усамотените им разходки аз често чувах мургавата хубавица да пее. Обикновено тя следваше своите приятели на пет-шест крачки, стараеше се да не ги застига, но и да не изостава твърде, и пееше, акомпанираше си с китарата, и пееше, Имах чувството, че и морето затихваше, за да я слуша.

Всеки следобед те отиваха до Фотия. Те не проявяваха никакъв интерес към византийската базилика, като че ли тя не съществуваше. Заемаха позиции по скалите около заливчето и вторачваха очи в морето. Мъжете пушеха и мълчаха, а жената от време на време дърпаше струните на китарата и кадифеният и и зовящ глас полтваше в простора като чайка.

Време е, струва ми се, да кажа, че жената се наричаше Юлия. Адвокатът се наричаше Лучияно, а боксьорът — Карло. Лучияно и Карло чакаха някого, очакваха нещо, а Юлия скучаеше. Очевидно беше, че Юлия служеше за прикритие на двамата мерзавци.

Макар и да бях изоставил търсачеството, разкриването на неизвестните, ловджийският глад в кръвта ми съвсем не беше се уталожил и затова аз си позволявах понякога да си устройвам малки игри на брега. Причаквах ги, криех се, доближавах невидим наблюдателните им пунктове на нищожно разстояние, слухтах. Но освен песните на Юлия и звъна на китарата ѝ друго не чух. Мъжете мълчаха като риби.

Веднаж, малко преди залез слънце (беше съботен ден, една седмица след пристигането им), в заливчето на умрялата Фотия влезе платноходка. Лучияно и Карло се спуснаха от скалите с бързина и лекота на хора, израснали в планината, можех да завиждам искрено на

сръчността им. Заедно с пристигналия те изтеглиха лодката на плажа, а сетне седнаха на пясъка tete a tete и започнаха оживено да си шепнат. Стори ми се, че опя, който беше дошъл с лодката, даде на Лучияно един не особено голям пакет. Докато приказваха, Лучияно държеше пакета на коленете си, а когато станаха да си ходят, даде го на боксьора и тоя тутакси го мушна в бездънния джоб на панталона си.

Нищо друго не можех да направя на негодниците, освен да ги поизплаша, затова, когато те се разделиха с лодкаря, аз изведнаж се изправих на скалата в целия си ръст, магнах им с ръка, като за привет, дори извиках едно тиролско „ало-ри-пий!“ и благоразумно си духнах на петите.

После научих, че мошениците ме взели за човек на Интерпол и помислили, че с това дръзко „ало-ри-пий“ съм им давал условен знак за преговори, тоест, че съм бил съгласен да си държа устата затворена срещу съответен подкуп от тяхна страна. Вечерта те изчезнаха някъде, а на моята маса в кръчмата цъфна Юлия, нагиздена, с червено цвете в косите си, но без настроение. Попита ме може ли да разчита на покровителството ми за един час, тъй като нейният годеник слязъл с приятеля си до Санта Барбара, за да се обади по телефона в кантората си. Странна беше тая кантора, която работеше до тоя късен час! Както и да е, казах на Юлия, че съм съгласен да я покровителствувам не само за един час, а ако желае — през цялата нощ. Тя се засмя и ми каза, че съм много добър. После пихме вино и когато чукнахме чашите си, аз забелязах върху безименния пръст на лявата и ръка златен пръстен с апликиран отгоре огромен бръмбар от смолистопрозрачен кехлибар. Докато говорехме разни глупости, както правят непознати хора, когато се срещнат за първи път, аз наблюдавах скришом пръстена и с учудване забелязах, че кехлибарът не пречупва и не отразява светлината. Тоя бръмбар беше от стъкло. При това той беше кух и напълнен с течност и затова именно не отразяваше светлината... Да, разбира се, аз познавах тоя вид „украшения“, съдбата ме беше сблъсквала вече с тях.

— Знаеш ли какво — казах на Юлия и интимно се наведох към нея, — горе, в моята стая, имам чудесен коняк. Искаш ли да изпием по чашка?

На това място от Авакумовия разказ сигналният механизъм на радиотелефонната уредба тревожно иззвъня. Обаждаше се Баласчев. Както го слушаше, Авакум сви вежди, лицето му се опъна, застина в мрачен израз и заприлича на каменно.

— Откъде се обаждаш? — попита Авакум.

Оттатък отговориха и Авакум кимна с глава.

— Чакам те! — каза той.

— Какво се е случило? — попитах и усетих сърцето си да бие зачестено.

Авакум напълни чашките с коняк.

— Изпий си коняка и ще ти кажа — рече той.

Лицето му си оставаше все така опънато и мрачно.

— Нещо около Марина ли? — попитах.

— В четири часа и пет минути Марина е била застреляна пред квартирата ѝ — каза Авакум.

Оставих чашката на пода. От зачестено сърцето ми започна да бие по-бавно, но затова пък ударите му звъняха в ушите ми като камбани.

— Ти за какъв ме мислиш, та ме подготвяш толкова отдалече? — попитах.

— Не те подготвям, а събирам мислите си — каза Авакум. — Още имах пред очите си Юлия, когато Баласчев се обади.

Погледнах часовника си. Часът беше четири и двадесет.

Баласчев пристигна след десет минути. Мушамата му беше мокра. Той донесе в стаята хлад, влага, усещане за тъмнина и чувство за нещо невъзвратимо.

Авакум му наля чай, настани го близо до камината и го помоли да разказва.

— От момента, когато ние напуснахме последни лабораторията, часът беше...

— Три и половина — каза Баласчев. — Точно три и половина. Мъглата не беше стигнала още до нас, но се виждаше как пълзи, от Подуяне до камбанарията на „Ал. Невски“ всичко беше захлупено под жълтеникав облак. Валеше. На площадката пред лабораторията се суетеше около москвича си само Недьо Недев. Ту повдигаше капака на мотора и заничаше под него, ту палеше и натискаше стартера, колата само подкихваше веднаж-два пъти и гаснеше. Попитах го дали иска да

го отведе някое от нашите момчета, но той категорично отказа. Дежурният милиционер стоеше на сушина под козирката на входа, гледаше го как се труди и се подсмиваше. Тръгнах за техническата служба, както вие ми бяхте заръчали. Имаше кой да се занимава с Недьо Недев!

По пътя получавах сведения от колите, които проследяваха професора, Кирилков, Войн Константинов и лаборантката Марина Спасова. Тъкмо бях стигнал до техническата служба, когато се обадиха за Недьо Недев.

Недьо Недев се забавил точно петнадесет минути на площадката пред лабораторията. Най-последно успял да запали. Излязъл на шосето и потеглил за спирката, но мъглата вече била застлала пътя, та трябвало да се движи едва-едва. Когато стигнал до голямата кръстовка, на светофара изгряла червена светлина, пристигал княжевският трамвай. Докато трамваят да мине, между нашата кола и москвича на Недьо Недев се врязал камион от книжната фабрика, а отсреща се задала друга някаква кола. Станало задръстване и нали мъглата била гъста, всеки гледал да изчака другия, за да го поведе напред. Когато нашият човек получил свободен излаз, Недювата кола била изчезнала вече, сякаш се била стопила в мъглата. Както трябва да се предполага, нашият дал ухо на най-вероятния вариант — че обектът е поел към София, а не към Княжево, още повече че в мъглата мерзелеели по посока към града червени светлинки. Отправил се подир светлинните, но когато ги настигнал при спирка „Бъкстон“, където силните луминесцентни лампи разреждали тъмнината, оказало се, че това не бил „неговият“ москвич, защото номерата и цветът на каросерията му били други. Така от всички посочени за наблюдение обекти само Недьо Недев успял да се измъкне.

Както ви докладвах при първия ми рапорт, професорът, Кирилков и Войн Константинов се прибрали направо в къщи. Марина Спасова оставила колата си на площада при Горнобанската спирка и пеш отишла до голямата кооперация, която се намира отляво на пътя. Позвънила на входа и портиерът ѝ отворил. От портиера нашият човек научил, че тя често посещавала майка си, която живеела на третия етаж. Майка ѝ била пенсионирана учителка, а мъжът на майка ѝ бил инженер в силнотоковия завод. Казвам „мъжът на майка ѝ“, защото според портиера Марина не била дъщеря на инженера, а била

осиновена от него. Майка ѝ се казвала Силвия, а мъжът ѝ — Наум Спасов. Марина носела името на осиновителя си и по паспорт се казвала Марина Наумова *Спасова*. Портиерите обикновено са любопитни хора и знаят много неща.

И така, Марина престоляла в апартамента на майка си и на осиновителя си само някакви си десетина-дванадесет минути. Тя излязла от кооперацията точно в три часа и четиридесет и пет минути. Качила се в колата си и много предпазливо пресякла булеварда, за да излезе на лявото му платно. Мъглата по това време станала извънредно гъста и затова Марина се движела едва-едва.

Нашият човек твърди, че когато пристигнала на спирка „Бъкстон“ и завила надясно по ул. „Братя Бъкстон“, по посока на Бояна наоколо не се виждала никаква кола, не святкали никакви светлинни. И така, Марина приближила вече квартирата си, когато от улица „Иван Сусанин“, пряка на „Бъкстон“, ненадейно светнали фарове и по петите ѝ се повлякла кола с номер СФ 90–52 — изчезналият москвич! Колата на Недьо Недев! Толкова внезапно пръкнала изневиделицата, че нашият човек по едно чудо не се забол в задницата ѝ, още повече че само преди двадесетина минути аз бях повторил няколко пъти в ушите му: „Търсете 90–52! Търсете 90–52!“ Ето че сега 90–52 сама се навирала в ръцете му.

Той изостанал малко, за да даде възможност на колите да отминат на безопасно разстояние, и тогава пред очите му се разиграла, като на кино, невиждана драма. Кола 90–52 завила отляво, сякаш искала да изпревари Марина. Когато се изравнила с нея, вътре като че ли светнало пламъче, близо до стъклото на дясната предна врата, тоест отдясно на шофьора. След това 90–52 изведнаж „надула“ и изчезнала, а колата на Марина залитнала наляво, завъртяла се и доста силно се ударила ребром в една крайпътна топола.

Аз тъкмо излизах от техническата служба и чух как нашият човек предаваше по радиото: „Кола 90–52 избяга по посока на Бояна, а колата на Марина Спасова се обърна. Слизам!“

— Правилно е постъпил! — каза одобрително Авакум. — Добре!

— Нали? — зарадва се Баласчев. — Аз винаги съм твърдял, че лейтенант Стамов умее правилно да се ориентира в момент на напрежение. Той има данни!

— Дано, дано! — кимна обнадеждаващо Авакум.

„Хубава работа! — помислих си. — В момента Марина е катастрофирала, умира, а тия двамата ще се пръснат от радост, задето лейтенант Стамов е проявил *данни*! Намерили кога да се радват!“

— Поздравете го от мен! — каза Авакум.

— Благодаря, много благодаря! — капитан Баласчев се изправи и чукна токовете си.

— Продължавайте! — кимна Авакум.

— Лейтенантът слязъл и отворил дясната врата на колата, тъй като лявата била извита, пък и тополата пречела. Марина лежала на седалката по посока на дясната врата. На първо време лейтенантът помислил, че в случая се касаело за контузия, но когато светнал с фенерчето си, забелязал две твърде очевидни неща: че от лявото слепоочие на жената бликала кръв и че прозорчето на лявата врата било пробито.

След пет минути пристигнала кола от патрулната служба и след още пет минути Марина била пренесена в Института за бърза помощ „Пирогов“. Там установили, че смъртта ѝ е настъпила по пътя. Наредих да и се направи аутопсия в Института за съдебна медицина. А на нашите хора заповядах да се отправят за Бояна, да издирят Недьо Недев и да го арестуват. Предупредително разпореждане издадох и до контролно-пропускателните пунктове по пътищата около София.

— Доколкото ми е известно — каза Авакум, — Недьо Недев има вила над Бояна. Тя се намира на шосе „Беловодски път“ и носи номер 113-а. В номер 113-б живее със семейството си старши научният сътрудник на академията доктор Павел Борисов, управител на античния отдел на Археологическия музей и мой добър приятел. Освен от него аз зная за вилата на Недьо Недев и от професор Марков. Ние с професор Марков сме отдавнашни познати и той ми е споменавал за градинарските наклонности на своя втори помощник.

— Тогава вие знаете, изглежда, доста неща за този убиец? — попита Баласчев.

— Вие сигурен ли сте, че Недьо Недев е убиец? — каза Авакум. Във въпроса му нямаше всъщност никакъв въпрос, никакви интонации в гласа му не подсказваха дали той вярва, или не вярва в подобна възможност.

— Колата е негова — заупорствува Баласчев. — И времето на изчезването му съвпада с часа на убийството. Може би Марина

Спасова като лаборантка е била в течение на някои неща, които свързват Недьо Недев с открадването на стъкленницата, и той е искал по всяка вероятност да я премахне от пътя си!

— Не зная — каза неопределено Авакум.

В това време позвъня радиотелефонната уредба и Авакум за секунда се намери при слушалката.

Оттатък започнаха да му обясняват нещо доста подробно, но Авакум ги прекъсна.

— Разбрах — отсече той. — Хубаво! Ако намеря време, ще намина следобед да си поприказвам с него.

— За Недьо Недев ли се отнася? — не се сдържа Баласчев.

Авакум кимна.

— Намерили го във вилата му и го завели в участъка.

Той изрече тия няколко думи с такова безразличие, че желанието на Баласчев да развива темата „Недьо Недев“ изведнаж пресекна.

— Човек отива нощем при близки хора или да вземе от тях нещо важно, или да им съобщи някаква важна новина. Ако Марина е взела нещо важно от родителите си, ние ще го открием във вещите ѝ. Впрочем — той се извърна към Баласчев — къде се намират понастоящем вещите на Марина Спасова?

— Всичко, каквото е било намерено в колата ѝ, в дрехите и в чантата ѝ, е било отнесено в участъка.

— Тогава да не се бавим повече! — каза Авакум. Той сякаш изведнаж ме забеляза, макар че аз бях през цялото време пред очите му. — А-ха! — каза той. — Ето че бях забравил. Ти ще дойдеш ли, докторе, с нас?

— Струва ми се, че това се разбира от само себе си! — казах с нотки на горчивина в гласа си. — Ще дойда естествено!

Излязохме.

Чаят остана неизпит. Часът беше пет.

Чантата на една жена е нещо като своеобразно и много откровено огледало, в което се оглежда непристорено интимното ѝ „аз“ и истинският лик на живота, който води. Нещицата, които съдържаше чантата на Марина, говореха за отчаяните усилия на една застаряваща стара мома да изглежда хубава и да се харесва, но без да заплаща за

това висока цена. Евтини ружове, евтино парфюмче, универсална пиличка за нокти, копринена кърпичка, изрядно сгъната и грижливо пазена за по-специални случаи... Вътре имаше разписки от инкасатори, листчета с разни сметки, една нова френска монета от пет франка, увита в книжка, и почти цяла шепа бакърени стотинки.

Не бих казал, че тази сбирка ми подействува угнетяващо, напротив, тя предизвика в душата ми истинско умиление. Ето как добросъвестно беше живяло едно човешко същество с мечти по красотата и с грижливо водени сметки за изразходвана електрическа енергия, за закупен от пазара кромид лук и за изядено на закуска масло за чай. Такова умиление ме обхвана, че дори очите ми се насълзиха... Но в душата ми беше подухнал някакъв странен вятър и, който знае защо, аз за пръв път си спомних, че Марина приближаваше тридесетте години.

Авакум прегледа разписките с нескрито пренебрежение, сигурно веднага беше „почувствувал“, че в тях не се крият никакви зашифровани данни или разпореждания, а на другите дреболии не обърна почти никакво внимание. Но когато в ръцете му попадна един документ, прегънат на четири, типографиран с едно мораво цветче в левия ъгъл, и очите му се спряха на текста, изписан с пишеща машина, и на печата под него, лицето му разцъфна от една вътрешна усмивка и в тоя миг той ми се стори необикновено красив. Имаше в красотата му нещо мъчно за описване, нещо, което бих нарекъл „цезаровско“, но смекчено от ренесансово вдъхновение. Той не приличаше на военачалник, нанесъл победа над вражеска войска, а по-скоро на откривател, който пръв вижда например прохода между две непристъпни планини.

— Аз нали ви казвах, че човек не отива нощем за петнадесет минути при близките си за било и не било! — усмихна ни се той. — Ето, вижте, това е документ, който е бил съхраняван от майката на Марина и който изведнаж е станал нужен на дъщерята. Този документ е френски, издаден е в Париж от XVI район.

В него се удостоверява, че Марина *Петрова Праматарова* е родена на 15 март 1947 г. в гр. Париж от родители Силвия Иванова Рашева, по народност българка, и Петър Стоянов Праматаров, по народност българин. Забележете, в документа не се казва, че Силвия и Петър са законни съпрузи.

По паспорт покойната се казва *Наумова Спасова*, което означава, че тя е била осиновена от човека, за когото Силвия се е омъжила след завръщането си от Франция. Трябва да се предполага, че Силвия се е завърнала от Франция *неомъжена* и че Марина не е имала установено бащинство. Затова името на Петър Праматаров не съществува в биографията на Марина.

Пита се — защо е станал необходим на покойната този документ, който в България няма никаква гражданска стойност? И защо и е станал необходим толкова *спешно*?

Разговаряхме в кабинета на началника. Върху бюрото кротко светеше настолната лампа. Навън дъждът отново беше се усилил, чуваше се как дъждовните капки ситно почукваха по стъклата.

— На втория въпрос, защо на Марина е станал толкова спешно необходим този документ, аз мога да отговоря веднага. Вие сте забелязали вероятно, че снощи разговарях около двадесетина минути с професора. Той беше силно угнетен, дори зашеметен от случката със стъкленницата, но когато го запитах какво го безпокои най-много в момента, знаете ли какво ми каза? „Най-много ме тревожи заминаването на Марина!“ От учудване сигурно съм направил някаква смешна физиономия, защото той се усмихна и побърза да се доизясни. Марина се била записала още преди два месеца за една групова екскурзия до Италия, уреждана от Балкантурист. И ето че срокът за заминаването настъпил, групата трябвало да излети утре, 27 октомври, за Рим. „Но това следствие! — разпери ръце професорът. — Представете си, че нещата се проточат? А аз имам чувството, че те непременно ще се проточат, че те няма да приключат до утре вечер! Какво ще стане с нея? Нима заминаването и ще пропадне?“ „Вие сте много грижовен към тази ваша сътрудничка? — забелязах, аз. — Бащински грижовен!“ — допълних веднага, като видях какви лоши огънчета лумнаха тутакси в неговите и без това тежки и мъчно поносими очи. „Е, да — каза той и въздъхна. — Вие сте прав, майоре, грижовен съм, а защо — сам не мога да си обясня. Всъщност това е една дяволска работа! — И той тъжно се засмя. — Може би, защото момичето ми напомня по лице един състудент, когото много обичах, един приятел от детинство, мой колега по научни интереси, който най-неочаквано пропадна политически през войната. Може би тя ми напомня този човек или кой знае! Това е внушение сигурно. На човека

най-неясни са историите, които стават в собствената му душа!“ Разговорът отиваше на сантиментални и психологически теми, затова аз реших да прекъсна срещата ни за тази вечер.

И така, от този разговор с професора аз научих, че Марина се е записала за една групова екскурзия до Италия, уреждана от Балкантурист, и че групата ще отлети за Италия на 27-и. Сега научих две неща — че се е родила във Франция и че истинският ѝ баща се казва Петър Праматаров. Документът, който установява бащинството ѝ, се е намирал на съхранение при майка ѝ, и затова тя е отишла през нощта в квартирата ѝ, за да го вземе. Спешното отиване в квартирата на майка ѝ, това нахлуване посред нощ при старите хора — тия неща се обясняват с предстоящото ѝ заминаване. Ето, тя е чувала вече в ушите си бръмченето на пропелерите!

Но защо този документ, без значение за българските власти, ѝ е станал толкова необходим? Много просто, защото *навън*, да речем, в една Франция, той може да изиграе някаква полезна роля при постъпване на работа например, при записване във висши учебни заведения, при даване на жителство и така нататък. Или при предявяване на законен иск за наследство. Представете си, че този Петър Праматаров е починал преди някое време и е оставил наследство? С този документ тя доказва, че е негова законна наследница!

Дотука нещата се връзват в една последователна верига и всичко изглежда просто и логично. Но оттук нататък започва най-важното, а засега това най-важно лежи забулено в мъгла, по-гъста от тая, дете е легнала навън. Оттук нататък ние трябва да установим дали заминаването на Марина Праматарова за Рим и нейният документ за раждане и най-последно — нейното убийство, — дали всичко това има връзка с изчезналата стъкленница и каква.

— Може би не бива, ако разрешите — обади се неуверено Баласчев, — да пренебрегваме съвсем линията Недьо Недев. Засега той е един от възможните убийци. А защо не — и един от възможните крадци?

— Чест ви прави, капитане, че се застъпвате така решително за вашия любим герой — засмя се весело, но незлобиво Авакум. — Недьо Недев, разбира се! Той винаги ми е бил симпатичен, още от времето, когато професор Марков ми разказваше за неговите

градинарски увлечения. Можете да бъдете сигурен, Баласчев, че аз няма да го забравя! Имайте търпение, ще дойде и неговият ред! — Той помълча, докато лицето му стана отново сериозно и напрегнато, и добави: — Аз имам за принцип да не разглеждам произшествията откъснато, сами за себе си, а винаги в една обстановка от други произшествия, които по време са съседни с произшествието, което ме интересува. Става дума, разбира се, за престъпления от политически характер. Понякога прозорец към едно политическо престъпление се явява някакъв криминален случай от най-вулгарно естество. Или пък съобщение по етера, засечено от нашите пеленгаторчици. И така нататък.

Той натисна бутона на настолната лампа и я угаси. Стаята потъна в тъмнина.

— Наближава шест часът, а като че ли е среднощ — поклати той глава. Помълча, а после попита: — Не ви ли прави впечатление, че тази нощ е безкрайна? — И като не дочака отговор, продължи: — Думата ми е за обстановката. Ще ви помоля, капитане, да ми съставите един бюлетин, който да съдържа всичко по-интересно, което се е случило в София от 24-ти следобед до тази сутрин. Съгласни ли сте? И още нещо. Бих искал да имам колкото се може по-обширни данни за покойната: кога е излизала от България, къде е ходила, с кого се е срещала. И най-вече данни бих искал да имам за човека, който привлече вниманието ни преди малко и който се оказа баща на Марина — за този загадъчен Петър Праматаров. В Париж ли живее още, що за птица е, с какво се занимава. Много ще ви моля, капитане, да ми представите тия сведения днес към 12 часа.

— И бюлетина за произшествията, и сведенията за Марина Спасова-Праматарова и Петър Праматаров ще имате днес по обяд, в 12 часа! — чукна токове Баласчев.

— Ако ми донесете и сведенията от техническите служби, няма да ви се разсърдя! — усмихна се Авакум.

— Не съм забравил! — смути се Баласчев и чукна отново токове.

— Тъй че днес в 12 часа ще се опитаме да прогледнем малко в мъглата — каза Авакум и нахлупи шапката си.

— Ами аз? — попитах.

— Ще те оставя в къщи — каза Авакум. — След като си бил в списъка на заподозрените и след толкова преживелици през тая

безкрайна нощ, ти имаш нужда от един хубав и укрепващ сън.

Навън беше започнало слабо и едва доловимо да се развиделява, дъждът пак плетеше златни завеси пред фаровете.

А после той се преобрази на „майор Василев“, запали лулата си и изчезна в кишавицата на есенното утро.

Авакум излезе и аз се почувствувах тутакси мъчително сам. Имах чувството, че се намирам в празна къща — вместо вещи мяркаха се застинали сенки на вещи, предмети нямаше, появяваха се от нищото рисунки на предмети, правени със сива боя. Явно беше, че не бях на себе си, виеше ми се свят. Разтворих портала и излязох на верандата. Беше нито ден, нито нощ. В голите клани на невидимата череша, която всъщност не беше невидима, а призрачна, една череша-призрак, тъжно и тихо шумолеше дъждът.

Върнах се вътре, затворих портала и прибрах плътно завесите. Треперех от студ. Толкова ми беше студено, че трябваше да стискам челюсти, за да не затракам със зъби, за да не започна да „кова клинци“, както казвахме някога, когато имаше истински зими и ставаше истински студено. Влязох в спалнята, смъкнах сакото и изхлузих обувките си и почти облечен се хвърлих в леглото, свих се на кравай и издърпах покривката над главата си. На часа потънах в непоносим въртоп от шумотевица и разбита на парчета тъмнина. Гадеше ми се, исках да скоча от леглото, но един огромен невидим крак ме притискаше към постелките, крак, обут в подкован ботуш или може би беше копито някакво, и то огромно, подковано с нова подкова. Сънят отне дъха ми, тъй ми се стори, и като че ли потънах в небитието.

Събудих се само след два часа. Нещо изтрополя страшно, аз се сепнах и подгонен от безумен страх, изхвъркнах в кабинета. Портриерът беше изтърсил до камината наръч сухи дърва. Той изтупваше ръцете си една о друга и любопитно ме гледаше. Не можах по-точно да разбера дали ме зяпаше снизходително, или със съжаление, защото в кабинета светеше само една настолна лампа и тя хвърляше предостатъчно светлина, но в краката му, а лицето му оставаше в подозрителна сянка. Стори ми се все пак, че той ме наблюдава снизходително, и това ми хареса. Никога не съм обичал да Срецам очи, изпълнени със съжаление. Войника може да мразят, да

гонят, дори да му се усмихват понякога снизходително, но да го съжаляват — никога! Това е мой принцип и аз държа на него.

Аз на свой ред се усмигнах снизходително и тогава портиерът, още як мъж, избоботи едно „хай, добрутро!“, попита ме дали не ме е събудил „случайно“, на което аз отговорих любезно „напротив, напротив!“. Той остана доволен от моя отговор и сигурно затова много щедро ми предложи да не жаля дървата. В такова кучешко време не бивало да се жалят дървата. Той допълни, че без храна могло да се кара някак, но без огън — никак.

Като останах сам, аз послушах съвета му и в камината се разгоря хубав огън. Сложих чайник до жарта, водата скоро завря и от песента ѝ в стаята стана уютно. Разтворих завесите на портала и през стъклата надникна денят, все такъв мокър и сив. Беше хубаво вътре и за да не мисля за ужасните случки, за смъртта на Мартина, захванах да разглеждам стаята; не бях стъпвал тук от много отдавна. Нови неща почти нямаше, нали и Авакум беше се завърнал наскоро. Само по лавиците „нещицата“ бяха се удвоили — още старинни вазички, още потъмнял бронз, още глинени парчетии. Всичко друго ми беше отдавна познато.

Нямах представа как щеше да завърши тази печална история със стъкленицата, но предчувствах, че с нея щеше да приключи нашата „съвместна“ дейност о Авакум. Затова, преди да удари часът за раздялата, поисках да си припомня отново някои неща за него и за неговия начин на живот. Може би аз съм отварял вече дума за това по друг повод сигурно, но на изпроводяк човек или забравя „най-важното“, или го казва по два пъти и три пъти, без да усети. На раздяла „везните“ не работят редовно, така е било от незапомнени времена, откакто се е родило вероятно приятелството.

В тази къща на улица „Латина“ Авакум живя шест години, преди да замине за Италия. Когато се нанесе в нея, преди шестнадесет години, по северната страна на улицата още не бяха застроени нови къщи, зеленееха се поляни, ширеше се борова гора. Тогава кварталът беше тих, усамотен, безлюден в лошо време. Фенерите нито бяха чести, нито луминесцентни, затова нощите бяха тъмни, виждаше се небе, грееха звезди. Аз умирам за звездно небе, още през юношеските си години имах склонност към астрономическата наука, затова обикнах този квартал. Над него при хубаво време грееха звезди Какво

щастие, че Авакум се премести тук! Когато му дохождах на гости, седяхме вечерно време на верандата или под разлистените клони на високостеблената череша и се случваше да го заговарям за астрономически неща.

С улица „Латина“ е обвързан най-славният период от „търсаческата“ дейност на Авакум. Тази къща е пълна със спомени за кинорежисьора Асен Кантарджиев, за Красивата фея, която танцуваше в „Спящата красавица“ и взимаше ума на столичани, за преподавателката по пиано Евгения Маркова; тя е пренаселена със сенки, пренаситена е със силни преживявания, свързани с развързки понякога трагични, а друг път трагично-смешни, както беше в историята с Красивата фея...

Тази стая е пълна с книги от пода до тавана, със старинни теракоти, с шкафове, които съхраняват старя ръкописи, архиви по приключени афери, снимки; с шкафове, които съдържат кинозаписи, образци от отрови, куршуми, с рафтове, където са подредени сборки от графики, гравюри, анатомични разрези. И така нататък. Тук е старото кожено кресло, тук е камината. Тук е масичката за прожекционния апарат...

Ето албуми със снимки. Ето го Авакум на 34 години в най-могъщия разцвет на силите си. Такъв го помня от „Спящата красавица“, когато в самия финал на аферата той стана любовник на Красивата фея за една вечер и с това загуби една от „утешителните“ си илюзии. Ето го на снимка в навечерието на отлитането му от Сицилия. На снимката не личат посивелите му слепоочия. Преди десет години те бяха само прошарени. Преди десет години двете скептични гънки около устата му бяха само „набелязани“. Сега те личаха като две ярко очертани бразди.

Във всичко останало сегашният и оня Авакум си приличат, не се различават ни във външния, ни в духовния си портрет. Ето защо аз ще повторя сега ония неща, които бях казал някога за него. Тогава те прозвучаха „странно“, но в тоя момент изглеждат толкова реални, че би било нереално да се отричат, той самият ги доказа и представи и с живота си, и с дейността си.

Той имаше хубави, големи гълъбовосини очи, спокойни и съсредоточени. Но за честолюбиви хора, какъвто съм аз, те бяха мъчно поносими погледнеха ли някого, той тутакси се чувствуваше като

първокурсник пред професора си. Те проникваха дълбоко в мозъка, претегляха мислите на събеседника като свръхчувствителни везни. Неговото лице на художник, изостанал от модата, на артист, напуснал сцената, на застаряващ ерген с много истории зад гърба си — неговото лице ми изглеждаше сега по-слабо откогато и да било друг път. Бръчките, които браздяха челото и бузите, бяха станали дълбоки и по-дълги, брадата — по-костелива, челюстите — по-ярко очертани. Косите и слепоочията бяха повече посребрени, ябълката на гушата — по-остра.

Тази слабост придаваше на лицето му един подчертано градски, бих казал дори, салонен оттенък и човек не би могъл да помисли, че в жилите на дедите му някога е текла дори капка селска кръв. Но ръцете му със силно развити китки и дълги пръсти, с грубо очертани сухожилия излъчваха първична сила и вродена сръчност. Аз винаги съм мислил, че някои от дедите му трябва непременно да са били строители на мостове и къщи от типа например на тревненските или копривщенските майстори.

Висок, с широкопола черна шапка, с широко черно пардесю, слаб и мрачен, но с горящи и святкащи очи — той приличаше на оня странен вестител, който поръчал някога на болния Моцарт да напише смъртния си Реквием.

По природа общителен, той живееше уединено и това беше един странен и мъчно обясним парадокс в неговия живот. Имаше много познати — особено между художниците, археолозите и работниците по музейното дело, — и всички до един признаваха голямата му култура и качествата му на учен, и това, че е интересен и забавен като човек. Той беше желан гост в компаниите, търсеха го, с него можеше да се седи до среднощ, без да се усещат часовете. Той беше това, което французите наричат „animateur“ — душа на малките компании от културни и възпитани хора.

И въпреки всичко той нямаше приятели. Имаше много познати, но живееше в самотност. Защо?

Авакум беше любезен и внимателен събеседник, но никога и в никакъв случай не обичаше да бъде „притискан до стената“. Той имаше огромни познания и гъвкав ум и при всички спорове излизаше безспорен победител. Но известно е, че мнозинството от хората мъчно понасят чуждото превъзходство, не обичат да чувствуват

превъзходството на някого над себе си Те могат да уважават „превъзхождащия“, да го слушат, да му ръкопляскаат, но рядко го обичат.

Умението му да отгатва по едва забележими външни белези неща, които действително са се случили с тоя или оня от неговите познати, учудваше, но и предизвикваше тревога и някакъв смътен страх. Всеки смъртен има своите малки и големи тайни, които не желае да изважда на показ и няма намерение да доверява. И когато види или усети, че една чужда ръка умее да дърпа завеската над прикритото, той с основание започва да се бои и за „скритото“.

Очите на Авакум бяха особени „прозорци“, през които можеше да се гледа само отвътре: чуждия поглед не пропускаше, в тях не можеше, не беше възможно да се наднича. И не само че не пропускаха чуждия поглед, но те сами ровеха в него, надничаха, добираха се, макар и на шега, до потулени неща. И затова в известен смисъл те бяха по-скоро ловци, ловци на скрити мисли и прикрити чувства.

Ето защо го уважаваха, но не го обичаха.

От своя страна той винаги се чувствуваше някак по-стар от другите и някак отегчен от другите. И не поради това, че му бяха неприятни, а заради ужасното чувство, което носеше в душата си, че ги познава от десетилетия и че ако иска, може да ги опише от игла до конец, и че те не могат да скрият нищо свое от очите му.

Той все чакаше приятеля, който *не идеше и който не познаваше*. Тъгата по тоя приятел растеше и се напластяваше в душата му от ден на ден.

Той очакваше тоя приятел така, както чакаше някой да позвъни на вратата му в ранна вечер.

„Приятелят“ — това беше може би неговата идея за красивото, за възвишеното, за благородното. Гоя приятел все не идеше и не идеше. Когато му се струваше, че се е докоснал до рамото му, както беше в случая с Красивата фея, тутакси дохождаше разочарованието.

Затова най-голямата радост намираше в работата си. Работата всъщност беше неговият най-добър, най-верен приятел. Не коя да е работа, разбира се! Дори не тая, свързана с теракотите, с вазите, с потъмнелия от вековете бронз. Най-щастлив беше, когато успяваше да помогне на някой набеден, наклеветен, прицелен за смъртоносен изстрел човек.

Когато успяваше да помогне, той като че ли се добираше до красивото, като че ли се докосваше до рамото на „приятеля“.

Такъв беше Авакум.

Имах чувството, че вътрешно поне не е от щастливците, за които животът е „песен“ и морето е „до колене“.

Иначе неговите радости бяха скромни. Аз бих изброил три от тях: камината, лулата, алгебричните задачи.

От сезоните най обичаше есента, а любимото му време беше тихият дъжд.

Такъв изглеждаше Авакум в моето въображение. Другият, истинският, дете малко искаше да знае какво мисля за него и как го виждам във въображението си, той сигурно е много по-богат на душевни черти и по много въпроси си има свое мнение, което не съвпада с моето. Затова е най-добре за него да се съди според собственото му житие-битие. Истинският му портрет е в неговия живот.

РАЗКАЗВА АВАКУМ

След като през нощта срещу 26-и излязохме от лабораторията, аз знаех вече с положителност следните неща:

1. Че професор Марко Марков не е и в никакъв случай не може да бъде евентуалният похитител на стъкленницата. Безсмислица е да се предполага, че той ще се самоограби, в подобно предположение няма капка логика. Ако професор Марков е решил да предаде своя вирус на политическия враг на нашата страна, за да го използва като бактериологично оръжие, той няма да му носи отгледани в стъкленница вируси, а ще му съобщи формулата и технологията на сътвореното. Осведомен за формулата и технологията, политическият враг сам ще си произвежда чумоподобни вируси, колкото си желае.

Но да оставим настрана безсмислицата за самоограбването, в живота се случват понякога и безсмислици, а да помислим дали може *изобщо* професорът да бъде предател. Разбира се, тази мисъл трябва веднага да отхвърлим, защото тя е по-несъстоятелна от безсмислицата на самоограбването. Възможност, която е по-несъстоятелна от безсмислицата, не е никаква възможност, тя е равна на абсурд.

Професор Марков е участвувал във френската нелегална съпротива, той е бил раняван от нацистите и осъждан от тях задочно

на смърт. Той е работил като пиротехник, приготвял е бомби и адски машини, участвувал е във въоръжени акции, а в деня на въстанието е командувал група български доброволци. Лично Жолио-Кюри е дал за него най-ласкави отзиви! Професор Марков е бил пълномощник на Жолио-Кюри в антинацистката секция при Пастъоровия институт.

„Какво искате повече, господа“ — бих казал. Само още една подробност: братът на професор Марков е бил обесен в Сливенския затвор през 1943 година като участник във военна конспирация. Край. След всичко казано дотук е повече от ясно, че човек като професора не може да бъде подозиран в политическо предателство. „Човек звучи гордо, но от човек може всичко да се очаква.“ От човек като професора може да се очакват всякакви работи, само не и мръсотии.

2. Аз знаех, че освен лаборантката Марина Спасова никой от сътрудниците на лабораторията не бива да бъде заподозрян *сериозно* за главно действащо лице или за участник в извършеното подменяне на стъклениците.

Основание? Психологическото поведение на сътрудниците при извършения експеримент. Недьо Недев и Войн Константинов се държаха безупречно, но и бездушно, те не направиха никакви грешки, но не се и вълнуваха. Те действуваха бездушно и не се вълнуваха, държаха се като хора, на които нищо не тежи на съвестта и нищо особено не смущава.

Кирилков? Той е слабонервен и слабодушен човек, лабилен тип. Той крие слабодушието си зад високопарни приказки и евтини цинизми. Неговият смях — това беше истерия, нервен взрив.

3. Аз знаех вече, след тоя експеримент, че лаборантката непременно има нещо общо с подменянето на стъкленицата. А след като разговарях с професора и след като той ми съобщи за предстоящото ѝ заминаване, аз бях вече напълно *убеден*.

Как се издаде тя и в какво собствено се състояха грешките ѝ?

Известно е, че вратата на нейната клетка излиза точно на прохода, който води между тезгяха със стъклениците и масите на сътрудниците. Естествено беше тя да мине тъкмо през този проход, за да стигне до въпросната стъкленица. Сигурно така е правила през обикновените божи дни. Но в тоя час на изпитание тя не мина през прохода, както трябваше да се очаква, както беше естествено, а заобиколи масите на сътрудниците, което не беше нито необходимо,

нито изглеждаше естествено. Когато дойде до стъкленницата, тя се застоя над нея две секунди повече, отколкото бяха се застояли другите. На връщане, вместо да мине през прохода и да поправи по този начин първоначалната си грешка, тя отново мина зад масите на сътрудниците, с което искаше да покаже, че това всъщност е обичайният ѝ път и че не е направила *грешка* одеде, заобикаляйки масите. Тя искаше да ми внуши една лъжа, защото се боеше от истината, защото си мислеше, че истината може да я *издаде*.

Когато тръгна от масата със стъкленницата по обратния път, тя единствена не издържа да не ме погледне. Другите се правеха, че не ме забелязват, но тя впери погледа си точно в моите очи. Аз свих вежди и тогава нейните клепки се разтвориха и зениците ѝ се разшириха от уплаха. Тя трепна, пребледня и аз се засмях. Направих го нарочно, защото подсъзнателно почувствувах, че тоя „обект“ трябва още в момента да се разклати психологически и да се смути.

А след като професорът ме осведоми за предстоящото ѝ заминаване, аз бях вече съвсем сигурен, че съм попаднал на следи.

Но какви следи бях открил и накъде водеха те? — в леговището на дивеча или някъде встрани?

Оттук нататък започваше ловът.

Като се има пред вид относителната непристъпност на сградата, респективно на лабораторията, строгият режим на посещенията, контролната кибернетична машина, става съвсем очевидно, че крадецът на стъкленницата е безспорно *вътрешен* човек. Нямах никакви основания да смятам, че именно Марина Спасова е тоя човек, но чувството, че е „вътре“, беше вече заседнало в душата ми. Трябваше да се върви напред.

Затова заповядах всички сътрудници да се пуснат на свобода, но да се поставят тайно под наблюдение. Когато заподозреният е свободен, той търси спокойно начини и средства, за да излезе вън от полето на съмненията, а истинският виновник е обхванат от паника, той хуква за пролуки, трескаво бърза, за да се измъкне от обръча на хайката, и в тази си бързина, а и под въздействието на страха прави фатални неща, непростими грешки, които го разкриват и направо изправят пред мушката на ловеца.

Така постъпи и Марина. От лабораторията тя хукна направо за квартирата на майка си. Необходим ѝ беше оня документ, който щеше

да ѝ обезпечи в чужбина поданство и хляб.

Но през нощта срещу 26-и тя беше застреляна, преди да стигне до собствената си квартира. Премахнал я беше човек, който сигурно се е чувствувал застрашен от съществуването ѝ — той нищо не беше взел от нея, беше отнел само живота ѝ. Очевидно изхождал е от някакви мотиви и те са били без друго мотиви за сигурност.

На заранта, след като оставих бедния Анастаси в къщи, аз отидох в квартирата ѝ, тъкмо бяха дошли хора от техническата служба. Докато те разглеждаха това-онова и правеха снимки, понадникнах и аз тук и там. В средата на стаята ѝ лежах готови за път три обемисти куфара. Гардеробът беше почти изметен. Когато една лаборантка заминава за десет дена на групова екскурзия до Рим, тя не мъкне със себе си три куфара с тоалети. Открих и някои дреболии на бюрото ѝ, но за тях ще спомена после, защото в момента не бях сигурен дали ще влязат в действие.

От квартирата ѝ побързах за техническата служба. Снимките и изследванията, направени в лабораторията, не ми направиха никакво впечатление. Полза от тях нямаше, не разкриваха нищо! Но снимките и изследванията от дамската тоалетна ме хвърлиха в истински възторг. Само като си помисля, че тоя кът можеше да се изплъзне от вниманието ни, че Елефтеров и дори Баласчев не бяха намерили за необходимо да надзърнат вътре!

Благословено да бъде пламъчето на кибритената клечка!

Както вече отбелязах на излизане от лабораторията, прозорците на дамската тоалетна бяха оставени отворени, оттам нахлуваше силен вятър. Изследванията бяха установили две неща. Първо — отворените крила на прозореца. Второ — следи от найлонови лаборантски ръкавици върху третата и четвъртата пръчка на решетката. Трето — наличие на две влакънца от бяло найлоново въженце върху дъсчената рамка на прозореца, между третата и четвъртата пръчка на желязната решетка.

Не беше необходимо кой знае колко досетливост, за да се стигне до извода, че стъкленницата с вирусите е била спусната до подножието на външната стена с помощта на найлоново въженце. Там стъкленницата е била прибрана от „съответно чакащ“ човек.

В джобовете на външното палто на Марина бяха намерени чифт лаборантски ръкавици. Наредих да се изследва прахът, полепнал върху

пръстите им. Той беше категорично идентифициран с праха, полепнал върху долната дъска на прозоречната рамка. В бързината си нещастницата не е имала време да захвърли ръкавиците си. Или просто ги е забравила. Когато човек е в нервно напрежение и се вълнува, какво ли не забравя!

И тъй, подменителят и похитителят на стъкленицата беше един и същ човек — Марина Спасова. Изнасянето на стъкленицата беше станало с помощта на найлоново въженце — спуснатата е била през зарешетения прозорец на дамската тоалетна.

Сега трябваше да се открият: а) мотивите; б) човекът, който беше поел спуснатата стъкленица; в) човекът, който беше убил Марина; г) трябваше да се открие самата стъкленица, ако още съществуваше.

Купих колбаси, хляб, масло и тръгнах за улица „Латина“. Наближаваше обяд. Оставах ми още единадесет часа. Четири въпроса и единадесет часа.

Продължаваше да вали.

От Баласчев научих много интересни неща. Той се свързал с Париж и оттам му дали сведения за Петър Праматаров, които, както се казва, „просто нямаха цена“.

И така, Марко Марков и Петър Праматаров били съученици в бившата Първа софийска гимназия. Издържали с отличие конкурса в Медицинската академия и били изпратени от Червен кръст да следват в Париж медицина и бактериология. След като завършили науките си, и двамата постъпили на специализация в Пастъоровия институт. Там ги заварил войната.

В Париж Марко Марков дружал с прогресивни младежи, проявявал се като деен антифашист, а Петър Праматаров стоял „настрани от политиката“. Когато избухнала войната и германците нахлули във Франция, Марко Марков се включил в парижката съпротива, а безпартийният и уж аполитичен Петър Праматаров станал таен сътрудник на нацистите. На негово предателство се дължал провалът на една от бойните групи при парижката Сорбона. Престъплението му не било доказано след войната, тъй като единственият свидетел на предателството, сънародникът му Марко Марков, бил по това време на работа в Алжир.

Докато Марко Марков бил в Алжир, една от машинописките при българската дипломатическа мисия, Силвия Рашева, завързала интимни връзки с Петър Праматаров, но когато Марко Марков съобщил на френските власти за предателството му, тя го оставила и се завърнала в България. Праматаров бил осъден за сътрудничество с нацистите на седем години затвор.

В България Силвия Рашева дошла с момиченце, което регистрирала като „намерено, захвърлено на Лионската гара“. По всичко изглежда, че по време на напредналата си бременност Силвия е била в отпуската и вън от Париж, затова в мисията не узнали нищо за майчинството ѝ, нито за момиченцето. По този начин името на Марина останало винаги несвързано с опозореното име на родния ѝ баща. Силвия се омъжила, съпругът ѝ осиновил „намереното“ момиченце и Марина станала за света Марина Наумова Спасова. Майката преподавала френски език в една от софийските гимназии, а дъщерята завършила химия в Софийския университет. Преди две години постъпила на работа в Лабораторията за специални проучвания. Кадровото ѝ досие било безупречно, като студентка членувала в комсомола. Отговорни сътрудници на лабораторията подготвяли приемането ѝ в партията.

Марина излизала три пъти в чужбина — веднаж с Майка си, във Франция, и два пъти с групови екскурзии в Италия и Швейцария. С майка си заминала за Франция, след като завършила гимназия, в Рим била преди три години, а в Женева — преди една.

Аз помолих Баласчев да влезе отново във връзка с Париж и да събере още данни за Петър Праматаров — къде работи понастоящем и съвпадат ли излизанията му до Италия и Швейцария с екскурзиите на Марина до Рим и Женева. Оказа се, че разходките му до Италия и Швейцария съвпадат напълно по време с екскурзиите на Марина. Петър Праматаров бил понастоящем заместник-директор на търговска кантора, която се занимавала с внос на химически препарати. Кантората била филиал на американска фирма от Детройт.

Такива бяха данните.

Но зад сухите и кратки радиосправки стояха, както винаги впрочем, човешки съдби, чувства и драми. Ето я лекомислената машинописка Силвия, чиито мечти да стане парижка „гранд-дама“ били разбити от „политиката“. Тя не е мечтала за Лувъра, струва ми се,

но съседният на Лувъра булевард „Риволи“ сигурно ѝ е взимал ума. „Венера“ и „Джокондата“ не са ѝ правила, кой знае какво впечатление, но блестящите витрини на магазините по булевард „Риволи“ са греели в сънищата ѝ като вълшебни светове.

Аз видях снимката на младия Праматаров. Невзрачен човек, плешив, само очите му живи, пресмятащи, като сметачни машинки. Видях и младата Силвия-разкошна, с притеглящи устни, с мамещи огънчета в очите. Ето го тоя съюз между жалкия мъж и пищната красота на жената, осветен от блясъка на витрините по булевард „Риволи“! „Ръкопляскайте, господа!“

Силвия подклажда в душата на Марина една непресъхваща жажда по Франция. Когато тя завършва гимназия и навлиза в юридическото си пълнолетие, Силвия я отвежда в Париж. Аз мисля, че тя научава там, при подходяща обстановка, истината около рождението си и вижда там, също сред подходяща обстановка, истинския си баща. Така се възстановяват правата на една кръвна връзка, които „политиката“ временно е била извадила от строя.

Преди три години бащата и дъщерята отново се виждат в Рим. На тази среща може би става дума за откриване на възможност Марина да остане за по-дълго в Париж, ако не и завинаги, в края на краищата нали Париж е родната ѝ люлка!

Не трябва да се предполага, че миналогодишната среща на двамата в Женева решава всичко, тя слага началото на събития, на чийто трагичен край присъствуваме сега. Не може и не бива да се гадае дали Праматаров е насочил дъщеря си към лабораторията на Марко Марков, или научавайки, че дъщеря му работи в тази лаборатория, той ѝ е поставил конкретни задачи — да го осведомява какво се върши там, над какви имунологични новости троши главата си бившият му приятел; впрочем този бивш приятел той мрази като смъртта си и с превелико удоволствие би изпратил на оня свят! Но в момента, като човек на „делото“, той предпочита да узнае новостите и да почака за смъртта му.

Представям си с какво изумление е посрещнал слуха за „генералната антигрипна“ и каква безумна треска е предизвикала в кръвта му (пък и в кръвта на неговите шефове от Детройт!) новината за сътворяването на нов чумоподобен бацил! Така ЦРУ е плюнало здраво на ръцете си, плячката е изглеждала тлъста и рентабилна и

затова е абсурдно да се мисли, че между дъщерята и бащата не се е намесил и друг, по-опитен човек. Тоя „друг и по-опитен човек“ е сновял между София и Париж, подготвял е технически и тактически открадването на вируса и набеждаването на професора за негов крадец. Той е уреждал и прехвърлянето на Марина в Париж, и същевременно, служейки съвестно на по-високостоящи хора от ЦРУ, е подготвял и нейната гибел. Аз не се съмнявам, че старият Праматаров е желал искрено да види дъщеря си в Париж, да я настани при себе си, но по-високостоящите от него, изглежда, не са били на същото мнение. За тях е било по-изгодно след открадването на вируса тя да изчезне от тоя свят.

На 24 октомври следобед в пет часа и десет минути била забелязана да се движи по посока на княжевския път лека кола москвич СФ 90–52. Тя се движела с превишена скорост, просто „фучала“, затова постовият милиционер отбелязал номера ѝ в бележника си и се обадил по телефона на колегата си при трамвайната спирка. По същото време при трамвайната спирка била застанала и дежурна кола от КАТ.

Както вече знаем, по това време валило дъжд, започнала да припада лека мъгла. Притъмнявало. Кола 90–52, намалявайки рязко бързината си при спирката, позалитнала по мокрия паваж и ударила леко със задницата си една количка, натоварена с печени кестени. Количката се обърнала, кестените се разсипали, продавачът се развикал, настанала суматоха. Водачът на колата попитал продавача колко пари иска, извадил портфейла си да плаща, но в това време доприпкали двамата милиционери от дежурната кола на КАТ и строго поискали от водача да си даде паспорта и шофьорската книжка. Водачът попитал възмутено милиционерите защо му искат паспорта, когато работата могла да се свърши само с шофьорската му книжка. Тогава единият от милиционерите му отговорил, че трябва да си покаже не само паспорта, но и да ги последва в участъка, като се качи на тяхната кола. „А твоята кола ще приберем! — рекъл му този милиционер. — Ще я приберем, докато се установи чия е тази кола и защо я караш с превишена скорост!“ Като чул тази заплаха, водачът се засмял някак особено, мушна се в колата си с „шампионска сръчност“

(според думите на милиционера) и със „светкавична“ бързина пресякъл шосето и се понесъл „побеснял“ по пътя за Бояна.

Дежурните от КАТ, разбира се, не се подвоумили и препуснали тутакси подире му.

В започналата гонитба шансовете натежавали ту на страната на беглеца, ту на страната на милиционерите. Но изглежда, че беглецът бил с голям опит в препускането по хлъзгави пътища, защото от „Скиорката“ взел преднина по нанагорницето и скоро се скрил от очите на преследвачите си. От разследването, което направили покъсно хората от КАТ, се установило, че някаква кола спряла пред вила 113-а или наблизко до тази вила, и някакъв човек бил слязъл от нея, защото се чуло как силно хлопнала автомобилната врата. Този човек се позавъртял наоколо, може би в двора на 113-а, може би около него, сетне пак се хлопнала автомобилна врата, светнали фарове и колата изчезнала по стария Беловодски път. На това място излиза едно отклонение от шосето, то заобикаля двора на 113-а и след стотина метра се влива в изровеното трасе на стария път. Според сведения, дадени от тъщата на моя приятел Павел Борисов, който живее във вила 113-б, въпросната мистериозна кола била изчезнала точно по това отклонение.

Както и да е, от КАТ установили, че 90–52 била собственост на Недьо Недев, и след един час го потърсили в квартирата му на улица „Шейново“. Портиерът на кооперацията им обяснил, че Недьо Недев изобщо не се бил прибирал тази вечер в къщи.

На другия ден от Управление КАТ изпратили спешно съобщение до Недьо Недев да се яви в районната служба по справка.

Тази версия, така, както ми я изложи Баласчев, аз не възприех още от самото начало. Какъв ти Недьо Недев! По времето, когато кола 90–52 препускала по горнобанското шосе и е съборила количката с кестените, истинският Недьо Недев е поставял восъчния печат върху вратата на лабораторията... Количката е била съборена някъде около пет часа и десет, а Недьо Недев е излязъл от лабораторията в пет и двадесет!

Изводът можеше да бъде само един — неизвестно лице беше използвало номера на Недьовата кола. Иначе моделът и цветът на колите е бил еднакъв.

Аз извиках двамата милиционери от КАТ и им показах снимка на Недьо Недев. И двамата едновременно поклатиха глави. „Оня — казаха те — е значително по-млад, носът му е малко орлов, носи мека шапка с форма на бомбе, а връзката му е светла и е вързана на голям възел.“ Това описание не съвпаднаше с безличната физиономия на нашия човек. Неговата сива шапка беше като мекица, а възелът на връзката му приличаше на лешник, толкова беше дребен.

И тъй, трябваше да се открие човекът с бомбето.

Човекът с бомбето беше изявил готовност да заплати разсипаните кестени, да даде на милиционерите и шофьорската си книжка, дори и паспорта си да покаже в краен случай, но когато му се заявява, че трябва да отиде в участъка с колата си, за да се види там „каква е тая кола, дето кара с превишена скорост“, той духва на петите си и предприема отчаян и рискован опит да избяга.

Какви причини са накарали тоя човек да бяга?

Според мен съществуват две причини:

а) ако колата не е негова,

б) ако носи в колата си *нещо*, което не е за пред други очи.

Ако възприемем първата причина, че колата не е негова, то как ще си обясним спирането и престоя му пред 113-а? Когато човек бяга, за да спаси кожата си (или това, което носи в колата си), той не спира никъде, докато не излезе извън обсега на преследвачите си. Всяка изгубена секунда приближава „устата на вълка“ до шията му! А вила 113-а съвсем не е извън обсега на преследвачите му, а се намира тъкмо *вътре*, в обсега им. Следователно, ако бяга, защото колата не е негова, той няма в никакъв случай да спира наред пътя и да губи ценни секунди.

Остава другата причина, че носи в колата си нещо, което не е за пред други очи. Това предположение е удобно за хипотезата ми, но как да го докажа, как да го покрия с факти?

Взех Баласчев и потеглих за вилата на Недьо Недев. В края на краищата човекът с бомбето беше спирал там, на това място, и то при обстоятелства „форсмажорни“, когато на човек не му е никак до спиране. Какво го беше заставило да спира там, какво беше търсил в тази вила, какво *важно* за него имаше в тази вила?

Може би обстановката щеше да подсказе.

Беше четири часът, вече притъмняваше, продължаваше тихичко да ръми.

Паркирахме колата до високата телена ограда и през двукрила желязна порта влязохме в двора. Вилата беше двуетажна, с веранда; зад нея, откъм гърба ѝ, се простираше градината, един декар хризантеми, цветен килим, бял, жълт, кремав. Красиви, макар и малко тъжни цветя, обичах ги, както обичах тихата есен.

Пред входа на вилата ни посрещна възрастен мъж, посивял, наметнат със скиорска винтяга. Представи се: Михаил Маринов Недев, братовчед на Недьо Недев, бивш железничар, сега пазач на вилата и помощник на Недьо в градинарските работи. Покани ни в салона, а той отиде в кухнята да прави кафе.

Салонът беше безличен, както самия Недьо.

Докато Баласчев заничаше, кой знае защо, около канапетата и под масите, аз захванах да разглеждам едно тесте снимки, захвърлени небрежно върху купчина стари списания. Взирах се разсеяно в образите на непознати хора, слушвах се във въздишките на вятъра, който шеташе около прозорците, и изведнъж изтръпнах. Аз рядко изтръпвам и почти никога не изтръпвам изведнъж, но този път като че ли ме прониза наистина електрически ток. От една кафеникава снимка ме гледаха усмихнати мъж и жена. Мъжът се вряза в очите ми, а жената изчезна.

И двамата стояха изправени до ствола на едно дърво, но аз виждах само мъжа. Той беше облечен в широк лоден, носеше бомбе на главата си, връзката му беше вързана в широк, хлабав възел. Лицето му беше скулесто, носът — малко орлов, в присвитите му и продълговати очи се четеше една изкуствена усмивка. Човекът с бомбето!

Влезе бай Михаил, носеше ни на поднос кафе и коняк.

— Бай Михаиле — рекох му, — познаваш ли тия хора? — И му показах картичката.

— Хубава работа! — усмихна се възкисело бай Михаил. — Че как няма да ги познавам? Това е щерката на Недьо, Светлана, и зетят Спиридон. — Той се взря в лицето ми учудено и запита: — Защо?

— Ами тъй! — казах аз с колкото се може по-равнодушен глас. — Хубава е двойката, затуй те попитах. Какъв хубавец зет има твоят братовчед, браво!

— Огън да го гори! — каза с угаснал глас бай Михаил. — Той е един разтурен човек, този хубавец. Коцкар и картоиграч. Зачерни Недя той, ами добре, че Светлана се усети навреме, та взе мерки да му даде пътя.

— Развеждат ли се? — попитах.

— Тя подаде заявление за развод! — каза някак гордо бай Михаил. — Сега живеят разделено. Тя в Пловдив, той — тука. На него туй шега му се вижда, все не вярва, че разводът ще стане, и понякога дохожда при Недя, но Недьо ме е предупредил да го държа настрана. И аз не го пуцам крачка да направи сам, когато се домъкне тук, а Недьо отсъства.

Така се заприказвахме за зетя и аз научих от бай Михаил, че той се казва Спиридон Вълков, че бил диригент на естраден оркестър, но от една година се подвизавал в „Балкантон“ и пътувал често в чужбина, за да уговаря разни турнета и гастроли.

Попитах дали Спиридон е пушач и казах, че ако наистина е пушач, той сигурно си купува само най-луксозни цигари. Зададох въпрос, защото в стаята на Марина бях открил фасове от английските цигари „John player“. Марина не беше пушачка.

— Пуши дяволът, и как още! — махна с ръка бай Михаил. Той отиде до бюфета, отвори долапчето и извади оттам една кутия „John player“. — Това са негови цигари! — рече той. — Дохожда тук преди десетина дни, тогава Недьо си беше в къщи, заприказва се с него и си забрави цигарите! Ако го видя някога, ще му ги върна, защо ми са на мен цигари, и то английски! Ние с Недя не пушим, слава богу!

В сърцето ми заприижда толкова радост, че насмалко не скочих от мястото си, за да прегърна стария човек.

Оставаше един последен въпрос, той щеше да реши всичко, и затова аз го зададох последен.

— Бай Михаиле — рекох, — искам хубавичко да си спомниш: беше ли тук на 24 октомври между пет и шест часа следобед?

— На 24-и ли? — каза бай Михаил. — Разбира се, че не бях. Тоя ден се пада сряда, а мене срядата ми е почивен ден. Ходя на баня в Овча купел, а сетне отивам на гости при сина. Спя у тях и тук се връщам на другия ден.

— Знае ли Спиридон, че обикновено в сряда те няма тук?

— Как да не знае, другарю, как да не знае! Може ли!

— Е, наздраве! — рекох. Изправих се, вдигнах високо чашката си и кимнах тържествено първо на бай Михаил, а после на Баласчев.

— Аз няма да пия — каза бай Михаил и наведе глава. — Няма да пия, защото на душата ми е тъжно, заради Недя. Той не ще се съгласи да каже къде е бил нощеска и затуй ще има много да пати!

— А ти, бай Михаиле, знаеш ли? — подкачих го уж на шега.

— Знам, но съм му се клел да не казвам никому!

— Е, хайде! — сложих ръка на рамото му. — По-добре стори грях, отколкото Недьо да лежи невинен в затвора! Къде е бил нощес между три и пет?

— На две минути от горнобанската спирка, на бул. „Девети септември“, номер сто тридесет и пет. В тази къща живее на втория етаж цветарката Радка Стойкова, вдовица, тя е любовница на Недя още от времето, когато жена му го напусна. Те се разбират, защото и двамата не са в ред по отношение на цветята, но Недьо държи тази връзка в дълбока тайна, тя могла да го изложи и да попречи на научната му кариера, а да навреди на жената, да я компрометира, затова той предпочита да потъне вдън земя, отколкото да се издаде.

Засмях се:

„Вижте, господа, какви били безличните мъже, вижте ги!“

Казах на бай Михаил да изпие с весело сърце коняка си и да чака утре сутринта „Недя“ на главната порта.

После го погледнах вторачено в очите, както аз си зная, и му казах:

— Ще освободим Недя и ти ще го посрещнеш утре на главната порта, но искаме от теб такава услуга. Слушай добре! Ще намериш един голям куфар и ще наредиш в него дрехите си и всичко, каквото ще ти е необходимо за едно по-дълго отсъствие от къщи. С тоя натъпкан куфар ти на часа ще се дигнеш и ще идеш при Спиридон. Ще се явиш при него, но *заедно* с куфара си, това да запомниш добре! Заедно с куфара! Ще кажеш на Спиридон, че тази заран са арестували Недя във връзка с някакво страшно обвинение и че ти отиваш да живееш при сина си, докато тази работа с Недя не се разбере накъде ще тръгне. Но искаш от него, от Спиридона, да се обади в Пловдив на Светлана, за да знае тя какво се е случило с баща ѝ. „Дъщеря е — ще кажеш, — все може да помогне с нещо!“ Ще кажеш още, че ти сам би свършил тази работа, но при сина ти няма телефон.

— Ама наистина ли ще ида при сина? — попита бай Михаил.

— Наистина — казах. — Ще заключиш портата и ще идеш при сина си, но само за тази нощ.

Предложих на Баласчев да се поразходи по алеята, която водеше за стария Беловодски път. Ръмеше тихо, сивият здрач се сгъстяваше, идеше нощ.

— Ето каква реконструкция на цялата тази история се мярка в главата ми — казах на Баласчев, като го улових подръка. — Някъде около пет часа на 24-и Марина Спасова спуска през прозореца на дамската тоалетна посредством тънко найлоново въженце стъкленницата с чумоподобния вирус. На нейно място тя е оставила подобна стъкленница, с подобен надпис, но с невинно съдържание — някаква бактериална отвара. Тя е прекопирала надписа с помощта на копирна хартия, а след това го е нанесла върху етикета на фалшивата стъкленница със също такава червена химикалка, с каквато си е служил професорът. Аз намерих едно топче копирна хартия в чекмеджето на бюрото ѝ. След кутията „John player“ това беше второто мое голямо откритие в нейната квартира. Но какво става по-нататък? Марина спуска стъкленницата и тя бива тутакси поета заедно с въженцето от Спиридон. Притъмняло е, вали, никой не наблюдава какво става зад гърба на сградата, там няма вход, наоколо са поляни. Спиридон изтичва до колата си, тя е паркирана малко встрани от площадката, където паркират колите си сътрудниците на лабораторията, тя е заела позиция по-близо до шосето. Той бърза, няма време за суетене, трябва да изпревари тъста си на всяка цена.

Защо Спиридон е сменил номера на колата си с номера, който има колата на неговия тъст? Защото такъв е бил замисълът на акцията. Първо — за да проникне по-сигурно в охранявания район на лабораторията. В дъждовна и мъглива привечер шофьорът е невидим за очите на охраната, но е видим номерът на колата. Второ — за да се създаде подвеждащо впечатление, че Недьо Недев е сътрудникът на професора в подменянето и открадването на стъкленницата и че той е ликвидирал третия съучастник, Марина Спасова, за да не би тя да издаде в случай на провал, каквато е нервна и лабилна, него и професора. Спиридон отлично е познавал разписанията и навиците на

своя тъст и за него не е било никак трудно да го имитира. Разбира се, той не си а правил илюзии, че ще заблуди следствието и че следствието няма да разкрие в края на краищата, че посоката „Недъо Недев“ е една фалшива посока. Той не си е правил такива илюзии, но е искал да печели време, два-три дни, колкото му е било необходимо, за да се измъкне навън. Той е бил сигурен, че фалшивата следа „Недъо Недев“ ще отнеме на следствието непременно два-три дни.

Такъв е бил замисълът на акцията, но ето че една персонална промяна в следствието внася в него непредвидени корективи. Аз изключвам още от самото начало на разследването професора като възможен похитител или подменител на стъкленницата. Второ. Изключвам от разследването и Недъо Недев благодарение на една непредвидена от Спиридон случайност. На 24 октомври Недъо Недев се забавя с вощъния печат, не излиза в обичайното време, а двадесетина минути по-късно, и по този начин колата му не може дори приблизително да се идентифицира с колата, блъснала двадесет минути по-рано количката с кестените. Така че още в самото начало на издирванията следствието зачерква с дебела черта Недъо Недев като „следа“. Но Спиридон не знае, че Недъо Недев е зачеркнат, а продължава да играе неговата роля и с това се обяснява втората му неудача — опитът му да представи убийството на Марина като дело на Недъо.

Решението на Спиридон да бяга от милицията се обяснява главно със страха му за стъкленницата. Аз съм сигурен, че той е носил със себе си шофьорска книжка и паспорт на името на Недъо Недев и затова не се е боял от подменения номер на колата си. Той се е боял заради стъкленницата. Прибирането му и прибирането на колата в участъка означава обиск, а обискът означава намиране на стъкленницата. Затова нашият герой е решил да бяга, налагало се е да спасява главата си.

Защо се е спрял пред 113-а, тоест пред вилата на тъста си? За да скрие стъкленницата, за да се отърве от опасния си багаж естествено! Като близък на Недъовото семейство, той е знаел, че в сряда вилата е празна, че тоя ден бай Михаил е в отпуска. Без друго той е имал ключ от външната порта. Влязъл е, скрил е някъде стъкленницата и вече с много по-спокойна душа се е оттеглил по Беловодския път.

Защо не се е завърнал за стъкленницата вечерта на 25-и или през нощта срещу 26-и? Има няколко причини. Първо — присъствието на

бай Михаил. Второ — премахването на Марина, Той е трябвало да слухти за нея, да дебне, да чака. Трудно е по едно и също време да се вършат две крайно трудни и рисковани неща.

Такава е, струва ми се, реконструкцията.

А сега да помислим за това, което предстои. След малко Спиридон ще научи, че Недьо е прибран и че бай Михаил ще спи при сина си. Ето че благоприятният час за него е ударил! И така, щом настъпи истинската нощ, тук ще дойде пеша един мъж. Той ще отключи тихичко външната порта и още по-тихичко ще се промъкне вътре. Ще потърси в тъмното каквото му трябва, той помни мястото, ще се полута, но ще го намери. Тогава той ще излезе пак така тихичко, крадешком, но преди да притвори портата, ти и твоите хора ще светнете с фенерчетата си в лицето му. И ти ще видиш, че тоя нощен гостенин не ще е някой друг, а ще е човекът с бомбето. „Внимание, господа!“ Няма да губите секунда време, а ще го обискирате на място. Вие ще намерите в дрехите му стъкленницата с чумоподобния бацил. „Още един път внимание, господа!“ Пазете стъкленницата!

Когато се върнахме при колата, аз казах на Баласчев:

— Щом всичко бъде сторено и завесата спусната, ще ми телефонирате на улица „Латина“.

— Искаш ли да изпием по чашка коняк, горе, в моята стая? — попитах Юлия.

Доразказвах на Анастаси историята с Юлия.

Както вече отбелязах, аз се завърнах от 113-а в прекрасно настроение. Задачата беше решена, сега оставаше да се направи само още едно малко изчисление, за да се нанесе отговорът върху белия лист. Бях сигурен, че съдбата няма да ми изиграе лоша шега в последната минута на играта, затова очаквах спокойно това малко изчисление.

Облякох бяла риза с колосана яка, сложих най-хубавата си връзка-папионка, жълта, напръскана с червени капки; избрах си тъмносин, официален костюм. После заведох Анастаси в червения салон на „България“ и поръчах на моя познат сервитьор да ни гощава с празнично меню.

Върнахме се на улица „Латина“ към 9 ч. Наближаваше времето за последния акт от представлението. Стъкнах огъня, облякох халата си и седнахме срещу камината. По време на вечерята бях разправил на Анастаси за находката ми във вила 113-а. Анастаси се вълнуваше, той очакваше финала с опънати нерви. За да го разсея, реших да му доразкажа онази италианска история. Пък и нали бях отворил дума за измислените чувства!

Когато се качихме горе, в моя „апартамент“, аз влязох в килерчето, за да налея коняк, а Юлия ме запита, както беше се облакътвила на масата, дали съм женен и имам ли деца. Искаше да знае, злодейката, дали ще оставя подире си вдовица и сираци. Казах ѝ, че не съм женен, и моят отговор като че ли я поразвесели малко, защото започна да си тананика една весела песенчица. Но както беше започнала, така ненадейно спря и отново се замисли. Когато се извърнах, за да внеса подноса с чашките, видях я да седи неподвижно, мълчалива, вторачила разсеяно поглед напред. „Малки угризения на съвестта!“ — помислих и се усмихнах. Имаше защо да се усмихвам: бях търколил в чашката, предназначена за нея, две капки от най-безвредното, но и най-силното приспивателно каквото има на света!

Чукнахме чашките си, после се целунахме и пихме. Не можах да изброя до десет и тя заспа на рамото ми. Тогава извадих пръстена ѝ, завих бръмбара върху пластинката му и от търбухчето му в същата секунда се стекоха на пода няколко капки жълтеникава течност. На два пъти промих вътрешностите на насекомото с коняк, а сетне напълних търбухчето му, както си беше по-рано, и отново го преместих върху пластинката. Плеснах леко Юлия по бузите и тя се пробуди. Попитах я за какво се беше толкова дълбоко замислила, а тя се изчерви, защото наистина имаше чувството, че е мислила дълбоко за нещо, само че не можеше да си спомни за какво.

Тъй или иначе, играта беше развалена за тази вечер. Целувахме се естествено, но ония две капки бяха притъпили у нея желанието за повече любов. Обеща ми среща за следващата вечер и си отиде.

На другия ден така се случи, че двамата негодници се запиха в кръчмата още от сутринта. Ние с Юлия слязохме на брега. Къпахме се, лудувахме, а на обяд собственикът на „Сан Тома“ ни изпрати по слугата си кошничка с пържена риба и шише вино. Ние обядвахме със

същото велико удоволствие, с каквото някога са обядвали боговете на Олимп.

Вечерта ние пак отидохме горе и понеже гледах крадешком пръстите ѝ, видях как тя премести бръмбара от пластинката на пръстена точно над моята чашка с коняк. Пих, проснах се на пода, ритнах два пъти с крака и затихнах. Престорих се на умрял. Тогава се случи най-чудното. Тя започна да пици, да плаче, да скубе косите си, да проклина така, както умеят да проклинат само южнячките. Но това не беше всичко. Тя се търколи на пода до мен, тоест до трупа ми, зарови лице в гърдите ми и неудържимо зариди.

Ставаше вече нетърпимо, непоносимо, но в тоя момент в стаята се втурна боксьорът Карло. Той я улови под мишниците и я изправи, а тя започна да крещи в лицето му, че е убиец, мошеник, бандит. Карло, изглежда, не беше от търпеливите кавалери, той замахна и така я шамароса, че тя залитна, просна се на пода и на свой ред замря. Като я видя млъкнала, Карло каза, че ако Отново проговори, ще я накара да замълчи за цял живот.

Това вече преля чашата. Да бият пред мен жена и аз да стоя безучастен! Та нали щях да се презирам до края на дните си! Скочих на краката си. Юлия нададе безумен вик, а Карло толкова се ококори от ужас, че очите му щяха да се изтърколят на пода. Шега ли е да видиш как възкръсва мъртвец!

Карло не оказа кой знае каква съпротива. Докато да разбере дали с мъртвец си има работа, или с жив човек, аз извих ръцете му на гърба и ги завързах здраво с колана си. Когато довършвах тази работа, в стаята се втурна Лучияно. Той размахваше в ръката си широк касапски нож, дишаше с разтворени уста и мереше с очи шията ми. За мене беше детска игра да избия ножа от ръката му и с един „прав“ в заоблената му брада да го оваля зашеметен на пода. Трябваше да смъкна ризата си, за да завържа с нея ръцете му. Нямах друго, трябваше да си служа с подръчни материали. Двамата приличаха на захвърлени на пода колбаси.

Докато се справях с негодниците, Юлия започна да проявява признаци на живот. Налях в устата ѝ малко коняк, а когато клепките ѝ мигнаха, целунах я по очите. Това възвърна съзнанието ѝ и тя се увери, че съм напълно жив. С нейна помощ аз открих оня тайнствен пакет, който двамата бяха получили от лодкаря на платноходката. В пакета

имаше около триста грама хероин. Обадих се по телефона в полицейското управление на Н и след половин час в заливчето на Санта Барбара пристигна задъхано полицейската моторница.

Двамата негодници ме помислили за човек на Интерпол, сметнали, че съм ги разкрил, и за да спасят кожата си и пакета с хероин, а може би и съдружниците си, решили да ме погубят, като използват изпитани средства — циановото съединение и женски чар. На сутринта собственикът на „Сан Тома“ щял да ме намери „самоубит“.

Юлия била годеница на Лучияно и пръстенът с бръмбара бил негов. Лучияно представил положението пред Юлия за безнадеждно и я убедил, че спасението на тримата зависело само от нейното усърдие. После щели да заминат за Северна Италия и да заживеят там скромно и честен живот.

Ние прекарахме с Юлия две щастливи седмици. Имах чувството, че съм открил в тази жена свещената простота на живота и че с нейна помощ съм си възвърнал изгубения рай.

Но един незначителен епизод разби илюзиите ми и ме приземи към действителността. Разбрах, че съм измислял чувствата си. Получих пратка по пощата, няколко книги върху италианския ренесанс. Разтворих първата от тях и се загледах очарован в една чудесна репродукция на картина от Ботичели. Гледах жадно, а тя ме запита с досада: „Какво пък толкова интересно има в тази картина, та си зяпнал такъв?“

„Как какво!“ — прошепнах изумен. Или съм си го помислил, кой знае.

После ние се погледнахме и в тоя миг, когато се гледахме, разбрахме и двамата, че сме живели с измислени чувства, че чувствата, които сме изпитвали един към друг, са били неистински, *измислени*.

Разделихме се още същата вечер.

Половин час след като разказах на Анастаси тази история, телефонът иззвъня. Баласчев ми съобщи, че Спиридон Вълков е бил току-що арестуван на излизане от вила 113-а. В палтото му била намерена стъкленицата с чумоподобния бацил.

Часът беше единадесет.

Извадих от долапа бутилка шампанско и две кристални чаши, но телефонът пак иззвъня. Този път се обаждаше генералът. Той ми предаде благодарностите и приветствията на министъра и ми съобщи, че правителството предоставя на мое разположение специален самолет, за да настигна съветската археологическа експедиция в Ташкент.

Напълних чашите, златистото вино искреше, радвах се и в същото време чувствавах, че нещо загасваше в душата ми — стара история, която се повтаряше при всеки нов успех.

ПОСЛЕСЛОВ

Една година подир описаните събития професор Марков почина от рак. Смъртта попречи на този велик човек да осъществи своята „генерална антигрипна“, която без съмнение щеше да удължи средната продължителност на човешкия живот поне до сто години.

Аз живея спокойно и тихо. Скоро ще се пенсионирам, ще ида в село Кестен, дето е сред тилилейските гори, казват, че там не се мяркала вече жива душа. Ще се изкача горе, на Лъките. Ще се настаня в забравената от хората и времето дядова Рашидова кошара и сред пелинаците и дивия бъз ще отглеждам пчели. Ще стана пчелар и ще вадя най-ароматния мед на света.

Авакум изчезна. Експедицията стигнала до индийската граница, после доближила китайската граница и там Авакум изчезнал. Когато дошло време да се връща, не се завърнал. Чакали го ден, изчакали го два, седмица престоляли хората по ония пусти и страшни места. С хеликоптер го търсили, с пушки стреляли, ракети изпращали нощем към небесната вис — от него ни кост, ни вест.

Ако е отишъл при хората, отишъл е за добро. Ако е изчезнал — поканили са го боговете на трапезата си, за да пирува с тях. А знае се, че пиршеството на боговете продължава една вечност. Когато свърши вечността, Авакум непременно ще се завърне.

Аз ще го чакам на Лъките.

Белоградчик, 1975

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.